gemeente Krimpenerwaard

Begroting 2024-2027

Zaaknummer:	Behorend bij raadsbesluit nr:	Documentnummer:
19311183009	19311189421	19311185634

INHOUDSOPGAVE

Aanbiedingsbrief 4
Leeswijzer 8
Bestemming resultaat 12
Bestuur en ondersteuning 15
Veiligheid 20
Verkeer, vervoer en waterstaat 23
Economie 26
Onderwijs, sport, cultuur en recreatie 32
Sociaal domein 39
Volksgezondheid en milieu 48
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing 53
Recapitulatie van baten en lasten 58
BBV Indicatoren 60
Paragrafen 66
A. Lokale heffingen 66
B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 74
C. Onderhoud kapitaalgoederen 84
D. Financiering 88
E. Bedrijfsvoering 94
F. Verbonden partijen 99
G. Grondbeleid 103
H. Openbaarheidsparagraaf 110
I. Opvang vluchtelingen 112
J. Claim op het Rijk 115
Financiële begroting en meerjarenraming 119
Model 1: (Meerjarig) overzicht van de baten en lasten 119
Model 2: Gronden waarop de meerjarenramingen zijn gebaseerd 122
Model 3: Verschillen ten opzichte van vorig begrotingsjaar 124
Model 4: Overzicht van de geraamde incidentele lasten en baten 126
Model 5: Nieuw beleid 130
Model 6: Meerjarig investeringsprogramma 137
Model 7: Geprognosticeerde balans 141
Model 8: Reserves en voorzieningen 142
Model 9: Berekening EMU-saldo 148
Bijlagen 149
Bijlage 1 - Lijst verbonden partijen 149
Bijlage 2 - Lijst met gebruikte afkortingen 163

AANBIEDINGSBRIEF

Geachte raadsleden,

Voor u ligt de meerjarenbegroting 2024-2027 van de gemeente Krimpenerwaard. Een begroting die grotendeels aansluit bij de Kadernota, maar waarbij ook de in de kadernota geuite zorgen niet weggenomen zijn. Integendeel. De val van het kabinet heeft mede tot gevolg dat de onzekerheid op verschillende beleidsterreinen, maar ook op de financiën nog niet minder en misschien zelfs groter is geworden.

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben een grote impact op het gemeentelijk beleid en de financiën. Denk aan de oorlog in Oekraïne en de opvang van vluchtelingen. Of aan het gestegen prijspeil en de gevolgen daarvan op onze inwoners en bedrijven. Maar dit geldt ook voor de gemeente zelf: de gestegen prijzen van grondstoffen en personeel hebben tot gevolg dat eerder beschikbaar gestelde budgetten en kredieten niet langer toereikend zijn.

Tel daarbij op de krapte op de arbeidsmarkt die ook nog voortduurt. De inhuur van medewerkers om de vacatures en ziekte in te vullen, legt een groot beslag op de beschikbare budgetten. Vanzelfsprekend doen we er veel aan om medewerkers aan te trekken en te behouden om zodoende de dienstverlening en wettelijke taakuitvoering op peil te houden. Gelukkig lukt het ons om vacatures relatief vaak in te vullen.

Collegeprogramma “Vitaal vooruit!”
Voor een vitale Krimpenerwaard is het van belang te investeren in vitale inwoners, vitale gemeenschappen en vitale kernen. Het moet goed wonen, werken en leven zijn in de Krimpenerwaard. Sociaal-maatschappelijke opgaven zoals een sterke sociale basis (informele netwerken en maatschappelijke voorzieningen), bestaanszekerheid en de gevolgen van vergrijzing (onder andere vraag/behoefte aan vrijwilligers en mantelzorgers, personeelstekorten) hangen samen met ruimtelijke opgaven als de woningnood, mobiliteit, de energie- en landbouwtransitie. Deze samenhang is zichtbaar in het toekomstperspectief dat naar aanleiding van het collegeprogramma is opgesteld en motiveert de noodzaak voor een duurzame ontwikkeling. Dit toekomstperspectief doet een dringend beroep op andere overheden om hierin met ons mee te bewegen.

In het Collegeprogramma Vitaal Vooruit! hebben wij 37 ambities geformuleerd die moeten bijdragen aan vitale kernen, vitale gemeenschappen en een vitaal buitengebied. In lijn met de begroting 2023 zijn per ambitie inspanningen geformuleerd die in 2024 worden opgepakt of voortgezet.

Er komen grote opgaven op de landbouwsector af. Via gebiedsprocessen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wordt gewerkt aan een toekomstbestendig, leefbaar, gezond en vitaal platteland, met toekomstperspectief voor de agrarische sector.

Sociaal domein
Sinds de decentralisatie in 2015 zijn de kosten voor het Sociaal Domein sterk gestegen. Bij de jaarrekening 2022 hebben we voor het eerst in al die jaren een positief resultaat behaald ten opzichte van de begrote kosten voor dat jaar. In 2023 zien we tot op heden dat de afvlakking in de toename van aantal cliënten en de bijbehorende kosten zich voort lijkt te zetten. Hoewel het op het moment van opstellen van de begroting 2024 te vroeg is om lange termijn voorspellingen te doen over de wijze waarop de trend zich verder zal voortzetten, is vooralsnog als uitgangspunt gehanteerd dat de kosten voor het Sociaal Domein zich in 2024 verder zullen stabiliseren.

Samen met maatschappelijke partners is ingezet op het verbeteren en versterken van de toegang tot hulp en ondersteuning binnen het sociaal domein. Dit verbetertraject wordt in 2024 verder voortgezet. De verwachting is dat onder andere een eenduidige toegang, procesregie en het inzetten op vroegsignalering en preventie meer oplossingen in het eigen netwerk worden gevonden en dat minder maatwerkvoorzieningen ingezet hoeven te worden.

Discussie met het Rijk over bijdragen
In het sociaal domein zijn er over de afgelopen jaren door het rijk verschillende keuzes gemaakt die grote financiële impact hebben gehad en nog steeds hebben. Al lange tijd is er tussen het Rijk en de gemeenten discussie over de financiële houdbaarheid van het jeugdzorgstelsel. Inmiddels is er een

financiële overeenstemming bereikt tussen Rijk en VNG op de zogeheten Hervormingsagenda Jeugd, maar ook hierin zitten nog volop financiële onzekerheden. Zo zijn de aanvullende middelen op basis van het advies van de commissie van wijzen nog niet structureel verwerkt in het gemeentefonds en wachten we nog op een richtlijn over hoe we hiermee om moeten gaan. Het gaat hierbij om zo'n € 3,5 miljoen. Daarnaast is in de hervormingsagenda ook een additionele besparing vanuit het coalitieakkoord Rutte IV in stand gebleven. Deze korting op het gemeentefonds bedroeg € 1,2 miljoen.

Ook de invoering van het abonnementstarief Wmo heeft geleid tot een grote stijging van zowel het aantal aanvragers (en werkdruk) als de kosten. Vanaf 2019 tot en met 2022 hebben we een stijging in de aantal cliënten van 27% (1.100 naar 1.400) cliënten en een stijging in de kosten van 38% (van € 2,6 naar € 3,6 miljoen). Het Rijk erkent dat dit beleidsinstrument zijn doel voorbijgeschoten is, maar pas in 2026 zal een herintrede van de eigen bijdrage op de Wmo plaatsvinden. In de begroting 2019 is uitgegaan van een daling van de inkomsten van € 200.000 per jaar. Maar gezien de aanzuigende werking van dit abonnementstarief en de toenemende vergrijzing zijn de inkomsten ten opzichte van stijgende kosten nog veel verder gedaald.

De opvang van asielzoekers en statushouders vraagt nog veel inzet vanuit de organisatie. In deze begroting 2024 is opgenomen dat wij verwachten dat dit ons € 400.000 aan ambtelijke inzet zal kosten, nog los van eventuele kosten aan Jeugdzorg, waarvoor wij niet of nauwelijks direct gecompenseerd zullen worden.

Omgevingswet en wet kwaliteitsborging voor het bouwen
Per 1 januari 2024 worden de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging voor het Bouwen voor het onderdeel nieuwbouw van kracht. Met de Omgevingswet veranderen de werkwijzen rondom ruimtelijke ontwikkelingen en gebruik. Met de Wet Kwaliteitsborging Bouw wordt de technische bouwtoetsing van de bouwwerken voor gevolgklasse 1 (onder meer grondgebonden woningen) overgeheveld naar (gecertificeerde) kwaliteitsbegeleiders voor de bouw zelf. Dit heeft gevolgen voor de wijze van toetsen en handhaving van deze gebouwen. In de komende jaren is er sprake van een overgangsfase waarin zowel oudere omgevingsvergunningen als op de nieuwe leest gebaseerde omgevingsvergunningen langs komen en op verschillende wijze om toezicht zullen vragen. Legesinkomsten zullen hierdoor naar verwachting afnemen.

De Omgevingswet heeft invloed op het verlenen van omgevingsvergunningen. Er ligt meer nadruk op een vooroverleg-fase, waarin afstemming kan plaatsvinden. Hiervoor zijn nieuwe werkwijzen ontwikkeld zoals de intaketafel, het proces voor nieuwe initiatieven. De formele doorlooptijd van vergunningsprocedures wordt korter. Verder wordt een aantal taken overgeheveld naar de gemeenten: op het gebied van bodem, geluid en milieuactiviteiten.

Algemene uitkering
De algemene uitkering uit het gemeentefonds laat in de jaren tot en met 2025 een flinke stijging zien ten opzichte van eerdere jaren. Deze stijging is het gevolg van de stijgende rijksuitgaven in verband met de grote maatschappelijke opgaven en (gedeeltelijke) compensatie voor gestegen lonen en prijzen. Anders ligt het voor de jaren vanaf 2026. Op de lange termijn zijn er namelijk wel degelijk zorgen. Zo is de opschalingskorting voor 2026 nog steeds van kracht, ligt de compensatie voor de jeugdzorg in 2026 weer onder het niveau van 2021 (en blijven de kosten stijgen) en groeit het accres vanaf dat jaar niet meer mee met de omvang van de Rijksuitgaven. Daarnaast drukken de hoge inflatie en de krapte op de arbeidsmarkt hun stempel op de gemeentebegroting.

Er is nog geen duidelijkheid over de financiering van gemeenten na 2025. Ondanks de toevoeging van € 1 miljard in 2026 wacht er zonder ingrijpen nog steeds een forse terugval in inkomsten. Het ravijn waar de VNG steevast voor waarschuwt, is nog steeds actueel. Dat blijkt wel uit de meerjarencijfers van deze begroting.

Specifieke uitkeringen
Een andere ontwikkeling in de rijksuitkeringen is een toename van het aantal specifieke uitkeringen, de zogenoemde SPUK's. Dit zijn uitkeringen van het Rijk die voor een specifiek doel beschikbaar worden gesteld en gedurende een beperkte periode. De middelen kennen weinig beleidsvrijheid en vaak veel administratieve lasten. Door het incidentele karakter van deze gelden bieden de specifieke uitkeringen geen stabiele basis waarop de gemeente voort kan bouwen. In de afgelopen jaren is het aandeel van

financiering via specifieke uitkeringen sterk toegenomen, waardoor deze uit balans is geraakt met de structurele gelden vanuit het Gemeentefonds.

Dit is ook een van aandachtspunten die de VNG meeneemt in haar overleg met het kabinet om te komen tot een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief voor gemeenten.

Financieel verwerkte zaken, vooruitlopend op de besluitvorming
Vooruitlopend op besluitvorming door uw raad zijn de financiële gevolgen van de 2e tussentijdse rapportage 2023 en de lasten die voortvloeien uit diverse investeringsaanvragen meegenomen in de meerjarencijfers van deze begroting. Dit is in lijn met de systematiek van voorgaande begrotingen. Daarnaast zijn ook de gevolgen van het voorstel met betrekking tot herijking van het minimabeleid al meegenomen in de voorliggende begroting. Dit is gedaan omdat behandeling van het voorstel dit jaar nog staat geagendeerd en van invloed is op de begroting 2024. Op deze wijze is een integrale afweging mogelijk.

Lastendruk
De ozb-opbrengst wordt voor 2024 alleen gecorrigeerd voor inflatie. Bij de inzameling en verwerking van afval zien we dat de lasten harder stijgen dan de inflatie. We zijn hierdoor genoodzaakt de tarieven voor afvalstoffenheffing te verhogen. Voor de rioolheffing geldt dat we het tarief, door inzet van de egalisatievoorziening, gelijk kunnen houden aan 2023. Per saldo blijft onze woonlastendruk ten opzichte van andere gemeenten in de regio en ook ten opzichte van het landelijk gemiddelde relatief laag.

Cijfers
Ten opzichte van de meerjarenbegroting 2023 laten de meerjarige structurele saldi het volgende verloop zien. Voor een nadere toelichting op de cijfers verwijzen wij u naar de leeswijzer en de modellen achterin deze begroting.

Bedrag x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Saldo meerjarenbegroting 2023 - na wijz. (a)	**2.088**	**4.195**	**-4.346**	**-4.346**
Mutaties o.b.v.:				
1e tussentijdse rapportage 2023	-2.159	-2.919	-494	-494
Kadernota 2024	-2.366	-4.707	-4.960	-5.582
2e tussentijdse rapportage 2023	6.395	5.521	2.919	2.354
-waarvan al meegenomen in kadernota 2024	-4.800	-4.800	-4.800	-4.800
Totaal van mutaties (b)	**-2.930**	**-6.905**	**-7.335**	**-8.522**
Collegeprogramma				
Collegeprogramma (c)	-255	-	-	-
Ontwikkelingen				
Ontwikkelingen (d)	1.327	2.493	1.294	790
Saldo begroting 2023 (a+b+c+d)	**230**	**-217**	**-10.387**	**-12.078**
Waarvan incidenteel	108	-449	-439	-107
Structureel saldo begroting 2024	**122**	**232**	**-9.948**	**-11.971**

-/- is nadeel/lasten

In deze begroting is nog geen rekening gehouden met de uitkomsten van de septembercirculaire 2023. Hierover wordt u, zoals gebruikelijk, separaat geïnformeerd

Meerjarig niet-sluitende begroting
In bovenstaande tabel is te zien dat de jaarschijven 2024 en 2025 structureel sluitend zijn, maar dat de jaren erna een tekort laten zien. Zoals in het voorgaande aangegeven gaan de komende jaren voor onze en andere gemeenten gepaard meerdere grote (financiële) opgaven en onzekerheden. In verband hiermee heeft de VNG gemeenten eerder dit jaar een begrotingsadvies gestuurd waarin ze oproept om meerjarig alle lasten in beeld te brengen in de vorm van een realistische begroting, die gebaseerd is op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente, eigen ambities en

geschatte mee- en tegenvallers. Dit vertaalt zich in nadelige meerjarige saldi van deze meerjarenbegroting, zoals uit bovenstaande tabel blijkt.
In lijn met het advies van de VNG lossen we deze meerjarige tekorten nu niet op. Wanneer wij dit tekort met behulp van onze reserves en incidentele meevallers zouden wegwerken, zou ten onrechte de indruk gewekt kunnen worden dat onze gemeente het met een verminderde rijksbijdrage ook redt. Onderstaande tabel laat zien wat het effect op onze meerjarenbegroting is als het Rijk de komende jaren wel alle extra kosten die gemeenten moeten maken vergoedt. Voor een toelichting hierop zie ook paragraaf J. Claim op het Rijk.

Bedrag x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Structureel saldo begroting 2024	**122**	**232**	**-9.948**	**-11.971**
Te vergoeden door Rijk:				
Financieringssystematiek Gemeentefonds	-	-	5.000	5.000
Kosten Jeugdzorg	-	1.400	2.600	2.800
WMO abonnementstarief	400	400	-	-
Asielcrisis	400	400	400	400
Omgevingswet	400	400	400	400
Totaal vergoedingen Rijk	**1.200**	**2.600**	**8.400**	**8.600**
Saldo begroting na vergoedingen Rijk	**1.322**	**2.832**	**-1.548**	**-3.371**

-/- is nadeel/lasten

In de kadernota 2024 hebben we aangegeven dat, als de cijfers uit meerjarenbegroting daar aanleiding toe geven, er richting de kadernota tijdig een traject wordt gestart om ook bij de meerjarenbegroting 2025-2028 een structureel sluitende begroting te kunnen presenteren. Wij gaan hiermee de komende periode aan de slag.

Opbouw begroting
Evenals in voorgaande begrotingen starten we met een leeswijzer, gevolgd door een dekkingsplan. Daarna volgen de verplichte onderdelen: de beleidsbegroting met daarin de programma's, de indicatoren, de paragrafen en tenslotte een aantal financiële modellen en bijlagen.

Burgemeester en wethouders van Krimpenerwaard
de secretaris, de burgemeester,

J. Hennip P.J. Bouvy-Koene

LEESWIJZER

Uitgangspunten
Op 4 juli jl. zijn de kaders voor de begroting 2024 in uw gemeenteraad vastgesteld. Deze kaders zijn als uitgangspunt gehanteerd bij het opstellen van de begroting 2024-2027. Daarnaast vormen de structurele gevolgen van de 2e tussentijdse rapportage 2023, met daarin onder andere de gevolgen van de meicirculaire 2023, een belangrijk onderdeel van deze begroting. Ook is, zoals hieronder toegelicht, nog een aantal andere ontwikkelingen in de begroting verwerkt.

Cijfermatige mutaties ten opzichte van de begroting 2023
Ten opzichte van de in de begroting 2023 gepresenteerde meerjarensaldi zijn er diverse aanpassingen die leiden tot de nieuwe meerjarige begrotingssaldi. In onderstaande tabel staan de betreffende aanpassingen opgenomen. Onder de tabel worden de aanpassingen kort toegelicht.

Bedrag x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Structureel saldo meerjarenbegroting 2023	**2.293**	**4.155**	**-4.767**	**-4.767**
Amendementen	-10	-10	-10	-10
Correcties incidentele lasten en baten	-195	50	431	431
Saldo meerjarenbegroting 2023 - na wijz. (a)	**2.088**	**4.195**	**-4.346**	**-4.346**
Mutaties o.b.v.:				
1e tussentijdse rapportage 2023	-2.159	-2.919	-494	-494
Kadernota 2024	-2.366	-4.707	-4.960	-5.582
2e tussentijdse rapportage 2023	6.395	5.521	2.919	2.354
-waarvan al meegenomen in kadernota 2024	*-4.800*	*-4.800*	*-4.800*	*-4.800*
Totaal van mutaties (b)	**-2.930**	**-6.905**	**-7.335**	**-8.522**
Collegeprogramma				
Totaal	*-605*	*-352*	*-52*	*-52*
-meegenomen in kadernota 2024	*350*	*352*	*52*	*52*
Totaal collegeprogramma (c)	**-255**	**-**	**-**	**-**
Ontwikkelingen				
-Inflatiecorrectie	*159*	*-32*	*-47*	*-47*
-Personele lasten	*935*	*1.110*	*1.054*	*1.130*
-Bijdrage GR'en	*-317*	*-365*	*-434*	*-434*
-Kapitaallasten	*617*	*385*	*-621*	*-1.055*
-Financieringslasten	*427*	*891*	*774*	*823*
-Mutaties reserves/voorzieningen	*-211*	*-80*	*-461*	*-187*
-Opbrengst belastingen/leges	*1.544*	*695*	*748*	*1.253*
-Stelpost jeugd	*-*	*-*	*-*	*730*
-Jeugdmiddelen	*-*	*1.200*	*1.200*	*1.200*
-Overige mutaties	*-1.827*	*-1.311*	*-919*	*-2.623*
Totaal van ontwikkelingen (d)	**1.327**	**2.493**	**1.294**	**790**
Mutatie t.o.v. begroting 2023 (b+c+d=e)	**-1.858**	**-4.412**	**-6.041**	**-7.732**
Saldo begroting 2024 (a+e)	**230**	**-217**	**-10.387**	**-12.078**

-/- is nadeel/lasten

1e Tussentijdse rapportage 2023
Deze rapportage is op 4 juli jl. door uw gemeenteraad vastgesteld. De structurele gevolgen die hieruit voorvloeien zijn meegenomen in de begroting 2024.

Kadernota 2024
De in de kadernota 2023 opgenomen kaders, uitgangspunten en aanvragen zijn verwerkt in deze begroting. In model 5 – Nieuw beleid is een overzicht opgenomen van de financiële gevolgen van de nieuwe aanvragen uit de kadernota 2024.

2e Tussentijdse rapportage 2023
De structurele gevolgen van de 2e tussentijdse rapportage 2023 zijn verwerkt in de cijfers van de voorliggende begroting. In deze rapportage zijn onder andere de structurele gevolgen van de meicirculaire 2023 meegenomen. In de kadernota 2024 was al rekening gehouden met een positief effect vanuit de meicirculaire van € 4,8 miljoen. Daarom wordt deze hier nu ook als correctieregel gepresenteerd. Door middel van een raadsinformatiebrief (RIB) van 15 juni jl. bent u geïnformeerd over de financiële effecten van de meicirculaire 2023.

Collegeprogramma
De financiële vertaling van de inspanningen uit het collegeprogramma is verwerkt in deze begroting. Per programma is een toelichting opgenomen van de inspanningen en daaraan gekoppelde middelen.

Ontwikkelingen
Er is sprake van een aantal ontwikkelingen in zowel de lasten als de baten die vanaf 2024 in de begroting zijn verwerkt. De gepresenteerde bedragen betreft de afwijkingen ten opzichte van de in de kadernota 2024 reeds meegenomen bedragen. Het gaat onder andere om de volgende mutaties.

- *Inflatiecorrectie*
  Op basis van de meicirculaire 2023 is voor 2024 rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 3%. Vooruitlopend op de circulaire was in de kadernota 2024 al gerekend met een bedrag voor inflatiecorrectie van € 2,2 miljoen.

- *Personele lasten*
  Vooruitlopend op de uitkomsten van de cao-onderhandelingen voor 2024 is vooralsnog rekening gehouden met een structurele loonstijging voor 2024 van 4%. Daarnaast werd in de kadernota ook gerekend met een stijging van de pensioenpremies met 3%. Inmiddels is gebleken dat de pensioenpremie voor 2024, naar verwachting, niet zal stijgen. Dit is de belangrijkste verklaring voor het hier nu gepresenteerde voordeel op de personele lasten ten opzichte van de kadernota 2024. Onder dit kopje zijn ook de aanvragen in verband met aanvullende personele capaciteit, zoals verwerkt in deze begroting meegenomen.

- *Indexering bijdrage gemeenschappelijke regelingen*
  Op basis van de concept-begrotingen 2024 van gemeenschappelijke regelingen was in de kadernota 2024 rekening gehouden met een toename van de bijdrage met € 822.000 voor de jaarschijf 2024. Naderhand zijn er nog bijstellingen gekomen op de concept-begrotingen voor ODMH en Promen. Hierdoor stijgt de geraamde bijdrage ten opzichte van de kadernota. De bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen zijn verwerkt conform de door uw raad behandelde begrotingen van de betreffende partijen.

- *Kapitaallasten*
  De kapitaallasten (rente en afschrijvingen) zijn bijgesteld naar aanleiding van aanpassing van de staat van investeringen op basis van onder andere de jaarrekening 2022 en de kadernota 2024. Het betreft zowel voor- als nadelige mutaties. Onderdeel hiervan zijn ook de mutaties op de kapitaallasten binnen de gesloten complexen van afval en riolering. Deze worden verrekend met de tarieven en zijn daardoor niet van invloed op het saldo van de begroting. De toename van kapitaallasten in de jaarschijven 2026 en 2027 is enerzijds het gevolg van het aanpassen van de jaarschijven waarin geplande investeringen gereed zijn en anderzijds van het actualiseren van de benodigde investeringsbedragen. Dit betreft onder andere de zogenaamde grote projecten die op 7 december 2022 aan u zijn gepresenteerd.

- *Financieringslasten*
  Om het door de raad vastgestelde en nog vast te stellen beleid te kunnen uitvoeren moeten

financieringsmiddelen worden aangetrokken. Hierdoor neemt de schuldpositie van de gemeente, en daarmee ook de rentelasten, in de komende jaren toe. In deze begroting is hierop geanticipeerd. Wel is het zo dat dat de financieringslasten in deze begroting minder fors stijgen dan in de kadernota 2024 was voorzien. Dit komt doordat er bij het opstellen van de begroting meer inzicht is in de momenten waarop geplande investeringen daadwerkelijk tot uitgaven leiden en wanneer er financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. Voor meer inzicht hierin verwijzen wij u naar de paragraaf Financiering.

- *Mutaties reserves en voorzieningen*
  Door hogere onttrekkingen aan en/of lagere stortingen in reserves en voorzieningen is in deze meerjarenbegroting sprake van een voordeel. Tegenover de reservemutaties staan lasten en baten die zijn meegenomen in één van de andere hier gepresenteerde onderdelen, waardoor het effect op de begroting budgettair neutraal is.

- *Opbrengst belastingen/leges*
  In verband met de uitvoering van enkele grote projecten wordt met name in 2024 rekening gehouden met extra incidentele opbrengsten omgevingsvergunningen. Hier tegenover staan ook extra incidentele lasten om de werkzaamheden uit te kunnen voeren. De lasten zijn meegenomen onder de overige mutaties. Meerjarig is vooralsnog rekening gehouden met min of meer gelijkblijvende opbrengsten.
  Als gevolg van de gehanteerde indexering en areaaluitbreiding stijgt de opbrengst OZB vanaf 2024 met bijna € 800.000. Ook de opbrengst afvalstoffenheffing neemt toe als van toegenomen lasten voor de verwerking en inzameling van afval. Daarnaast is nog sprake van een aantal mutaties in de opbrengst van overige belastingen en leges. In de kadernota 2024 was al gerekend met een aanvullende opbrengst van € 800.000.

- *Stelpost jeugd*
  Rijk en VNG werken al enige tijd aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Onderhandelingen hierover zijn afgerond. Vooruitlopend op de uitkomsten van deze onderhandelingen zijn in de meicirculaire voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). De provinciaal toezichthouder gaf vorig jaar toestemming om voor de jaren tot en met 2026 een stelpost op te nemen voor de ' nog te ontvangen rijksbijdrage jeugdzorg' van 100% van het gemeentelijk aandeel. De cijfers tot en met 2026 zijn als mutatie op de meicirculaire verwerkt via de 2e tussentijdse rapportage 2023. Inmiddels is er ook toestemming om ook voor 2027 een stelpost op te nemen.

- *Jeugdmiddelen*
  Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet eerder besloten tot het realiseren van een aanvullende structurele besparing van ca. € 500 miljoen vanaf 2025. Deze besparing is een Rijksverantwoordelijkheid gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen die ertoe leiden dat gemeenten minder middelen nodig hebben en/of alternatieve inkomsten kunnen genereren. Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden. Vooruitlopend op de invulling van deze maatregelen mogen gemeenten in hun begroting een stelpost opnemen ter compensatie van de lagere algemene uitkering. Voor Krimpenerwaard betreft dit een bedrag van ca. € 1,2 miljoen.

- *Overige mutaties*
  Dit betreft meerdere incidentele en structurele aanpassingen en aanvragen. Voor een toelichting hierop verwijzen wij naar model 5 – Nieuw beleid

Opbouw begroting
De opbouw van de begroting is voorgeschreven en is dan ook in lijn met voorgaande jaren. Het eerste onderdeel is de beleidsbegroting. Hierin zijn de programma’s, BBV indicatoren en paragrafen opgenomen.

Programma’s
Alle programma’s kennen een uniforme opzet. Er wordt gestart met een inleidende tekst met daarin een korte toelichting op de inhoud van het betreffende programma en een toelichting op de belangrijkste

landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen die we voor dit programma zien voor de komende periode. Vervolgens zijn de onderdelen uit het collegeprogramma per programma opgenomen. Dit is de vertaling van de ambities uit het door uw raad vastgestelde coalitieakkoord. De ambities uit het collegeprogramma zijn uitgewerkt naar doelen, indicatoren, inspanningen en exploitatielasten. In het programma is aangegeven of sprake is van incidentele dan wel structurele kosten voor de jaarschijf 2024. De structurele kosten zijn ook verwerkt in de cijfers van de jaarschijven 2025-2027 die in de begroting zijn opgenomen. Deze systematiek betekent dat investeringsbedragen voor 2024 en hieruit voortvloeiende kapitaallasten niet expliciet in het betreffende programma staan opgenomen. De kapitaallasten maken onderdeel uit van de komende jaarschijven in het financieel overzicht per programma. De investeringen zijn opgenomen in het meerjarig investeringsprogramma (model 6).
Het totale werkpakket van de gemeente kan worden opgedeeld in nieuwe speerpunten uit het collegeprogramma en overige, zogenaamde going concern, taken. In het financiële overzicht dat per programma wordt gepresenteerd zijn de volledige lasten en baten per programma opgenomen. Inhoudelijk gaan wij in de programma's alleen expliciet in op de onderdelen uit het collegeprogramma voor komend jaar. Hierover rapporteren wij gedurende 2024, door middel van de geëigende planning & control documenten, aan u. Voor de overige onderdelen geldt dat wij alleen in financiële zin verantwoording afleggen.

Indicatoren
In de programma's zijn indicatoren opgenomen die behoren bij onze ambities en doelstellingen. Op deze indicatoren sturen wij door middel van beleid actief. Daarnaast zijn gemeenten op grond van het BBV verplicht een basisset met overige indicatoren te presenteren. Een overzicht hiervan is opgenomen na de programma's.

Paragrafen
Sinds de jaarrekening 2022 is de Openbaarheidsparagraaf verplicht. Hiermee zijn er nu 8 verplichte paragrafen. Daarnaast staat het de gemeente vrij om naar eigen inzicht paragrafen toe te voegen teneinde een bepaald onderdeel van de begroting nader toe te lichten. Wij hebben de keuze gemaakt om in deze begroting twee aanvullende paragrafen op te nemen. De eerste is Opvang vluchtelingen. De opvang van asielzoekers en specifiek de opvang van vluchtelingen wegens de oorlog in Oekraïne staat onder grote druk. Het ligt niet in de lijn de verwachting dat er op korte termijn een landelijke oplossing gevonden zal worden voor deze problematiek, dus zal er ook in 2024 (en verder) een inspanning vereist zijn van ons als gemeente. Dit trekt een wissel op de beschikbare capaciteit en middelen, over de programma's in de begroting heen. De tweede aanvullende paragraaf betreft Claim op het Rijk. Hierin geven we een overzicht van de diverse dossiers waarmee gemeenten de afgelopen jaren geconfronteerd zijn waarbij de taken niet matchen met de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen. Door het opnemen van een aparte paragraaf zijn de gevolgen van het betreffende onderwerp op één plek in de begroting inzichtelijk gemaakt in plaats van binnen alle programma's.

Het tweede deel van de begroting is de financiële begroting en meerjarenraming met een aantal verplichte financiële modellen en bijlagen.

BESTEMMING RESULTAAT

De begroting laat een saldo zien van € 230.000 voordelig in 2024. In de jaren daarna daalt het saldo naar bijna € 13,3 miljoen nadelig in 2027. In lijn met voorgaande begrotingen zijn ook in deze begroting incidentele lasten zoveel mogelijk gedekt door middel van de inzet van reserves. Hierbij geldt dat, voor zover mogelijk, een beroep is gedaan op bestemmingsreserves. Indien er geen relatie is met een bestemmingsreserve wordt een beroep gedaan op de Algemene reserve vrij vermogen. In onderstaande tabel is weergegeven welke reserves het betreft.

Bedrag x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Saldo begroting voor inzet reserves	-583	-679	-10.297	-11.999
Incidentele inzet reserves:				
Eneco gelden	4.028	28	28	28
Omgevingsplannen	-50	-50	-50	-50
WGA claim	-100	-100	-100	-100
Onderwijshuisvesting	-592	-438	-337	-
Sport	85	95	49	43
Personeelsbeleid	50	-	-	-
Egalisatiereserve ICT	35	-	-	-
Legaten	85	-	-	-
Bedrijfsvoering	-70	-46	-23	-
Degeneratievergoeding	-100	700	440	-
Gebiedsprocessen	200	200	200	-
Grondexploitatie	-32	-18	-319	-
Algemene reserve	-2.726	91	22	-
Totaal incidentele inzet reserves	**813**	**462**	**-90**	**-79**
Saldo begroting	**230**	**-217**	**-10.387**	**-12.078**

-/- is nadeel/lasten

Reserve Begrotingstekorten
Voorgesteld wordt om het positieve saldo voor 2024 toe te voegen aan de reserve Begrotingstekorten. Hierdoor blijven de middelen beschikbaar voor dekking van de voorziene toekomstige begrotingstekorten. Voor de negatieve saldi van de jaarschijven 2025-2027 wordt voorgesteld deze vooralsnog niet te dekken. Op deze wijze blijven de verwachte tekorten zichtbaar en wordt niet de indruk gewekt dat we de tekorten ondanks lagere rijksbijdragen zelf op kunnen lossen.

Saldo Algemene reserve vrij vermogen
Naast de reserve Begrotingstekorten is ook het saldo van de Algemene reserve vrij vermogen beschikbaar om eventuele toekomstige tegenvallers op te kunnen vangen. Deze reserve geeft meerjarige het volgende beeld.

Bedrag x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Stand 1-1	15.517	9.429	9.338	9.316
Mutatie saldo	-	-	-	-
Overige mutaties	6.445	-91	-22	-
Claims:				
Weerstandsvermogen	-3.720	-	-	-
Oekraïne	-4.863	-	-	-
Algeracorridor	-3.950	-	-	-
Totaal claims	**-12.533**	**0**	**0**	**0**
Saldo 31-12	**9.429**	**9.338**	**9.316**	**9.316**

-/- is nadeel/lasten

Voor een totaaloverzicht van de reserves en voorzieningen verwijzen wij u naar model 8.

Beleidsbegroting

gemeente Krimpenerwaard

BESTUUR EN ONDERSTEUNING

Dit programma behandelt de overkoepelende taakvelden van het bestuur, de ondersteuning daarvan door de gemeentelijke organisatie en de relatie tussen de burger en het bestuur van de gemeente Krimpenerwaard. Betrokken en betrouwbaar in dienstverlening staan hierin centraal. De gemeente Krimpenerwaard staat voor een uitstekende dienstverlening. Speerpunten zijn betrouwbaar, snel, digitaal waar het kan en op maat waar nodig of gewenst.

In dit programma zijn de middelen opgenomen voor burgerzaken, bestuurlijke samenwerking, ondersteuning van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
Op zowel ruimtelijk als sociaal gebied is er sprake van verschillende ontwikkelingen. De nasleep van de coronapandemie, de toenemende druk op de (jeugd)zorg en landelijke demografische veranderingen treffen ook de Krimpenerwaard. De toenemende vergrijzing en de komst van vluchtelingen vragen om weerbaarheid van onze inwoners en doen een beroep op de sterke sociale cohesie in de kernen. Tegelijkertijd staat de woningbouw onder druk vanwege de stikstofopgave en de ecologische opgaven voor ons gebied. Vanwege deze ontwikkelingen is het belangrijk om te investeren in de vitaliteit van de Krimpenerwaard en dit uit te dragen richting andere overheden.

Lokale ontwikkelingen
Voor een vitale Krimpenerwaard is het van belang te investeren in vitale inwoners, vitale gemeenschappen en vitale kernen. Het moet goed wonen, werken en leven zijn in de Krimpenerwaard. Sociaal-maatschappelijke opgaven zoals een sterke sociale basis (informele netwerken en maatschappelijke voorzieningen), bestaanszekerheid en de gevolgen van vergrijzing (o.a. vraag/behoefte aan vrijwilligers en mantelzorgers, personeelstekorten) hangen samen met ruimtelijke opgaven als de

woningnood, mobiliteit en de energie- en landbouwtransitie. Deze samenhang is zichtbaar in het toekomstperspectief dat we naar aanleiding van het collegeprogramma opstellen en motiveert de noodzaak voor een duurzame ontwikkeling. Dit toekomstperspectief doet een dringend beroep op andere overheden om hierin met ons mee te bewegen.

Dienstverlening: Inwoner centraal

AMBITIE	Het is onze ambitie dat inwoners, ondernemingen en organisaties ook echt een verschil gaan merken in onze dienstverlening. We denken vanuit onze inwoners en streven naar meer nabijheid. We richten ons met name op zoveel mogelijk persoonlijk contact tussen bestuur, inwoners, organisaties en ondernemers. We zetten in op het eenvoudiger en sneller aanvragen van (digitale) producten en diensten.
ER-DOEL	We werken proactief aan een dienstverlening die meer op de vraag gericht is.
WE METEN	De klanttevredenheid via KlantinFocus.
	Algemene indicator is de driejaarlijkse burgerpeiling.
INSPANNINGEN 2024	We werken doorlopend aan een toegankelijke website voor iedereen.
	We gaan (nog) meer processen en formulieren ook digitaal aanbieden.
	We bekijken bij elke klacht wat we ervan kunnen leren om onze dienstverlening te verbeteren.
	We zetten mystery guests in om onze (telefonische) bereikbaarheid te onderzoeken.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Als de vraag naar onze dagelijkse dienstverlening toeneemt, zetten we meer mensen in op de uitvoering.
	We investeren in datagedreven werken, waardoor we gerichter kunnen werken, sturen en verantwoorden.
MIDDELEN 2024	Incidenteel: € 15.000 voor de inzet van een mystery guest (overgeheveld vanuit 2023)

Burger- en overheidsparticipatie

AMBITIE	Betere en meer gedragen besluitvorming door burger- en overheidsparticipatie.
ER-DOEL	We betrekken inwoners en ondernemers meer en beter bij initiatieven.
WE METEN	Het al dan niet realiseren van het digitaal participatieplatform.
	Het aantal ontwikkelde participatie-instrumenten.
	Het aantal burger- en overheidsparticipatietrajecten per jaar via het platform.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We implementeren burger- en overheidsparticipatie als vast onderdeel van beleid, initiatieven en projecten.
MIDDELEN 2024	-

Realisatie nieuw gemeentekantoor

AMBITIE	Het realiseren van een nieuwe huisvesting voor de gemeentelijke organisatie, gunstig gelegen en goed bereikbaar voor alle inwoners van de Krimpenerwaard.
ER-DOEL	We starten uiterlijk 2024 (onder voorbehoud van bezwaar en beroep) met de bouw van een 'Huis voor de gemeente' als centrale werk- en ontmoetingsplek.
WE METEN	De realisatie van de nieuwe huisvesting waarbij we rekening houden met de vastgestelde uitgangspunten.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Realisatie en bouw van het nieuwe gemeentehuis.
MIDDELEN 2024	-

Structureel sluitende begroting

AMBITIE	We maken continu de afweging tussen inzet om onze ambities te bereiken, uitvoering van wettelijke taken, redelijke lasten voor onze inwoners en een gezonde financiële positie. Bij eventuele bezuinigingsscenario's zijn participatie en draagvlak van belang.
ER-DOEL	We blijven een financieel stabiele en gezonde gemeente.
WE METEN	Structurele exploitatieruimte ≥ 0%
	Netto schuldquote ≤ 100%
INSPANNINGEN 2024	Verbeteren van de informatie in P&C-documenten door implementatie van een nieuw financieel pakket
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Vanaf januari 2025 zal er gewerkt gaan worden met de nieuwe applicatie.
MIDDELEN 2024	-

Samenwerking met andere overheden

AMBITIE	De gemeente Krimpenerwaard werkt positief, vanuit een zelfbewustzijn en met oog voor eigen ambities, samen met andere overheden. Om zo doelen op het gebied van woningbouw en werkgebieden, de toekomst van het landelijk gebied, bereikbaarheid en gezamenlijke taken op het gebied van het sociaal domein dichterbij te brengen.
ER-DOEL	We bereiken meer samen met andere overheden.
WE METEN	-
INSPANNINGEN 2024	We (blijven) participeren in regionale samenwerking, we lobbyen en trekken proactief samen op met andere overheden
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We (blijven) participeren in regionale samenwerking, we lobbyen en trekken proactief samen op met andere overheden n om de Krimpenerwaard voor nu en in de toekomst vitaal te houden.
	We versterken de uitvoeringskracht in de regio.
MIDDELEN 2024	Incidenteel: € 205.000 voor versterking uitvoeringskracht Regio Midden-Holland

Aantrekkelijk werkgeverschap

AMBITIE	Door zich te profileren als een aantrekkelijk werkgever wil de gemeente Krimpenerwaard nu en in de toekomst goed personeel behouden en werven.
ER-DOEL	We zijn een aantrekkelijker werkgever.
WE METEN	De instroom, doorstroom en uitstroom van personeel.
	Medewerkerstevredenheid.
INSPANNINGEN 2024	De keuzes en projecten uit het strategisch P&O plan (opgesteld in 2023) komen in 2024 tot uitvoering. Eventueel aanvullende middelen die hiervoor nodig zijn worden bij de begroting van 2024 meegenomen.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Verdere uitrol van onderdelen van het strategisch P&O plan die een bijdrage leveren aan aantrekkelijk werkgeverschap.
MIDDELEN 2024	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- Regio Midden Holland
- Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)
- Streekarchief Midden Holland
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- Oasen BV
- Stedin

Financieel overzicht

In onderstaand overzicht zijn de totale financien van dit programma weergegeven. De hiervoor gepresenteerde beleidsspeerpunten zijn hier onderdeel van.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
0.1 Bestuur en ondersteuning	**-4.185**	**-5.019**	**-5.165**	**-4.918**	**-4.860**	**-4.841**
0.2 Burgerzaken	**-1.383**	**-1.380**	**-1.667**	**-1.688**	**-1.664**	**-1.666**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	**-290**	**-418**	**-534**	**-534**	**-534**	**-534**
0.4 Overhead	**-19.763**	**-21.673**	**-21.737**	**-21.090**	**-22.203**	**-22.190**
0.5 Treasury	**-1.072**	**-1.016**	**-1.351**	**-3.269**	**-4.402**	**-4.660**
0.61 OZB woningen	**-271**	**-317**	**-377**	**-377**	**-377**	**-377**
0.62 OZB niet-woningen	**-159**	**-186**	**-222**	**-222**	**-222**	**-222**
0.64 Belastingen overig	**-93**	**-31**	**0**	**0**	**0**	**0**
0.8 Overige baten en lasten	**-146**	**-1.313**	**-809**	**-1.291**	**-1.490**	**-1.431**
0.9 Vennootschapsbelasting	**-5**	**-22**	**-8**	**-4**	**-93**	**-93**
Totaal Lasten	**-27.366**	**-31.375**	**-31.870**	**-33.393**	**-35.844**	**-36.014**
Baten						
0.1 Bestuur en ondersteuning	**211**	**7**	**7**	**7**	**7**	**7**
0.2 Burgerzaken	**786**	**687**	**1.022**	**1.040**	**1.040**	**1.040**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	**56**	**76**	**61**	**61**	**61**	**61**
0.4 Overhead	**163**	**144**	**191**	**191**	**191**	**191**
0.5 Treasury	**1.569**	**1.825**	**1.858**	**2.057**	**2.528**	**2.915**
0.61 OZB woningen	**7.870**	**8.038**	**8.516**	**8.579**	**8.664**	**8.730**
0.62 OZB niet-woningen	**4.723**	**4.655**	**4.948**	**4.973**	**5.012**	**5.032**
0.64 Belastingen overig	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
0.7 Alg uitkering & overige uitk gem fonds	**98.961**	**98.916**	**108.186**	**109.383**	**100.616**	**99.582**
0.8 Overige baten en lasten	**847**	**200**	**347**	**347**	**347**	**347**
Totaal Baten	**115.185**	**114.550**	**125.137**	**126.638**	**118.466**	**117.905**
Saldo van baten en lasten	**87.818**	**83.175**	**93.267**	**93.245**	**82.622**	**81.891**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-5.707**	**-10.132**	**-8.500**	**-757**	**-734**	**-710**
0.11 Resultaat rekening baten en lasten	**-8.642**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Stortingen	**-14.349**	**-10.132**	**-8.500**	**-757**	**-734**	**-710**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**8.093**	**15.692**	**9.592**	**1.383**	**1.373**	**1.290**
Mutaties reserves	**-6.256**	**5.560**	**1.093**	**626**	**639**	**580**
Geraamd resultaat	**81.563**	**88.735**	**94.360**	**93.871**	**83.261**	**82.471**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

VEILIGHEID

Binnen dit programma staat de gemeente Krimpenerwaard samen met inwoners, bedrijven en partners voor een gemeente die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven. In het veiligheidsdomein heeft de gemeente vooral een regierol. De gemeente kan het echter niet alleen. Naast de hulpverleningsorganisaties, zoals politie en brandweer, hebben bedrijven en inwoners ook een eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor onder andere het organiseren van de crisisbeheersing.
In dit programma zijn de middelen opgenomen voor onder andere onze deelname aan de Veiligheidsregio Hollands Midden, handhaving van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en crisisbeheersing.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
Binnen het veiligheidsveld zien wij dat de aanpak van ondermijning een steeds grotere plaats inneemt. Voorbeelden hiervan zijn witwassen en criminaliteit rondom verdovende middelen, maar ook de aankoop van vastgoed en bedrijven met crimineel verkregen middelen. Een effectieve aanpak vraagt een georganiseerde overheid die alle middelen en instrumenten inzet die tot haar beschikking staan.

Wij zien daarnaast dat er steeds meer taken terecht komen bij onze buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's.) Het is afwachten hoe dit zich verder gaat ontwikkelen.

Lokale ontwikkelingen
Begroting Veiligheidsregio
De gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio neemt vanaf 2024 toe met € 209.245.

Ondermijning

AMBITIE	Wij borgen de structurele aanpak van ondermijnende criminaliteit.
ER-DOEL	We pakken ondermijning structureel beter aan.
WE METEN	Het percentage bestuurlijke rapportages, afkomstig van de politie, dat in behandeling wordt genomen.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We nemen 100% van de bestuurlijke rapportages van de politie in behandeling.
	We brengen Meld Misdaad Anoniem meer onder de aandacht bij inwoners en bedrijven.
	We geven voorlichting aan collega's over de verschillende onderwerpen op het gebied van ondermijning. Ook brengen we de aandachtsfunctionaris mensenhandel onder de aandacht.
Middelen 2024	-

Betrekken van inwoners en bedrijven bij veiligheid

AMBITIE	Samen werken aan veiligheid met inwoners, bedrijven, organisaties en partners, waarbij de boa's het visitekaartje zijn van de gemeente op het gebied van schoon, heel en veilig.
ER-DOEL	We nemen gezamenlijk meer verantwoordelijkheid voor veiligheid.
WE METEN	Groei aantal werkgroepen Samen Veilig Ondernemen (voorheen Keurmerk Veilig Ondernemen).
	Het aantal WhatsApp groepen
	Het aantal deelnemers aan burgernet
INSPANNINGEN 2024-2027	We onderzoeken per kern of het mogelijk is om een Werkgroep Samen Veilig Ondernemen op te richten. In 2023 starten we minimaal 1 nieuwe werkgroep.
	De boa's werken projectmatig en kerngericht. Ook brengen zij veiligheid onder de aandacht op sociale media.
	We vragen blijvend aandacht voor WhatsAppbuurtpreventie, Burgernet, Meld Misdaad Anoniem en andere burgerparticipatiemogelijkheden op het gebied van veiligheid. We gebruiken daarvoor onze sociale media kanalen actiever.
Middelen 2024	-

Digitale veiligheid

AMBITIE	Vergroten van de bewustwording en weerbaarheid op het gebied van digitale veiligheid.
ER-DOEL	We vergroten de bewustwording en weerbaarheid op het gebied van digitale veiligheid.
WE METEN	Het aantal deelnemers aan het online spel HackShield.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We hebben jaarlijks minimaal 3 activiteiten op het gebied van digitale veiligheid.
	Wij gaan door met het aanbieden van HackShield. Eind 2023 heeft HackShield 525 deelnemers.
	We vragen op onze sociale media aandacht voor de verschillende onderwerpen op het gebied van digitale veiligheid, waaronder HackShield. Ook is digitale veiligheid een onderwerp bij de werkgroepen Samen Veilig Ondernemen.
	We onderzoeken hoe we de doelgroep ouderen en andere kwetsbare volwassen inwoners effectief voor kunnen lichten over digitale veiligheid.
Middelen 2024	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)
- HECHT (v.h. RDOG Hollands Midden)

Financieel overzicht

In onderstaand overzicht zijn de totale financiën van dit programma weergegeven. De hiervoor gepresenteerde beleidsspeerpunten zijn hier onderdeel van.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	**-3.721**	**-3.860**	**-4.078**	**-4.078**	**-4.078**	**-4.076**
1.2 Openbare orde en veiligheid	**-1.249**	**-1.756**	**-1.662**	**-1.662**	**-1.662**	**-1.653**
Totaal Lasten	**-4.971**	**-5.616**	**-5.740**	**-5.740**	**-5.740**	**-5.730**
Baten						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	**138**	**75**	**86**	**86**	**86**	**86**
1.2 Openbare orde en veiligheid	**144**	**68**	**69**	**69**	**69**	**69**
Totaal Baten	**282**	**142**	**156**	**156**	**156**	**156**
Saldo van baten en lasten	**-4.688**	**-5.473**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.574**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**0**	**182**	**0**	**0**	**0**	**0**
Geraamd resultaat	**-4.688**	**-5.291**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.574**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT

Binnen dit programma werkt de gemeente Krimpenerwaard samen met inwoners en bedrijven aan een zo goed mogelijk bereikbare en verkeersveilige gemeente voor alle vormen van vervoer. Wij willen een balans creëren tussen bereikbaarheid, omgevingskwaliteit en duurzame mobiliteit. Dit doen wij door het versterken van het netwerk, beter benutten van de bestaande infrastructuur met aandacht voor de verkeersveiligheid en duurzame mobiliteit.
In dit programma zijn de middelen opgenomen voor het uitvoeren van het verkeersbeleid en het onderhouden en in stand houden van de wegen, parkeervoorzieningen, openbare verlichting, civiele kunstwerken en de havens.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
We volgen de landelijke ontwikkelingen zoals opgenomen in het nationaal Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030. Hierin is een gezamenlijke visie op aanpak verkeersveiligheid opgenomen. Ook zijn er regionaal afspraken gemaakt en opgenomen in het Regionaal Mobiliteitsplan (RMP) voor de aanpak van verduurzamingsvraagstukken op het gebied van mobiliteit. Om hier een bijdrage aan te leveren, wordt beoogd om de komende jaren over te gaan tot uitvoering.

Lokale ontwikkelingen
We hechten veel waarde aan de verkeersveiligheid in onze gemeente. Onderwerpen die hierin de aandacht hebben, zijn onder andere veilige schoolfietsroutes, een adequate aanpak van onveilige situaties en het vergroten van het bewustzijn onder inwoners.

Op verschillende plekken vindt planvorming rond dijkverbetering plaats. Dit heeft gevolgen voor de wegprofielen op de dijk. Ook zetten we in op het versterken van de samenwerking met het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

Bereikbaarheid

AMBITIE	Voor de vitaliteit van het gebied, voor bewoners en voor ondernemers, is een betere doorstroming van de ontsluitingen richting Gouda en Rotterdam belangrijk. We zetten in op een duurzame en complete aanpak van de mobiliteitsvraag. We hebben speciale aandacht voor specifieke en kwetsbare groepen in het kader van toegankelijkheid van het openbaar vervoer.
ER-DOEL	We versterken onze samenwerking om bereikbaarheid in brede zin te verbeteren.
WE METEN	Veranderingen in het aanbod van de wegcapaciteit van de auto en veranderingen in het aanbod van capaciteit van de alternatieven voor de auto.
INSPANNINGEN 2024	We bouwen de samenwerking met bovenlokaal netwerk (Politie, Brandweer, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK) en Arriva) verder uit, in de vorm van de de Ambtelijke Verkeerscommissie (AVC), met als gezamenlijk doel het verbeteren van de bereikbaarheid. Ook stimuleren en werken we aan intensievere samenwerking met buurgemeenten op gedeelde inhoudelijke dossiers, zoals de Algera corridor, ontsluiting Gouda en de veerdiensten.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We brengen bij iedere aanbesteding van concessies voor het openbaar vervoer de belangen in van de Krimpenerwaard en oefenen zoveel mogelijk invloed uit op de uitvraag. Dat doen we in regionaal verband (Midden Holland).
	We voeren het 10 punten plan bereikbaarheid Krimpenerwaard uit.
Middelen 2024	Incidenteel: € 50.000 voor het uitwerken van een voorkeursvariant Algeracorridor.

Verkeersveiligheid

AMBITIE	We hechten veel waarde aan de verkeersveiligheid van onze gemeente. We zetten daarom in op veilige schoolfietsroutes, een adequate aanpak van onveilige situaties en het vergroten van het bewustzijn onder inwoners.
ER-DOEL	We willen de verkeersveiligheid in de Krimpenerwaard gericht verbeteren.
WE METEN	Ongevallendata (op basis van politieregistratie, gericht op wat er fout is gegaan).
	Risicobenadering verkeersveiligheid (op basis van studie adviesbureau DTV, gericht op wat er fout kan gaan).
INSPANNINGEN 2024	In 2023 en 2024 stellen we een Gemeentelijk Verkeersbeleidsplan op. In 2024 wordt hier verder opvolging aan gegeven.
	We brengen naast onderhoudstoestand van het asfalt ook verkeersveiligheid in als criterium voor prioritering van groot onderhoud
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Vaststellen en opstellen uitvoeringsprogramma van het Gemeentelijk Verkeersbeleidsplan.
Middelen 2024	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen

- Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW)
- Veerdienst Schoonhoven

Financieel overzicht

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
2.1 Verkeer en vervoer	**-9.978**	**-10.544**	**-11.045**	**-11.667**	**-11.463**	**-11.024**
2.2 Parkeren	**-20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
2.3 Recreatieve havens	**-107**	**-84**	**-49**	**-49**	**-49**	**-49**
2.4 Economische havens en waterwegen	**-99**	**-115**	**-93**	**-80**	**-80**	**-80**
2.5 Openbaar vervoer	**-352**	**-466**	**-471**	**-471**	**-470**	**-470**
Totaal Lasten	**-10.557**	**-11.209**	**-11.658**	**-12.266**	**-12.062**	**-11.623**
Baten						
2.1 Verkeer en vervoer	**680**	**529**	**1.234**	**434**	**434**	**434**
2.2 Parkeren	**6**	**5**	**5**	**5**	**5**	**5**
2.3 Recreatieve havens	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**
2.4 Economische havens en waterwegen	**74**	**100**	**105**	**105**	**105**	**105**
2.5 Openbaar vervoer	**289**	**251**	**251**	**251**	**251**	**251**
Totaal Baten	**1.051**	**886**	**1.597**	**797**	**797**	**797**
Saldo van baten en lasten	**-9.507**	**-10.324**	**-10.062**	**-11.470**	**-11.265**	**-10.826**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**0**	**0**	**-800**	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**241**	**424**	**899**	**835**	**579**	**139**
Mutaties reserves	**241**	**424**	**99**	**835**	**579**	**139**
Geraamd resultaat	**-9.266**	**-9.899**	**-9.963**	**-10.634**	**-10.686**	**-10.687**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

ECONOMIE

Met dit programma stimuleert de gemeente het ondernemers- en vestigingsklimaat. In dit programma staan ook activiteiten gericht op het "op de kaart zetten" van de gemeente. Dit doen we samen met ondernemers, organisaties, provincie en andere gemeenten.
In dit programma zijn middelen opgenomen voor de dienstverlening aan ondernemers, (samenwerkings-)projecten van arbeidsmarkt en onderwijs, de herstructurering van bedrijfslocaties, investeringen in winkelgebieden en de transitie naar een toekomstbestendige landbouw.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
De economische situatie is onzeker door geopolitieke ontwikkelingen. Het belang van een volwaardige maakindustrie (en het beperken van strategische afhankelijkheid) wordt steeds meer benadrukt door de Europese Unie. Digitalisering, voldoende vakbekwaam personeel en de circulaire economie vormen belangrijke opgaven.

Jongeren zijn meer dan voorheen theoretisch opgeleid. Het tekort aan vakbekwaam personeel in onder andere de (hoogwaardige) maakindustrie, de technische sector en de bouw blijft groot. Dit zijn belangrijke sectoren in Krimpenerwaard. Het is daarom belangrijk om te blijven werken aan een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Er komen grote opgaven op de landbouwsector af. Via gebiedsprocessen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wordt gewerkt aan een toekomstbestendig, leefbaar, gezond en vitaal platteland, met toekomstperspectief voor de agrarische sector.

Door de coronacrisis is het recreëren in eigen land toegenomen en de verwachting is dat dit de komende jaren doorzet. Het unieke landschap van Krimpenerwaard, waarin gewoond, gewerkt en ontspannen wordt, biedt veel kansen op dit gebied.

Lokale ontwikkelingen
We zetten in op krachtig lokaal ondernemerschap in Krimpenerwaard. Dat vraagt onder andere ruimte voor de ontwikkeling van het lokaal gewortelde bedrijfsleven, een goede samenwerking met het onderwijs en een levensvatbare agrarische sector.

Via gebiedsprocessen in het kader van NPLG verbinden we onze lokale ambities voor een toekomstbestendig en vitaal platteland aan de doelstellingen van het Rijk en de provincie. Hierbij hebben we aandacht voor korte (voedsel)ketens en economische perspectieven die het buitengebied versterken.

Onderwijs en arbeidsmarkt

AMBITIE	Wij blijven samen met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven sterk inzetten op een goede afstemming tussen het onderwijs, het beschikbare arbeidspotentieel en de lokale werkgevers.
ER-DOEL	We willen de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt verbeteren. Dit doen wij samen met onderwijsinstellingen en ondernemersorganisaties.
WE METEN	De resultaten van het gezamenlijke werkprogramma van de 3 O's: overheid, onderwijs, ondernemingen.
INSPANNINGEN 2024	We zetten de ingezette actie van 2023 voort om de krachten per sector (techniek, transport & logistiek, bouw) te bundelen en mogelijk te verbreden naar een brede, sectoroverstijgende vakopleiding (vakschool) in samenwerking met de bedrijven en de Mbo- en Vmbo-scholen in de regio.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We bouwen samen met de betrokkenen doorlopende leerlijnen in het beroepsonderwijs uit. Waar nodig vullen we dit aan met andere scholings- en opleidingsmogelijkheden.
Middelen 2024	-

Agrarische sector

AMBITIE	We denken mee over de versterking van het verdienmodel van de agrarische sector. Dit doen we samen met de agrarische ondernemers uit het gebied zelf. We werken hierbij intensief samen met provincie en waterschap. We werken samen aan de ontwikkeling naar een toekomstbestendige landbouw, met minder uitstoot van broeikasgassen en stikstof, hogere waterkwaliteit en met aandacht voor biodiversiteit.
ER-DOEL	We faciliteren een meer toekomstbestendige agrarische sector.
WE METEN	Aantal hectare bodemdalingremmende maatregelen (bron: gebiedsprocessen).
	Aantal agrariërs dat deelneemt aan gebiedsprocessen (bron: gebiedsprocessen).
INSPANNINGEN 2024	We hebben een faciliterende rol bij de gebiedsprocessen voor de planvorming NPLG (klimaat, stikstof, natuur). We verbinden onze lokale ambities aan de doelstellingen van het Rijk en de Provincie. We brengen onze lokale ambities in in het NPLG proces. Deze lokale ambities zijn onder andere een toekomstbestendige landbouw en een duurzaam beheer van het buitengebied. Bodemdaling door veenverbranding leidt tot uitstoot van broeikasgassen.
	We brengen 'Mijn Koers' in bij de gebiedsprocessen. Dit is een programma uit de Proeftuin.
	We ontwikkelen een Omgevingsprogramma Landelijk Gebied.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We continueren de faciliterende rol bij de gebiedsprocessen voor de planvorming NPLG (klimaat, stikstof, natuur). We verbinden onze lokale ambities aan de doelstellingen van het Rijk en de provincie. We brengen onze lokale ambities in in het NPLG proces. Deze lokale ambities zijn onder andere een toekomstbestendige landbouw en een duurzaam beheer van het buitengebied. Bodemdaling door veenverbranding leidt tot uitstoot van broeikasgassen.
Middelen 2024	-

Ruimte voor bedrijvigheid

AMBITIE	Wij zetten in op het realiseren van voldoende ruimte voor de ontwikkelingsmogelijkheden van lokale bedrijven. Hiervoor zorgen we voor een heldere bedrijventerreinenstrategie en actieve lobby richting de provincie.
ER-DOEL	We zetten in op meer ruimte voor de duurzame ontwikkeling van lokaal gebonden bedrijven.
WE METEN	· Het aantal hectares bedrijventerrein. · De (lokale en regionale) behoefte aan bedrijventerreinen.
INSPANNINGEN 2024	We werken de bedrijventerreinstrategie uit in concrete locatie(s)
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We implementeren de bedrijventerreinenstrategie. Zo realiseren we meer ruimte voor de ontwikkeling van lokaal gebonden bedrijven.
Middelen 2024	-

Korte ketens in de agrarische sector

AMBITIE	Voedselvoorziening is cruciaal, zeker gezien de ontwikkelingen in de wereld. Onze agrariërs hebben, in relatie tot de recreatieve mogelijkheden, hierbij in de gemeente Krimpenerwaard een belangrijke rol. We stimuleren dat meer (voedsel)producten uit ons gebied terecht komen bij onze inwoners. 'Korte ketens tussen productie en verbruik maken de cirkel rond'.
ER-DOEL	We stimuleren dat meer voedselproducten uit ons gebied direct terechtkomen bij de klant.
WE METEN	-
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We onderhouden een netwerk met: Voedselfamilie Krimpenerwaard, Rotterdam de Boer op en Cheese Valley.
	We koppelen initiatieven voor korte ketens aan initiatieven voor recreatie en toerisme (onder andere Stichting Promotie Krimpenerwaard).
	We kennen (leader)subsidies toe om initiatieven op het gebied van korte ketens en streekproducten te stimuleren.
Middelen 2024	-

Vitale winkelgebieden

AMBITIE	Wij zetten in op versterking van de detailhandelstructuur en waar mogelijk het op peil houden van het huidige winkelaanbod.
ER-DOEL	We versterken de beleving en aantrekkelijkheid van onze winkelgebieden.
WE METEN	Het aantal winkels, het aantal vierkante meters winkelaanbod, leegstand, waardering (via tweejaarlijkse koopstromenonderzoek). (bron 2021: kso2021.nl)
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We versterken de (onderlinge) samenwerking van en met winkeliersverenigingen via reguliere overleggen en via de bestaande samenwerkingsverbanden. Hierbij hebben we aandacht voor lokaal kopen.
	We bepalen in overleg met de winkeliersverenigingen welke acties nodig en haalbaar zijn. Dit doen wij aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek. Deze acties voeren wij uit.
Middelen 2024	-

Bodemdaling

AMBITIE	We zetten ons in om bodemdaling te verminderen en wisselen hierover kennis uit.
ER-DOEL	We zetten binnen en buiten de bebouwde kom in op minder bodemdaling.
WE METEN	-
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We werken samen met Waterschappen en Provincie om bodemdaling in het landelijk gebied tegen te gaan.
	We nemen deel aan het platform Slappe Bodem.
	We experimenteren met de toepassing van (innovatieve) lichte ophoogmaterialen onder wegen en achterpaden. We monitoren de effecten en wisselen actief ervaringen uit met andere gemeenten.
Middelen 2024	-

Buitengebied

AMBITIE	Samen met onze partners (waaronder de agrarische sector) zoeken we naar economische perspectieven die het buitengebied versterken. We staan positief tegenover maatwerkoplossingen. Bijvoorbeeld op het gebied van bouwvlakken, windmolens tot een ashoogte tot 15 meter voor eigen energie-opwek, herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing en nevenactiviteiten in onder andere de recreatieve sfeer. Bij te nemen maatregelen bij de inrichting van het buitengebied en het voldoen aan (bijvoorbeeld stikstof-) opgaven van het Rijk zijn de ambities vanuit de gemeente leidend, waarbij wij rekening houden met de belangen van het Rijk
ER-DOEL	We vinden meer economische perspectieven die het buitengebied versterken.
WE METEN	-
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We maken concrete plannen en instrumenten voor het landelijk gebied.
	We kennen (Leader)subsidies toe om initiatieven te stimuleren die agrariërs economisch perspectief kunnen bieden.
Middelen 2024	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- N.v.t.

Financieel overzicht

In onderstaand overzicht zijn de totale financien van dit programma weergegeven. De hiervoor gepresenteerde beleidsspeerpunten zijn hier onderdeel van.

Tabel Baten en Lasten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
3.1 Economische ontwikkeling	**-428**	**-756**	**-404**	**-404**	**-404**	**-404**
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	**-82**	**-83**	**-31**	**-31**	**-31**	**-31**
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	**-53**	**-132**	**-42**	**-42**	**-42**	**-42**
3.4 Economische promotie	**-533**	**-1.221**	**-924**	**-821**	**-821**	**-821**
Totaal Lasten	**-1.095**	**-2.192**	**-1.401**	**-1.298**	**-1.298**	**-1.298**
Baten						
3.1 Economische ontwikkeling	**41**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	**133**	**151**	**153**	**153**	**153**	**153**
3.4 Economische promotie	**582**	**521**	**256**	**256**	**256**	**256**
Totaal Baten	**756**	**672**	**410**	**410**	**410**	**410**
Saldo van baten en lasten	**-339**	**-1.520**	**-991**	**-888**	**-888**	**-888**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-189**	**-801**	**0**	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**287**	**1.497**	**300**	**200**	**200**	**0**
Mutaties reserves	**98**	**696**	**300**	**200**	**200**	**0**
Geraamd resultaat	**-241**	**-824**	**-691**	**-688**	**-688**	**-888**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

ONDERWIJS, SPORT, CULTUUR EN RECREATIE

Met dit programma stimuleert de gemeente het culturele en sportieve klimaat. Dit draagt bij aan de goede gezondheid, talentontwikkeling en participatie van inwoners. Ook draagt het bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat in de gemeente.

In dit programma zijn de middelen opgenomen voor de taakvelden Sportbeleid en activering, Sportaccommodaties, Culturele presentatie, -productie en -participatie, Musea Cultureel erfgoed, Media (waaronder het bibliotheekwerk), Openbaar groen en (openlucht) recreatie.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
Het onderwijs heeft de opdracht toe te werken naar inclusiever onderwijs, zodat kinderen hun schoolloopbaan doorlopen binnen het reguliere (basis)onderwijs. In de huidige situatie van personeelstekort is dit een extra uitdaging/opgave voor het onderwijs. Tegelijkertijd heeft het onderwijs ook te maken met de maatschappelijke opgave van kansen(on)gelijkheid. De achter ons liggende coronacrisis en de energiecrisis hebben kansenongelijkheid onder een vergrootglas gelegd en lijkt te leiden tot een tweedeling binnen maatschappelijke groepen (rijk-arm, autochtoon-allochtoon). Dit kan leiden tot afname van tolerantie en het onderling begrip tussen groepen. Daarnaast laait steeds opnieuw de discussie op of de vroege selectie voor het vervolgonderwijs negatieve effecten heeft voor kinderen en hun doorstroom naar (hoger) vervolgonderwijs. En hebben we te maken met prestatiedruk en maakbaarheidsdenken. Ouders die het zich kunnen veroorloven laten hun kinderen schaduwonderwijs, zoals bijlessen en examentrainingen, volgen. De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt blijft een continue aandachtspunt. Er is sprake van veel ‘’maakindustrie’’ waar een groot tekort is aan vakkrachten zoals technisch personeel. Deze tekorten nemen de komende jaren alleen maar toe.

Sport en cultuur worden steeds meer verbonden met andere beleidsterreinen uit zowel het sociaal domein als het ruimtelijk domein. Sport en cultuur zijn een middel om de sociale en fysieke leefomgeving van mensen te verbeteren en daarmee het welzijn en welbevinden van mensen te verhogen. In het verlengde hiervan heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 15 specifieke uitkeringen (waaronder de specifieke uitkering Combinatiefunctionarissen) bedoeld voor het stimuleren van gezondheid, sport en bewegen, cultuurparticipatie, en het versterken van de sociale basis gebundeld in één Brede Regeling specifieke uitkering (SPUK). Voor de periode 2024 tot en met 2026 moeten gemeenten een Integraal Plan van Aanpak opleveren waarin een koppeling wordt gemaakt met het Hoofdlijnen Sportakkoord 2 en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Lokale ontwikkelingen
Het (landelijk) concept van Inclusief onderwijs hebben wij vertaald in ons lokaal beleid. Het raakt aan verschillende (gemeentelijke) beleidsterreinen, zoals: jeugdhulp/zorg in de ondersteuningsstructuur in de school, voor- en vroegschoolse educatie (VVE), leerlingenvervoer en onderwijshuisvesting. De lokale samenwerking tussen gemeente en onderwijs is de afgelopen jaren versterkt. Vanuit het onderwijs start in het najaar 2023 een pilot Inclusief onderwijs op twee scholen in onze gemeente. Deze scholen werken, ieder op hun eigen manier, al inclusief en hebben de ambitie hierin verder te groeien. Als gemeente zijn we partner in deze pilot, die kansen biedt om meer samenhang te brengen in hetgeen we al doen, zoals bijvoorbeeld Alert4You, schoolmaatschappelijk werk en de inzet van een brugfunctionaris (verbindende schakel tussen ouders, scholen en de wijk, met als doel het vergroten en optimaliseren van de ontwikkelingskansen van kinderen met hun ouders).

Vanuit de Brede Regeling maken wij reeds volop gebruik van de Specifieke Uitkering Combinatiefunctionarissen. Dit doen wij door het inzetten van buurtsportcoaches die aan de slag zijn met de stimulering van sport, bewegen en cultuur. De buursportcoaches ondersteunen verenigingen in hun organisatie en realiseren gezamenlijk passend aanbod voor de vraag van de inwoners. De buurtsportcoaches zetten zich in voor kwetsbare doelgroepen zoals mensen met een lager inkomen of ouderen. De buurtsportcoaches werken samen met het onderwijs op het gebied van passend bewegingsonderwijs. Hierbij wordt verbinding gelegd met de lokale sport- en beweegaanbieders. Kinderen kunnen proeven van wat er allemaal te doen is in de gemeente met de bedoeling dat zij structureel doorstromen naar een lidmaatschap bij één van de lokale aanbieders.

Onze inzet is gericht op het versterken van de sociale basis. Een sterke sociale basis draagt bij aan veerkrachtige gemeenschappen die naar elkaar omkijken en geeft plek aan ontspanning, ontmoeting, ontplooiing, zingeving en hulp. Culturele-, sport- en overige maatschappelijke organisaties leveren hierin een belangrijke bijdrage. De op te stellen Nota Maatschappelijke Voorzieningen geeft een visie op de rol en positie van maatschappelijke voorzieningen als belangrijke pijler voor vitale kernen en de rolneming hierin van de gemeente.

Onderwijs

AMBITIE	De gemeente wil inclusiever en toegankelijk onderwijs. Wij zetten daarbij in op goede en gezonde onderwijshuisvesting ook in de kleinere kernen met aandacht voor clustering van scholen en andere maatschappelijke voorzieningen.	
ER-DOEL	We zetten in op een veiliger en gezonder klimaat binnen de scholen vanuit zowel huisvesting als pedagogisch klimaat.	
SUBDOELEN	Onderwijshuisvesting is meer multifunctioneel, gezonder en duurzamer.	Meer kinderen doorlopen hun schoolloopbaan binnen het regulier (basis)onderwijs in Krimpenerwaard.
WE METEN	Percentage vroegtijdig schoolverlaters (www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
	Het aantal opgeleverde schoolgebouwen.	
	Score voorzieningenniveau basisonderwijs (waarstaatjegemeente.nl).	
INSPANNINGEN 2024	We geven uitvoering aan het in 2023 vastgestelde IHP	We versterken het pedagogisch klimaat binnen de school door de inzet van Alert4You en schoolmaatschappelijk werk en monitoren de effecten hiervan.
	We realiseren een tijdelijke school in Bergambacht om de realisatie van de permanente schoolgebouwen te bewerkstelligen	We versterken de samenwerking tussen de verschillende professionals werkzaam in de scholen (Integraal arrangeren).
	Op basis van de verordening onderwijshuisvesting stellen we het huisvestingsprogramma 2024 (hvp) vast. Hiervoor zijn door schoolbesturen drie aanvragen ingediend.	We sturen op de doorontwikkeling van een samenhangend en passend voorzieningenaanbod voor kinderopvang en onderwijs (in 2023 onderzoek naar huidige aanbod van ondersteuningstrajecten/voorzieningen in kaart te brengen, en adviezen ter verbetering).
		In Schoonhoven zetten we, gezamenlijk met het onderwijs, in op verbinding tussen onderwijs en de wijk voor een samenhangende aanpak van vraagstukken in de wijk (brugfunctionaris)
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Op basis van het IHP 2018 is gestart met een aantal nieuwbouwprojecten. We voeren deze projecten uit in 2024 en verder.	We geven uitvoering aan de uitgewerkte opgave Kansen(on)gelijkheid. Deze opgave richt zich ondermeer op passend onderwijs, terugdringen onderwijsachterstanden en deelname aan de Gelijke Kansen Alliantie.
	We stimuleren scholen om te komen tot groene schoolpleinen.	
	We leveren vier nieuwe schoolgebouwen op.	
Middelen 2024	Incidenteel: € 50.000 voor huisvestingsprogramma	-

Cultuur

AMBITIE	We versterken het rijke culturele leven in de gemeente en maken het zichtbaar. Dit doen wij door het nastreven van de doelen uit het Uitvoeringsprogramma Cultuur. We zetten in op culturele vorming en participatie van iedereen en vooral van de jeugd. Via kunst en cultuur zetten we in op het meer zichtbaar maken van de identiteit van de kernen. We verbinden verschillende culturele organisaties en initiatieven in de gemeente en versterken het cultureel ondernemerschap. Cultuur moet ook toegankelijk blijven voor mensen met minder financiële middelen.	
ER-DOEL	Meer inwoners ervaren een gezonde en cultuurrijke leefomgeving.	
SUBDOELEN	Meer cultuurparticipatie door jong en oud.	Betere zichtbaarheid van de identiteit van de kernen door de inzet van kunst en cultuur.
WE METEN	Percentage deelname jeugdfonds cultuur.	
	Percentage dat geen lid is van vereniging of organisatie in klas 4 van het voorgezet onderwijs (www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
	Aantal scholen en culturele instellingen dat deelneemt aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	
INSPANNINGEN 2024	Rekening houdend met de SPUK Brede Regeling stellen we in 2024 een nieuw uitvoeringsprogramma Cultuur op voor de jaren 2025 - 2028.	Rekening houdend met de SPUK Brede Regeling stellen we in 2024 een nieuw uitvoeringsprogramma Cultuur op voor de jaren 2025 - 2028.
	We zorgen voor verbinding tussen culturele instellingen en verenigingen onderling én met de maatschappelijke partners waarbij we gericht zijn op het versterken van de sociale basis en vitale kernen.	Vanuit de nota maatschappelijke voorzieningen wordt de relatie gelegd met de specifieke regeling herstel van het bibliotheekstelsel voor het wegwerken van de zogenaamde 'witte vlekken' in de gemeente.
	Het culturele aanbod blijft laagdrempelig toegankelijk via het platform In de Krimpenerwaard en via de Sociale Kaart (hierin wordt het aanbod van Krimpenerwaard Actief meegenomen).	In 2024 nemen we een besluit over het structureel maken van de extra middelen voor het Zilvermuseum.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We geven een vervolg aan de samenwerking, met de historische verenigingen en de archeologische stichting, om de identiteit per kern zichtbaar te maken (d.m.v. buitenkunst, (ANWB-)borden en verhalen).	In 2025 bereiden we de verhuizing voor van de bibliotheek in Bergambacht naar de nieuwe locatie in de Kiezel en Kei.
	We nemen actief deel aan het subsidieprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024 (dat doorloopt tot juli 2025).	
Middelen 2024	Structureel: € 26.000 t.b.v. Brede Regeling Combinatiefuncties	-

Sport

AMBITIE	We willen de maatschappelijke kracht van sport benutten. Dit doen we samen met sportaanbieders, welzijnsinstellingen en onderwijs. Naast sport bij een vereniging stimuleren we bewegen en sporten in de openbare ruimte. Sport moet toegankelijk zijn en blijven voor mensen met minder financiële middelen.	
ER-DOEL	Meer inwoners bewegen voldoende.	
SUBDOELEN	Meer inwoners hebben een gezonde levensstijl en gezond gewicht.	Meer samenwerking met en tussen sportaanbieders en andere maatschappelijke partners.
WE METEN	· Percentage inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijn (bron: www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
	· Percentage inwoners met overgewicht. (bron: www.eengezonderhollandsmidden.nl)	
INSPANNINGEN 2024	Op basis van de evaluatie van het uitvoeringsprogramma 2020-2023 en de SPUK Brede Regeling, gaan we acties formuleren voor 2024 en voeren deze uit. We verwachten dat dezelfde thema's van 2023 ook in 2024 aan de orde blijven. We blijven in 2024 in ieder geval inzetten op kansrijke start, mentale gezondheid (jongeren), gezonde leefomgeving, vergrijzing, gezonde leefstijl, middelenproblematiek, mantelzorg en het verminderen van eenzaamheid. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.	Rekening houdend met de SPUK Brede Regeling voeren we activiteiten uit volgens het integraal plan van aanpak met ondersteuning van de buurtsportcoaches. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Uitvoeringsprogramma 2024 wordt eind 2023 opgesteld. De inspanningen '24 zijn nu nog niet gedefinieerd. Voor de periode 2025-2028 is het nationaal preventie akkoord leidend. Deze wordt eind 2024 door het Rijk opgeleverd. De inspanningen 2025-2028 kunnen daarna pas worden gedefinieerd.	Rekening houdend met de SPUK Brede Regeling voeren we activiteiten uit volgens het integraal plan van aanpak met ondersteuning van de buurtsportcoaches. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.
Middelen 2024	Structureel: € 100.000 t.b.v. Brede Regeling Combinatiefuncties Structureel: € 65.536 t.b.v. Terugdringen Gezondheidsachterstanden	Structureel: € 42.598 t.b.v. Lokaal Sportakkoord Structureel: € 100.000 t.b.v. Brede Regeling Combinatiefuncties

Recreatie en Toerisme

AMBITIE	Wij faciliteren en stimuleren nieuwe bestaande recreatieve voorzieningen, waaronder overnachtingsmogelijkheden. Wij staan voor een integrale benadering en de koppeling van streekproducten met de promotie van het toerisme.
ER-DOEL	We stimuleren meer voorzieningen voor recreatief en toeristisch bezoek en verblijf.
WE METEN	Aantal overnachtingen in de Krimpenerwaard (bron: SVHW).
	Aantal banen in de sector R&T (bron: LISA).
INSPANNINGEN 2024	Faciliteren en meewerken aan initiatieven van routes en evenementen met als thema stimuleren van streekproducten.
	We blijven inzetten op gebiedspromotie door middel van onze marketingorganisaties.
	We stimuleren en faciliteren initiatieven die bijdragen aan de overnachtingsmogelijkheden in de Krimpenerwaard
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Toevoegen recreatieverbindingen bij Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebieden.
Middelen 2024	Structureel: € 50.000 voor het beleefbaar maken van NNN-gebied

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG)
- HECHT (v.h. RDOG Hollands Midden)
- Groenalliantie
- Waterbos Bergambacht BV

Financieel overzicht

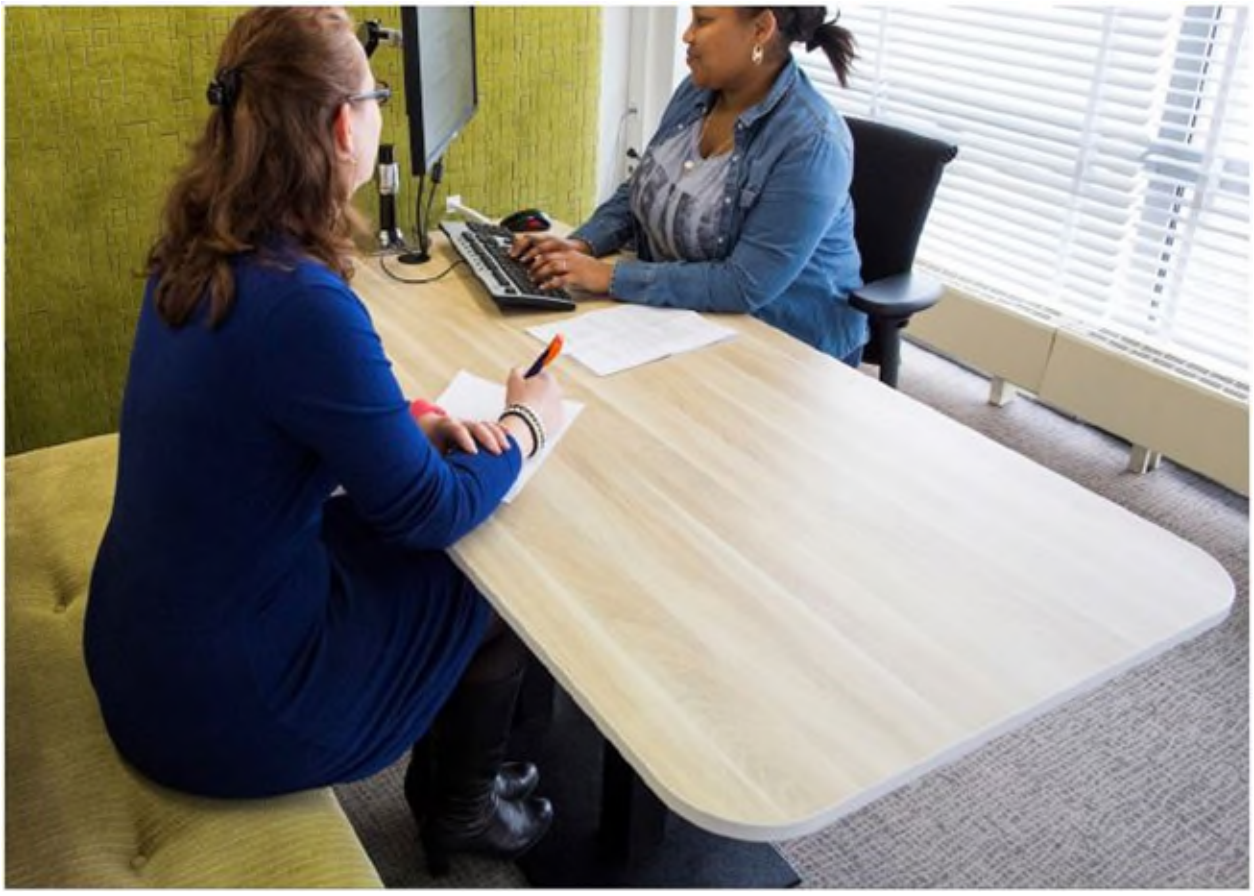
In onderstaand overzicht zijn de totale financiën van dit programma weergegeven. De hiervoor gepresenteerde beleidsspeerpunten zijn hier onderdeel van.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
4.1 Openbaar onderwijs	**-419**	**-477**	**-511**	**-511**	**-511**	**-511**
4.2 Onderwijshuisvesting	**-2.165**	**-2.254**	**-2.162**	**-2.511**	**-2.811**	**-3.510**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	**-3.896**	**-4.946**	**-4.432**	**-4.432**	**-4.432**	**-4.431**
5.1 Sportbeleid en activering	**-625**	**-797**	**-666**	**-666**	**-603**	**-603**
5.2 Sportaccommodaties	**-4.360**	**-4.938**	**-4.355**	**-4.656**	**-4.762**	**-5.237**
5.3 Cult.presentatie-prod. en -participatie	**-776**	**-787**	**-591**	**-577**	**-577**	**-575**
5.4 Musea	**-408**	**-409**	**-397**	**-207**	**-207**	**-207**
5.5 Cultureel erfgoed	**-185**	**-485**	**-314**	**-314**	**-314**	**-312**
5.6 Media	**-1.352**	**-1.475**	**-1.481**	**-1.481**	**-1.481**	**-1.462**
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	**-3.830**	**-4.493**	**-4.234**	**-4.235**	**-4.240**	**-4.258**
Totaal Lasten	**-18.016**	**-21.060**	**-19.143**	**-19.590**	**-19.937**	**-21.106**
Baten						
4.2 Onderwijshuisvesting	**71**	**29**	**29**	**29**	**29**	**29**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	**1.484**	**1.714**	**1.140**	**1.140**	**1.140**	**1.140**
5.1 Sportbeleid en activering	**60**	**27**	**377**	**377**	**316**	**316**
5.2 Sportaccommodaties	**1.925**	**1.011**	**1.052**	**1.052**	**1.052**	**1.052**
5.3 Cult.presentatie-prod. en -participatie	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**
5.5 Cultureel erfgoed	**28**	**154**	**29**	**29**	**29**	**29**
5.6 Media	**105**	**177**	**102**	**102**	**102**	**102**
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	**279**	**205**	**209**	**209**	**209**	**209**
Totaal Baten	**3.979**	**3.343**	**2.965**	**2.965**	**2.904**	**2.904**
Saldo van baten en lasten	**-14.037**	**-17.717**	**-16.179**	**-16.625**	**-17.033**	**-18.202**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-874**	**-976**	**-1.042**	**-889**	**-788**	**-451**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**1.958**	**2.565**	**1.076**	**979**	**1.084**	**1.188**
Mutaties reserves	**1.084**	**1.589**	**34**	**91**	**297**	**737**
Geraamd resultaat	**-12.953**	**-16.128**	**-16.145**	**-16.535**	**-16.736**	**-17.465**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

SOCIAAL DOMEIN

Dit programma richt zich op de vraagstukken over welzijn, welbevinden van en (inkomens-) ondersteuning aan inwoners. We versterken de zelfredzaamheid en onderlinge verbondenheid van inwoners en bieden een vangnet waar nodig.
In dit programma zijn de middelen opgenomen voor het uitvoeren van de transformatieopgave (van ‘zorgen voor’ naar ‘zorgen dat’), die volgt uit de transitie van de Jeugdwet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Participatiewet.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
De ophanden zijnde wetswijzigingen Participatiewet, Wmo en Jeugdwet en de Hervormingsagenda Jeugd (voorgenomen ingangsdatum 1 januari 2025) zijn van enorme invloed op de noodzaak tot het versterken van de lokale toegang. Het doel van deze wijzigingen is om meer vorm en inhoud te geven aan het normaliseren en het hanteren van de menselijke maat en het zelf bieden van basishulp. Bovendien moet aan de hand van het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming flink ingezet worden op het versterken van de samenwerking tussen de lokale toegang, Veilig Thuis, Gecertificeerde instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming. Met als doel de zorg aan kinderen en volwassen waar sprake is van onveiligheid of een ontwikkelingsbedreiging te verbeteren.

We hebben te maken met forse personeelstekorten en wachtlijsten in de zorg. Als gevolg van Corona zien we een verdubbelde prevalentie angst en depressie onder jongeren. Er is een klimaat- en energiecrisis, oorlog in Oekraïne en de bestaanszekerheid van steeds meer mensen staat onder druk. Al deze ontwikkelingen leiden tot een toename van psychische stress en een groter beroep op geestelijke

gezondheidszorg (GGZ).

Met het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) zet het rijk in op een nieuwe norm in de ouderenzorg: Zelf als het kan; thuis als het kan; digitaal als het kan. We kunnen de ondersteuning en zorg niet blijven verlenen, zoals we dat nu gewend zijn als gevolg van toenemende schaarste van zorgpersoneel.

Door landelijk, regionaal en lokaal intensiever in te zetten op preventie en het versterken van de sociale basis proberen we de vraag naar zorg (op langere termijn) te verminderen.

Lokale ontwikkelingen
De huidige inrichting van de lokale toegang, ons Loket Samenleving en Zorg, sluit onvoldoende aan bij de visie op en de uitdagingen in het Sociaal Domein. We zien een sterk veranderende zorgvraag van onze inwoners als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen (denk aan: vergrijzing, toenemende kansenongelijkheid, bestaanszekerheid onder druk en prestatiemaatschappij). Vragen worden complexer, zwaarder en vragen meer van de gemeentelijke organisatie. De rol van de gemeente in de lokale toegang verandert en vraagt meer regie en ondersteuning bij ondersteunings-en hulpvragen van onze inwoners in de lokale toegang. Nauwe samenwerking met het Sociaal Preventieteam, bestaande uit Gro-up (Buurtwerk), Kwadraad, Mee/Vivenz en Welzijn Krimpenerwaard is daarvoor zeer noodzakelijk. Daarbij is eveneens de samenwerking met andere partners, zoals huisartsen, kinderopvang en onderwijs en zorgaanbieders essentieel. De doorontwikkeling van de vernieuwde toegang zal in fases worden gerealiseerd, waarbij de eerste fase medio 2024 geoperationaliseerd zal kunnen zijn.
Daarnaast is de regionale voorbereiding van de Inkoop Jeugd en Wmo (voorgenomen ingangsdatum van 1 januari 2025) van belang voor de toegang tot Sociaal Domein. Naast de noodzakelijke maatwerkvoorzieningen zal ook aandacht moeten zijn voor het stimuleren van de beweging naar lichtere vormen van zorg bij onze maatschappelijke partners.

Op het gebied van Beschermd wonen is in de Kadernota gesproken over de impact van de doordecentralisatie van deze taken per 1 januari 2024. Inmiddels is de doordecentralisatie uitgesteld naar 1 januari 2025. In samenwerking met Gouda en de regionale werkorganisatie inkoop Jeugd en Wmo onderzoeken we momenteel de financiële effecten van deze doordecentralisatie. Het beeld dat daaruit nu naar voren komt, geeft aan dat we daar in de komende jaren financieel voor een groeiende uitdaging komen te staan. De bijdrage vanuit de rijksoverheid voor onze regio daalt de komende jaren en de uitgaven lijken een stijgende trend te laten zien. Op basis van een verdere uitwerking van deze voorlopige inzichten zullen er in 2024 waar nodig bijstellingen aan u voorgelegd worden.

Veerkracht en mentale gezondheid

AMBITIE	We zetten in op het mentaal welbevinden van onze inwoners, waarbij we een focus leggen op het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren en het bespreekbaar maken van mentale problemen (taboes doorbreken) om erger te voorkomen. In het bijzonder onder onze jongeren. We zetten in op het faciliteren van informele en sociale steun. Inwoners moeten het zelf doen, maar niet alleen. We richten ons niet op de problemen, maar op de kansen. We zoeken actief naar (normaliserende) activiteiten en mogelijkheden in de buurt om de talenten van jong en oud verder te ontwikkelen.	
ER-DOEL	Meer sociale samenhang in de kernen.	
SUBDOELEN	Minder sociale eenzaamheid onder ouderen en jongeren.	Meer inwoners maken gebruik van informele en sociale netwerken.
WE METEN	Percentage ernstige eenzaamheid onder 65+ (www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
	Percentage hoog risico op angststoornissen en depressie (19-64 jaar) (www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
	Score verbondenheid met de buurt (Bron: www.waarstaatjegemeente.nl).	
	Score voorzieningenniveau (Bron: www.waarstaatjegemeente.nl).	
	Vertrouwen in de toekomst onder 15- en 16- jarigen (bron: www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
INSPANNINGEN 2024	Uitvoeren van de acties/activiteiten 2024 zoals opgenomen in het lokale Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2024-2027. We verwachten een aantal zaken voort te zetten zoals: kansrijke start, verminderen/tegengaan eenzaamheid (jongeren en ouderen), gezonde leefomgeving, mentale gezondheid, leefstijl en het tegengaan van middelengebruik. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.	Op basis van de evaluatie van het uitvoeringsprogramma 2020-2023 en de SPUK Brede Regeling, gaan we acties formuleren voor 2024 en voeren deze uit. We verwachten een aantal zaken voort te zetten zoals: kansrijke start, verminderen/tegengaan eenzaamheid (jongeren en ouderen), gezonde leefomgeving, mentale gezondheid, leefstijl en het tegengaan van middelengebruik. De inspanningen worden bij de begroting 2024 geconcretiseerd.
		We geven invulling aan de nota maatschappelijke voorzieningen die in 2023 ter vaststelling aan de raad wordt voorgelegd.
		We geven invulling aan het opdrachtgeverschap aan het sociaal preventieteam en sturen daarbij op ondermeer het stimuleren van burgerinitiatieven op wijk- of kernniveau (initiatievenbudget) en initiëren/organiseren van laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten.
		Het Initiatievenbudget wordt in 2024 geëvalueerd en waar nodig aangescherpt.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Er komt geen nieuw Nationaal Preventieakkoord. Op basis van de evaluatie van het Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2020-2023, het nationale Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) en de brede SPUK-regeling is een nieuw lokaal Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2024-2027 opgesteld waaraan uitvoering wordt gegeven.	We geven uitvoering aan de uitgewerkte opgave Versterken Sociale Basis en zetten daarvoor het budget vanuit de SPUK in. Deze opgave richt zich op de sociale cohesie in de kernen waarbij inwoners weten waar ze terecht kunnen, de voorzieningen laagdrempelig zijn en waarbij we de kracht van de informele netwerken benutten.
Middelen 2024	Structureel: € 47.000 t.b.v. Versterken sociale basis Structureel: € 32.768 t.b.v. Eén tegen Eenzaamheid	Structureel: € 70.000 t.b.v. Versterken sociale basis

Leefstijl en lichamelijke gezondheid

AMBITIE	Een gezonde leefstijl is van invloed op de lichamelijke gezondheid. We bevorderen sport en bewegen in samenwerking met lokale organisaties. We zetten in op een rookvrije generatie. Wij zetten preventief in op het terugdringen van drank- en drugsgebruik, gok- en seksverslaving en andere verslavingsvormen.	
ER-DOEL	Meer inwoners hebben een gezonde levensstijl.	
SUBDOELEN	Minder roken, drank- en drugsgebruik en andere verslavingsvormen onder jongeren.	Meer inwoners groeien op in een gezonde omgeving.
WE METEN	Percentage inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijn.	
	Percentage inwoners met overgewicht.	
	Percentage inwoners van 18 jaar en ouder die een goede gezondheid ervaren.	
	Percentage middelengebruik onder jongeren (al deze indicatoren: bron www.eengezonderhollandsmidden.nl).	
INSPANNINGEN 2024	Op basis van de evaluatie van het uitvoeringsprogramma 2020-2023 en de SPUK Brede Regeling, gaan we acties formuleren voor 2024 en voeren deze uit. We verwachten een aantal zaken voort te zetten zoals: kansrijke start, verminderen/tegengaan eenzaamheid (jongeren en ouderen), gezonde leefomgeving, mentale gezondheid, leefstijl en het tegengaan van middelengebruik. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.	Rekening houdend met de SPUK Brede regeling voeren we activiteiten uit volgens de ambities van het (in 2023 herijkte) Sportakkoord 2.0 met ondersteuning van de buurtsportcoaches. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.
	We voeren het in 2023 opgestelde plan van aanpak Tegengaan middelengebruik uit.	
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We voeren de activiteiten uit het Uitvoeringsprogramma 2024-2027 uit.	We voeren activiteiten uit volgens de ambities van het (in 2023 herijkte) Sportakkoord 2.0 met ondersteuning van de buurtsportcoaches.
Middelen 2024	Incidenteel (2024-2025): € 8.192 t.b.v. Opgroeien in een Kansrijke Omgeving en Vroegsignalering Alcoholproblematiek	Structureel: € 52.429 t.b.v. Kansrijke Start Incidenteel (2024-2025) € 32.768 t.b.v. Leefomgeving Incidenteel (2024-2025): € 16.384 t.b.v. Mentale Gezondheid Incidenteel (2024-2025): € 57.344 t.b.v. Aanpak overgewicht en obesitas

Sociale leefomgeving

AMBITIE	We zetten ons in voor een veilige sociale leefomgeving. De komende jaren zetten we ons in voor een goede integratie van nieuwe inwoners van de gemeente Krimpenerwaard. We verbeteren de toegankelijkheid voor mensen met een beperking. We nemen stelling tegen racisme en discriminatie.	
ER-DOEL	Meer inwoners voelen zich verbonden met elkaar.	
SUBDOELEN	Meer sociale veiligheid in de kernen, de wijken en gezinnen.	Meer inwoners ervaren een inclusieve leefomgeving.
WE METEN	Score verbondenheid met de buurt (bron: waarstaatjegemeente.nl).	
	Percentage meldingen van discriminatie (bron: monitor discriminatie).	
	Score sociale veiligheid (bron: waarstaatjegemeente.nl).	
INSPANNINGEN 2024	Uitvoering geven aan het nieuwe uitvoeringsprogramma Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2024-2028. Hierbij heeft financieel veilig ouder worden prioriteit. De inspanningen worden in 2024 geconcretiseerd.	We voeren het Uitvoeringsprogramma Inburgering 2022-2027 uit. Dat doen we door onder andere passende leerwerktrajecten aan te bieden aan nieuwkomers. Hierbij combineren we taallessen met participatieactiviteiten, zoals (vrijwilligers-)werk.
	Zie ook de inspanningen bij ambitie 'We nemen gezamenlijk meer verantwoordelijkheid voor veiligheid' (ER doel 2-08).	We voeren het Uitvoeringsprogramma Inclusie uit, met aandacht voor de mogelijkheid om mee te doen voor minderheden in de samenleving.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Verder uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma Huiselijk geweld en Kindermishandeling.	Zie inspanningen 2024.
Middelen 2024	-	-

Sociaal economische status

AMBITIE	We vinden het belangrijk dat al onze inwoners mee kunnen doen in de samenleving en gelijke kansen krijgen, iedereen naar eigen vermogen. Daarbij is het belangrijk dat iedereen een bestaanszekerheid kan opbouwen. Dat is niet voor alle inwoners vanzelfsprekend, deze inwoners ondersteunen wij. Kinderen die opgroeien in huishoudens met een laag inkomen krijgen onze specifieke aandacht.	
ER-DOEL	Meer inwoners doen mee naar vermogen.	
SUBDOELEN	Meer inwoners hebben duurzaam betaald werk of doen mee naar vermogen.	Meer inwoners met een laag inkomen hebben bestaanszekerheid.
WE METEN	Percentage inwoners dat door een traject meer kans op een baan krijgt (bron: cliëntervaringsonderzoek).	
	Percentage uitstroom uit de bijstand (bron: divosa).	
	Score aantal gerealiseerde banen beschut werk (bron: Csam).	
	Score aantal succesvol afgesloten schuldhulpverleningstrajecten.	
	Score bereik minimaregelingen (onder andere kinderen) (cbs).	
	Eigen kracht (burgerpeiling, waarstaatjegemeente.nl).	
INSPANNINGEN 2024	We bereiden de besluitvorming voor op de uitkomsten van de evaluatie van het Hoofdlijnenbesluit Promen 2018-2025	Uitvoering geven aan het herijkte minimabeleid, waarbij inkomensregelingen toegankelijker/laagdrempeliger worden gemaakt voor inwoners.
	We geven de regionale samenwerking op het gebied van werkgevers- en werkzoekendendienstverlening verder vorm door een Regionaal Werkcentrum.	Uitvoering geven aan de wijziging van de Wettelijke schuldsanering natuurlijke personen (Wnsp).
		We gaan het programma Verbinden Schuldendomein 2.0 uitvoeren.
		We stellen een plan op waarbij we extra inzetten op preventie geldzorgen/financiële educatie.
		We zetten in op tegengaan van verborgen armoede.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We geven uitvoering aan de uitgewerkte opgave Bestaanszekerheid. Deze opgave richt zich op voorkomen van schulden, toeleiden naar duurzaam en lonend werk en inzetten van minimaregelingen.	We geven uitvoering aan de uitgewerkte opgave Bestaanszekerheid. Deze opgave richt zich op voorkomen van schulden, toeleiden naar duurzaam en lonend werk en inzetten van minimaregelingen.
Middelen 2024	-	Structureel: Nader te bepalen naar aanleiding herijking minimabeleid

Organisatie en financiën van zorg

AMBITIE	Als gemeente én samenleving zullen we de komende jaren keuzes moeten maken om te komen tot een goede afbakening van wat wel en niet onder (jeugd)zorg én de verantwoordelijkheid van de gemeente valt. We zetten in op meer laagdrempelige en vroegtijdige ondersteuning en het vergroten van de nabijheid van zorgaanbieders. Daarnaast is samenwerking tussen gemeente, het preventieteam, huisartsen, Welzijn Krimpenerwaard, (passend) onderwijs, jeugdwerkers en zorgaanbieders essentieel. We maken duidelijke afspraken en voeren adequate controle uit op de financiën.	
ER-DOEL	We zetten in op een robuuster systeem en het meer versterken van het informele netwerk.	
SUBDOELEN	Meer passend aanbod en verbindingen in het preventief domein.	Meer inzet op (financiële) doelmatigheid bij maatwerkvoorzieningen zorg.
WE METEN	Aantal unieke cliënten jeugd (bron: Csam).	
	Percentage herhaald beroep op jeugdzorg (bron: CBS).	
	Percentage positief tegenover effect ondersteuning (jeugdigen) (bron: clientenervaringsonderzoek).	
	Aantal unieke Wmo-cliënten (bron:Csam).	
	Percentage positief tegenover effect Wmo-ondersteuning (bron: clientenervaringsonderzoek)..	
	Sociaal vangnet (bron: burgerpeiling, www.waarstaatjegemeente.nl).	
INSPANNINGEN 2024		In 2023 is gewerkt aan de inrichting van een toekomstbestendige toegang voor het Sociaal Domein samen met de partners van het Sociaal Preventieteam. Streven is een vernieuwde toegang per 1 juli 2024 operationeel te hebben.
		We verstevigen de samenwerking in de regio op het gebied van de inkoop van jeugd en Wmo door het opzetten van een regionale werkorganisatie (RWO).
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We geven invulling aan het opdrachtgeverschap van het Sociaal Preventieteam met nadrukkelijk aandacht voor versterken sociale cohesie in wijken en kernen, en passende ondersteuning voor alle inwoners.	Op regionaal niveau wordt de nieuwe inkoop Jeugd en Wmo voorbereid conform de dan vastgestelde kaders
Middelen 2024	Structureel: € 31.130 t.b.v. Welzijn op recept Structureel: € 155.648 t.b.v. Valpreventie Structureel: € 32.768 t.b.v. Mantelzorg	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- Werkvoorzieningschap Promen
- HECHT (v.h. RDOG Hollands Midden)

Financieel overzicht

-/- is nadeel/lasten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	**-9.910**	**-12.182**	**-7.772**	**-7.819**	**-7.270**	**-7.269**
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	**-734**	**-1.208**	**-735**	**-737**	**-737**	**-737**
6.3 Inkomensregelingen	**-17.463**	**-17.031**	**-16.537**	**-16.537**	**-16.537**	**-16.537**
6.4 WSW en beschut werk	**-4.312**	**-3.375**	**-3.504**	**-3.386**	**-3.247**	**-3.113**
6.5 Arbeidsparticipatie	**-876**	**-1.290**	**-1.152**	**-1.152**	**-1.152**	**-1.152**
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	**-1.955**	**-3.009**	**-2.992**	**-2.992**	**-2.992**	**-2.992**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	**-9.265**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.71A Huishoudelijke hulp (WMO)	**-547**	**-5.152**	**-5.065**	**-5.065**	**-5.065**	**-5.065**
6.71B Begeleiding (WMO)	**0**	**-4.137**	**-4.495**	**-4.495**	**-4.495**	**-4.495**
6.71C Dagbesteding (WMO)	**0**	**-997**	**-1.675**	**-1.675**	**-1.675**	**-1.675**
6.71D Overige maatwerkarrangementen (WMO)	**-389**	**-538**	**-668**	**-668**	**-668**	**-668**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	**-12.940**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.72A Jeugdhulp begeleiding	**-646**	**-4.228**	**-4.397**	**-3.197**	**-3.197**	**-3.197**
6.72B Jeugdhulp behandeling	**1**	**-2.880**	**-2.966**	**-2.966**	**-2.966**	**-2.966**
6.72C Jeugdhulp dagbesteding	**1**	**-1.314**	**-1.354**	**-1.354**	**-1.354**	**-1.354**
6.72D Jeugdhulp zonder verblijf overig	**-651**	**-1.243**	**-1.614**	**-1.614**	**-1.614**	**-1.614**
6.73A Pleegzorg	**0**	**-798**	**-822**	**-822**	**-822**	**-822**
6.73B Gezinsgericht	**0**	**-1.500**	**-1.545**	**-1.545**	**-1.545**	**-1.545**
6.73C Jeugdhulp met verblijf overig	**0**	**-1.739**	**-1.792**	**-1.792**	**-1.792**	**-1.792**
6.74A Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	**0**	**-2.633**	**-2.710**	**-2.710**	**-2.710**	**-2.710**
6.74B Jeugdhulp crisisLTAGGZ-verblijf	**0**	**-1.088**	**-1.120**	**-1.120**	**-1.120**	**-1.120**
6.74C Gesloten plaatsing	**0**	**-285**	**-294**	**-294**	**-294**	**-294**

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
6.81 Geescaleerde zorg 18+	**-357**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.81A Beschermd wonen (WMO)	**0**	**-348**	**-810**	**-810**	**-810**	**-810**
6.81B Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	**-515**	**-535**	**-932**	**-932**	**-932**	**-932**
6.82 Geescaleerde zorg 18-	**-4.571**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.82A Jeugdbescherming	**-763**	**-3.042**	**-3.853**	**-3.853**	**-3.853**	**-3.853**
6.82B Jeugdreclassering	**0**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**
Totaal Lasten	**-65.892**	**-70.538**	**-68.789**	**-67.520**	**-66.833**	**-66.697**
Baten						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	**6.343**	**6.256**	**1.250**	**1.563**	**1.658**	**1.823**
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	**84**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.3 Inkomensregelingen	**10.256**	**10.113**	**10.113**	**10.113**	**10.113**	**10.113**
6.5 Arbeidsparticipatie	**6**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	**23**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	**59**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.71B Begeleiding (WMO)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.71D Overige maatwerkarrangementen (WMO)	**351**	**350**	**350**	**350**	**350**	**350**
6.81 Geescaleerde zorg 18+	**998**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.81A Beschermd wonen (WMO)	**0**	**913**	**913**	**913**	**913**	**913**
6.82A Jeugdbescherming	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**18.122**	**17.728**	**12.722**	**13.036**	**13.131**	**13.296**
Saldo van baten en lasten	**-47.771**	**-52.810**	**-56.066**	**-54.484**	**-53.702**	**-53.401**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-2.029**	**-1.094**	**0**	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**1.202**	**2.235**	**85**	**0**	**0**	**0**
Mutaties reserves	**-827**	**1.141**	**85**	**0**	**0**	**0**
Geraamd resultaat	**-48.597**	**-51.669**	**-55.981**	**-54.484**	**-53.702**	**-53.401**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU

Binnen dit programma werkt de gemeente Krimpenerwaard aan het behouden en bevorderen van een gezonde en duurzame leefomgeving.
In dit programma zijn de middelen opgenomen voor het uitvoeren van taken op het gebied van volksgezondheid, milieu, klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie, biodiversiteit en dierenwelzijn.

Ontwikkelingen 2024

In 2024 wordt doorgegaan met uitvoering van de maatregelen uit het Programma Riolering en Klimaatadaptatie. We verwachten ontwikkelingen op het steeds klimaatbestendiger en waterrobuuster worden naar 2050 toe, zoals vastgelegd in de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie.

Verder spelen wij een belangrijke rol in de inzameling van huishoudelijke grondstoffen. Nederland heeft forse ambities voor de circulaire economie. In 2030 moet het primaire grondstoffenverbruik gehalveerd zijn door o.a. preventie, hergebruik, reparatie en verdergaande recycling. De tendens is dat dit steeds meer zal worden uitgevoerd onder regie en financiering van producenten op basis van het vastleggen van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. Voor 2024 en verder heeft dit naar verwachting gevolgen voor onder andere textiel, luiers en incontinentiemateriaal. Vooral dit laatste heeft een potentieel drukkend effect op de afvalstoffenheffing en is positief voor het behalen van de gemeentelijke afvalscheidingsdoelstellingen.

Omdat besparen en verminderen van uitstoot een van de belangrijkste pijlers van het duurzaamheidsbeleid is, verwachten we in 2024 hier diverse ontwikkelingen op. Zowel in het actief communiceren en uitdragen van het nut en de noodzaak, als ook in planvorming. De ontwikkeling van een meer lokale energiestrategie is een van die plannen waarbij diverse middelen vanuit het Rijk beschikbaar zijn voor extra capaciteit.

In 2024 wordt gestart met de uitvoering van het uitvoeringsprogramma Gezondheid 2024-2027, met grotendeels dezelfde gezondheidsthema’s als het uitvoeringsprogramma Gezondheid 2020-2023. Uit de meest actuele gezondheidscijfers in de Krimpenerwaard blijkt dat de eerder bepaalde focuspunten nog steeds relevant zijn, namelijk Gezond en Kansrijk Opgroeien, Gezond Gewicht, Mentaal Welbevinden,

Verantwoord Middelengebruik, Vitaal Ouder Worden, Gezonde Leefomgeving. Deze thema's zijn ook in lijn met de thema's uit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Klimaatadaptatie

AMBITIE	Het klimaatadaptief inrichten van de openbare ruimte en het stimuleren van inwoners en ondernemers om in het particulier grondgebied zo veel mogelijk klimaatadaptieve maatregelen toe te passen.
ER-DOEL	We richten samen met onze inwoners en ondernemers de buitenruimte klimaatbestendiger en waterrobuuster in.
WE METEN	De kwetsbaarheden in ons gebied met betrekking tot extreme neerslag, hitte, droogte en overstroming.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We geven uitvoering aan de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie van het Omgevingsprogramma Riolering en Klimaatadaptatie.
	We stellen een communicatiestrategie Klimaatadaptatie op om inwoners, bedrijven en organisaties te informeren over klimaatadaptatie.
	We stellen een Hitteplan op. Dit moet schade aan infrastructuur voorkomen en hitte gerelateerde gezondheids- en welzijnsproblemen voorkomen, beperken en aanpakken.
MIDDELEN 2024	-

Energietransitie

AMBITIE	We onderstrepen de urgentie van de energietransitie. Hierbij zetten we in op zowel het opwekken van duurzame elektriciteit, maar zeker ook op energiebesparing. We werken samen in de regio en staan open voor innovatieve ontwikkelingen en technieken. Mede om te zorgen voor een stabiel stroomnet, samen met de coöperaties. We hebben zoekgebieden aangewezen waarbij we lokale betrokkenheid en ondernemerschap stimuleren. We geven de voorkeur aan het opwekken van zonne-energie op die plekken die andere of bestaande functies versterken. Denk aan zon op daken of bij grote parkeerplaatsen.
ER-DOEL	We zetten in op minder gebruik van fossiele energie en meer op hernieuwbare energie.
WE METEN	C02-uitstoot in de Krimpenerwaard (Klimaatmonitor).
	Energieverbruik (Klimaatmonitor).
	Hoeveelheid hernieuwbare energie (Klimaatmonitor).
INSPANNINGEN 2024 - 2027	Het klimaat- en energiebeleid van het Rijk krijgt steeds meer vorm. Gemeenten spelen een belangrijke rol in de uitvoering van dit beleid. We werken een plan uit langs de lijnen van het nationale klimaatbeleid: 1. Elektriciteit (waaronder de RES, netcongestie, beleid voor kleinschalige opwek, opslag van energie etc.) 2. Gebouwde omgeving (woningen moeten van het aardgas af) 3. Industrie/bedrijven/landbouw: (ondersteuning geven, toezicht/handhaven, waterstof-backbone etc) 4. Mobiliteit: laadpalen, maar ook deelvervoer, zero-emissie doelgroepenvervoer, walstroom, waterstof tankstations etc.
MIDDELEN 2024	-

Benutten van grondstoffen

AMBITIE	We zetten nog meer in op het stimuleren van afvalscheiding. Hierbij onderzoeken we de mogelijkheid voor (gedeeltelijke) nascheiding van afval.
ER-DOEL	We willen meer grondstoffen uit het restafval benutten.
WE METEN	Het aandeel van fijn en grof huishoudelijk restafval in kilogram per inwoner per jaar.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We stellen een grondstoffenbeleidsplan vast.
	We breiden de bewustwordingscampagne uit met onder meer het project Afvalvrije school
	We zetten afvalcoaches in om inwoners te informeren en te assisteren bij het optimaal scheiden van huishoudelijk afval.
	We maken een plan van aanpak voor het nascheiden van grondstoffen uit grof restafval op de milieustraat door middel van sorteren, demontage en hergebruik.
MIDDELEN 2024	-

Samen de biodiversiteit vergroten

AMBITIE	De diversiteit en soortenrijkdom staan onder druk en vragen om maatregelen. Binnen de kernen zetten wij in op bevordering van diversiteit van soorten. Denk aan natuurvriendelijke oevers, variatie in de beplanting en een flexibel snoei- en maaibeleid.
ER-DOEL	Samen met inwoners en andere overheden de biodiversiteit vergroten.
WE METEN	Het aantal bomen in de kernen en het aantal uitgedeelde bomen.
	Het aandeel nieuwbouwprojecten waarbij een afspraak is gemaakt over het vergroten van de biodiversiteit.
	Het aantal verleende subsidies voor biodiversiteitsinitiatieven.
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We planten bomen in de openbare ruimte en delen bomen uit aan particulieren.
	We beheren bermen en oevers zoveel mogelijk ecologisch. Dat beheer zetten we voort.
	We voeren projecten Operatie Steenbreek en Prachtlint uit.
	We ondersteunen biodiversiteitsinitiatieven van inwoners met subsidie.
	We werken samen met gebiedspartners om de rivierkreeftenproblematiek onder de aandacht te brengen bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en we werken mee aan bewustwordingscampagnes over de bestrijding van invasieve soorten/ exoten.
MIDDELEN 2024	-

Betrokkenheid bij het beheer van de openbare ruimte

AMBITIE	De openbare buitenruimte is van ons allemaal. Daarom betrekken we inwoners actief bij het beheer en onderhoud ervan.
ER-DOEL	We vergroten de tevredenheid en betrokkenheid van onze inwoners met het beheer van de openbare ruimte.
WE METEN	De tevredenheid over de leefomgeving en dienstverlening (door burgerpeiling)
	De beoordeling van de fysieke leefomgevingskwaliteit (door Kwaliteitsmonitor Sociaal Domein)
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We intensiveren de communicatie over het beheer (welke kwaliteit kan de inwoner verwachten, wat is de afspraak) en houden de aannemer aan deze afspraken.
	We zetten in op participatie bij het werken in de openbare ruimte.
MIDDELEN 2024	-

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

.

Verbonden Partijen

- Cyclus NV
- Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH)
- HECHT (v.h. RDOG Hollands Midden)
- Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW)

Financieel overzicht

In onderstaand overzicht zijn de totale financiën van dit programma weergegeven. De hiervoor gepresenteerde beleidsspeerpunten zijn hier onderdeel van.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
7.1 Volksgezondheid	**-2.748**	**-2.771**	**-3.294**	**-3.294**	**-3.206**	**-3.206**
7.2 Riolering	**-5.473**	**-4.962**	**-4.871**	**-4.887**	**-4.887**	**-4.863**
7.3 Afval	**-6.327**	**-6.782**	**-7.290**	**-7.259**	**-7.235**	**-7.251**
7.4 Milieubeheer	**-2.523**	**-4.036**	**-3.731**	**-3.739**	**-3.248**	**-3.248**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	**-1.491**	**-1.608**	**-1.490**	**-1.505**	**-1.504**	**-1.512**
Totaal Lasten	**-18.562**	**-20.159**	**-20.675**	**-20.684**	**-20.079**	**-20.079**
Baten						
7.1 Volksgezondheid	**157**	**54**	**380**	**380**	**292**	**292**
7.2 Riolering	**6.858**	**6.418**	**6.430**	**6.430**	**6.430**	**6.430**
7.3 Afval	**7.335**	**7.787**	**8.301**	**8.301**	**8.301**	**8.301**
7.4 Milieubeheer	**11**	**734**	**967**	**976**	**10**	**10**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	**1.165**	**1.066**	**1.080**	**1.080**	**1.080**	**1.080**
Totaal Baten	**15.526**	**16.058**	**17.158**	**17.167**	**16.113**	**16.113**
Saldo van baten en lasten	**-3.036**	**-4.101**	**-3.517**	**-3.517**	**-3.966**	**-3.967**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-683**	**-268**	**-271**	**-271**	**-271**	**-271**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**640**	**754**	**347**	**310**	**284**	**239**
Mutaties reserves	**-43**	**487**	**76**	**39**	**14**	**-32**
Geraamd resultaat	**-3.079**	**-3.614**	**-3.440**	**-3.477**	**-3.952**	**-3.998**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

VOLKSHUISVESTING, LEEFOMGEVING EN STEDELIJKE VERNIEUWING

Dit programma richt zich op ontwikkeling en behoud van een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving.
In dit programma zijn middelen opgenomen voor advisering op het gebied van wonen en de kwaliteit van de leefomgeving, het uitvoeren van projecten en voeren van grondexploitaties, het faciliteren van ontwikkelingen van inwoners en ondernemers, het begeleiden van bestemmingsplannen en het afgeven van en toetsen van aanvragen voor omgevingsvergunningen. Door de introductie van de Omgevingswet veranderen veel van de bestaande instrumenten en werkwijzen.

Ontwikkelingen 2024

Algemene (landelijke/regionale) ontwikkelingen
Per 1 januari 2024 worden de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging voor het Bouwen (Wkb) van kracht. Met de Omgevingswet veranderen de werkwijzen rondom ruimtelijke ontwikkelingen en gebruik. Met de Wkb wordt de technische bouwtoetsing van de bouwwerken voor gevolgklasse 1 (onder meer grondgebonden woningen) overgeheveld naar (gecertificeerde) kwaliteitsbegeleiders voor de bouw zelf. Dit heeft gevolgen voor de wijze van toetsen en handhaving van deze gebouwen. In de komende jaren is er sprake van een overgangsfase waarin zowel oudere omgevingsvergunningen als op de nieuwe leest gebaseerde omgevingsvergunningen langs komen en op verschillende wijze op toezicht zullen vragen.

Legesinkomsten zullen hierdoor afnemen.
De Omgevingswet heeft invloed op het verlenen van omgevingsvergunningen. Er ligt meer nadruk op een vooroverleg-fase, waarin afstemming kan plaatsvinden. Hiervoor zijn nieuwe werkwijzen ontwikkeld zoals de intaketafel: het proces voor nieuwe initiatieven. De formele doorlooptijd van vergunningsprocedures wordt korter. Verder wordt een aantal taken overgeheveld naar de gemeenten op het gebied van bodem, geluid en milieuactiviteiten.

Het kabinet heeft verschillende programma's in gang gezet op het gebied van ruimtelijke ordening:

- Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG): primair ingericht om stikstofemissie te reduceren uit de veeteelt, maar wordt integraal ingezet voor grote transitie van het landelijk gebied.
- Nationale Woon- en bouwagenda (inclusief 6 programma's) en de regionale realisatieagenda.
- Ruimtelijke puzzel: aan provincies is gevraagd om aan de hand van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en nieuwe programma's van het Rijk (zoals versnelling woningbouw en 'water en bodem sturend'). Provincie Zuid-Holland heeft een woningbouwopgave van 235.460 woningen.

Lokale ontwikkelingen
In 2023 zijn het toekomstperspectief, de woonvisie en de lokale bedrijventerreinenstrategie vastgesteld, de komende jaren wordt hier ook uitvoering aan gegeven.

- Met het toekomstperspectief wordt richting gegeven aan de ontwikkeling van de Krimpenerwaard, met daarbij oog voor de samenhangende opgaven op het gebied van vitale gemeenschappen, vitale kernen en vitaal buitengebied.
- De woonvisie gaat over de integrale opgaven op de woningmarkt en vormt de basis voor het woonbeleid dat de gemeente de komende jaren voert. Het hoofddoel van de woonvisie is "het versterken van onze vitale kernen doordat iedereen beschikt over een prettige en passende woning, woon- en leefomgeving". De woonvisie bevat daarnaast doelen en uitvoeringsacties om dit hoofddoel te bereiken. De woonvisie is ook vastgesteld als woonzorgvisie en (omgevings)programma volkshuisvesting.
- We zetten in op realisatie van meerdere nieuwe woningbouwlocaties.
- Met de lokale bedrijventerreinenstrategie zetten we in op krachtig lokaal ondernemerschap in Krimpenerwaard. Krachtig lokaal ondernemerschap vraagt onder andere ruimte voor de ontwikkeling van het lokaal gewortelde bedrijfsleven, een goede samenwerking met het onderwijs en een levensvatbare agrarische sector.

Leefbaarheid en vitaliteit

AMBITIE	De ambitie is om vitaliteit en leefbaarheid niet te laten begrenzen door schijnbare onmogelijkheden (zoals regelgeving van hogere overheden of conflicterende belangen). Met daadkracht willen we ons laten leiden door wat goed is voor de Krimpenerwaard. We gaan uit van onze eigen kracht! De Strategische visie Krimpenerwaard schetst in de optie "Schouders eronder" (en op onderdelen "Met brede blik) onze ambitie. Hier gaan we actief mee aan de slag. We zetten in op het instrument van actieve grondpolitiek indien het bijdraagt aan het realiseren van deze maatschappelijke doelen.
ER-DOEL	We versterken de vitaliteit en leefbaarheid van onze gemeente.
WE METEN	Leefbarometer (ministerie BZK).
	Sociale verbondenheid met de buurt.
INSPANNINGEN 2024	We voeren de strategische agenda uit
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We brengen de instrumenten voor grondpolitiek in beeld.
	Uitwerking meerjarig investeringsfonds; dekking van inzet extra capaciteit vanuit bijdragen ontwikkelaars en grondexploitaties verloopt dan via dit fonds.
Middelen 2024	Incidenteel € 300.000 voor 2024 en 2025. Woningbouw en bedrijventerrein ontwikkeling vergt specifieke inzet en capaciteit. De eerste stap is het vertalen van beleidsnota's naar instrumenten en plannen.

Kernen

AMBITIE	We stimuleren initiatieven vanuit de kernen die aansluiten bij de behoefte en identiteit van de eigen kern. De gemeente faciliteert hierbij. Dit past bij de nieuwe Omgevingswet. Aan de randen van onze kernen maken we ruimte voor wonen en werken.	
ER-DOEL	We versterken de vitaliteit en leefbaarheid van onze kernen.	
SUBDOEL	We verbeteren de samenwerking tussen de samenleving en de overheid.	We maken meer ruimte voor wonen en werken.
WE METEN	-	
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We voeren de strategische agenda uit.	We voeren de woonvisie en de lokale bedrijventerreinenstrategie uit.
Middelen 2024	Zie ambitie 8.33	

Wonen

AMBITIE	Om de vitaliteit van de kernen te versterken zetten we vol in op het ontwikkelen woningen. Dit doen we in én aansluitend aan de randen van de bestaande kernen. We werken daarbij samen met woningbouwverenigingen. We kijken daarbij ook naar levensloopbestendige woningen, combinaties van wonen en zorg, creatieve woonvormen en andere oplossingen.
ER-DOEL	We willen meer en sneller woningen realiseren.
WE METEN	Het aantal nieuwe woningen per jaar (CBS).
INSPANNINGEN 2024 - 2027	We maken een versnellingsagenda wonen.
	We voeren de acties uit het uitvoeringsprogramma van de woonvisie uit. We ontwikkelen instrumenten om de woningmarkt te beïnvloeden.
	We werken samen met woningcorporaties en marktpartijen aan het realiseren van woningen.
Middelen 2024	Zie ambitie 8.33.

Huisvesting statushouders en opvang asielzoekers

AMBITIE	De ambitie uit het collegeprogramma gaat uit van inzet op kleinschalige opvang van max. 100 vluchtelingen voor een periode van maximaal 2 jaar. In april 2023 heeft de raad ingestemd met het in eerste instantie opvangen van 2200 vluchtelingen in de regio Midden Holland, in Krimpenerwaard 153. De eerste 80 vluchtelingen worden vanaf 7 augustus opgevangen in het Klooster in Haastrecht voor een periode van 3 jaar.
ER-DOEL	-
WE METEN	-
INSPANNINGEN 2024	Eind 2022 is een akkoord gesloten tussen overheden over de opvang van vluchtelingen. Deze taakstelling voor de opvang van vluchtelingen komt bovenop de taakstelling voor de opvang van statushouders en Oekraïners. We zetten ons in om de taakstelling, voor deze 3 doelgroepen, in onze gemeente te realiseren (of anders in overleg met regiogemeenten de taakstelling samen te realiseren).
Middelen 2024	Incidenteel: € 400.000 voor 2024 en 2025

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 1.

Verbonden Partijen
- Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)

Financieel overzicht

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
8.1 Ruimte en leefomgeving	**-1.511**	**-2.781**	**-2.692**	**-2.261**	**-1.961**	**-1.960**
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)	**-1.744**	**-6.951**	**-207**	**-133**	**-133**	**-45**
8.3 Wonen en bouwen	**-4.965**	**-4.163**	**-4.432**	**-3.305**	**-3.305**	**-3.449**
Totaal Lasten	**-8.220**	**-13.895**	**-7.332**	**-5.698**	**-5.398**	**-5.455**
Baten						
8.1 Ruimte en leefomgeving	**339**	**466**	**386**	**386**	**386**	**386**
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)	**1.819**	**6.939**	**203**	**110**	**499**	**0**
8.3 Wonen en bouwen	**4.761**	**3.728**	**3.908**	**2.572**	**2.572**	**2.572**
Totaal Baten	**6.919**	**11.133**	**4.497**	**3.068**	**3.456**	**2.958**
Saldo van baten en lasten	**-1.301**	**-2.762**	**-2.835**	**-2.630**	**-1.942**	**-2.497**
Stortingen						
0.10 Mutaties reserves	**-1.835**	**-447**	**-89**	**-72**	**-460**	**-50**
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	**399**	**1.899**	**599**	**16**	**102**	**12**
Mutaties reserves	**-1.436**	**1.452**	**510**	**-56**	**-357**	**-38**
Geraamd resultaat	**-2.737**	**-1.310**	**-2.325**	**-2.686**	**-2.299**	**-2.535**

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2024 en 2023 zie model 3.

RECAPITULATIE VAN BATEN EN LASTEN

Tabel baten en lasten (x 1.000)

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Lasten						
Bestuur en ondersteuning	-27.366	-31.375	**-31.870**	-33.393	-35.844	-36.014
Veiligheid	-4.971	-5.616	**-5.740**	-5.740	-5.740	-5.730
Verkeer vervoer en waterstaat	-10.557	-11.209	**-11.658**	-12.266	-12.062	-11.623
Economie	-1.095	-2.192	**-1.401**	-1.298	-1.298	-1.298
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	-18.016	-21.060	**-19.144**	**-19.590**	**-19.937**	**-21.106**
Sociaal domein	-65.892	-70.538	**-68.789**	**-67.520**	**-66.833**	**-66.697**
Volksgezondheid en milieu	-18.562	-20.159	**-20.675**	**-20.684**	**-20.079**	**-20.080**
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	-8.220	-13.895	**-7.332**	-5.698	-5.398	-5.455
Totaal Lasten	**-154.681**	**-176.044**	**-166.608**	**-166.188**	**-167.190**	**-168.002**
Baten						
Bestuur en ondersteuning	115.185	114.550	**125.137**	126.638	118.466	117.905
Veiligheid	282	142	**156**	156	156	156
Verkeer vervoer en waterstaat	1.051	886	**1.597**	797	797	797
Economie	756	672	**410**	410	410	410
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	3.979	3.343	**2.965**	**2.965**	**2.904**	**2.904**
Sociaal domein	18.122	17.728	**12.722**	**13.036**	**13.131**	**13.296**
Volksgezondheid en milieu	15.526	16.058	**17.158**	**17.167**	**16.113**	**16.113**
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	6.919	11.133	**4.497**	3.068	3.456	2.958
Totaal Baten	**161.820**	**164.512**	**164.641**	**164.235**	**155.432**	**154.538**
Saldo van baten en lasten	**7.139**	**-11.532**	**-1.967**	**-1.953**	**-11.758**	**-13.464**
Stortingen						
Bestuur en ondersteuning	-14.349	-10.132	**-8.500**	-757	-734	-710
Verkeer vervoer en waterstaat	0	0	**-800**	0	0	0
Economie	-189	-801	**0**	0	0	0
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	-874	-976	**-1043**	-889	-788	-451
Sociaal domein	-2.029	-1.094	**0**	0	0	0
Volksgezondheid en milieu	-683	-268	**-271**	-271	-271	-271
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	-1.835	-447	**-89**	-72	-460	-50
Totaal Stortingen	**-19.959**	**-13.717**	**-10.702**	**-1.988**	**-2.252**	**-1.482**

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Onttrekkingen						
Bestuur en ondersteuning	8.093	15.692	**9.592**	1.383	1.373	1.290
Veiligheid	0	182	**0**	0	0	0
Verkeer vervoer en waterstaat	241	424	**899**	835	579	139
Economie	287	1.497	**300**	200	200	0
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	1.958	2.565	**1.076**	979	1.084	1.188
Sociaal domein	1.202	2.235	**85**	0	0	0
Volksgezondheid en milieu	640	754	**347**	310	284	239
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	399	1.899	**599**	16	102	12
Totaal Onttrekkingen	**12.820**	**25.248**	**12.899**	**3.724**	**3.623**	**2.868**
Mutaties reserves	**-7.139**	**11.532**	**2.197**	**1.736**	**1.371**	**1.387**
Geraamd resultaat	**0**	**0**	**230**	**-217**	**-10.387**	**-12.078**

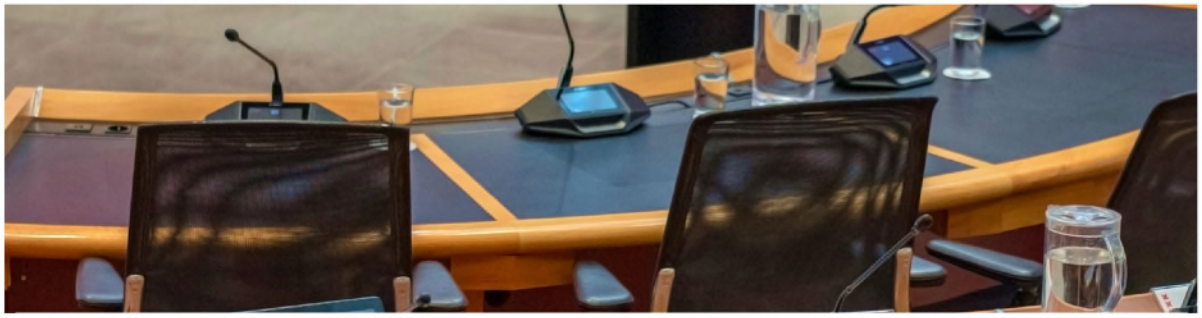
BBV INDICATOREN

Onderstaand is de basisset van beleidsindicatoren opgenomen die op grond van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht is voorgeschreven. In tegenstelling tot de indicatoren die in de programma's (onder beleidsspeerpunten zijn opgenomen) sturen wij op deze BBV indicatoren niet actief. Alleen als een indicator een directe link heeft met één of meerdere van de beleidsspeerpunten sturen wij hier actief op. In dat geval is de betreffende indicator ook meegenomen binnen één van de programma's.

Het doel van het verplicht opnemen van de BBV indicatoren is om begrotingen inzichtelijker te maken voor raadsleden die niet met financiën zijn belast en betere onderlinge vergelijkbaarheid van de gemeentebegrotingen mogelijk te maken. De meeste indicatoren zijn beschikbaar via de website www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze site is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken. Voor een aantal indicatoren geldt dat ze niet via landelijke bronnen beschikbaar zijn. Dit betreft de indicatoren die vallen onder het programma Bestuur en ondersteuning. Deze moeten dan ook door gemeenten zelf worden berekend.

Op de volgende pagina's zijn de voorgeschreven indicatoren onderverdeeld naar de programma's van deze begroting. Hierbij zijn per indicator de score van Krimpenerwaard en Nederland gepresenteerd.

Indicator	Waarde		Eenheid
	2023	2024	
Bevolkingsaantal	57.062	57.700	Aantal inwoners
Formatie	7,4	8,2	Aantal fte per 1.000 inwoners
Bezetting	6,4	7,5	Aantal fte per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	€687,66	€798,50	Kosten per inwoner
Externe inhuur	3,73%	5,17%	% van de totale loonsom + totale kosten inhuur
Overhead	11,78%	12,66%	% van totale begrote lasten

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

Veiligheid

Verwijzingen Halt
per 1.000 jongeren

Halt | **2018 - 2022**

Economie

Functiemenging

46,9%
Krimpenerwaard

53,8%
Nederland

Meerdere bronnen | **2022**

Vestigingen (van bedrijven)
per 1.000 inw.15 t/m 64jr

175,9
Krimpenerwaard

174,1
Nederland

LISA | **2022**

Onderwijs

Absoluut verzuim
per 1.000 leerlingen

0,0
Krimpenerwaard

4,2
Nederland

DUO/Ingrado | **2022**

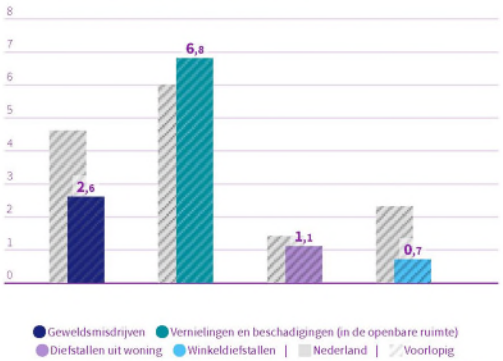
Relatief verzuim
per 1.000 leerlingen

35
Krimpenerwaard

24
Nederland

DUO/Ingrado | **2022**

Misdrijven
Krimpenerwaard, per 1.000 inwoners

CBS | 2022

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

1,6% Krimpenerwaard

1,9% Nederland

DUO/Ingrado | 2021

Sport, cultuur en recreatie

Niet-sporters

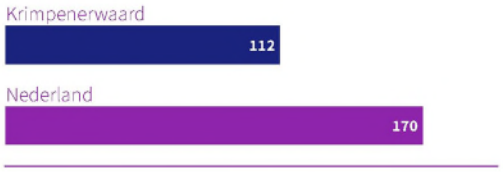
51,8% Krimpenerwaard

49,2% Nederland

Meerdere bronnen | 2020

Volksgezondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval
kg per inwoner

CBS | 2020

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

14,4% Krimpenerwaard

33,2% Nederland

berekening | 2021

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Sociaal domein

Banen
per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

604,2 Krimpenerwaard

825,4 Nederland

Meerdere bronnen | 2022

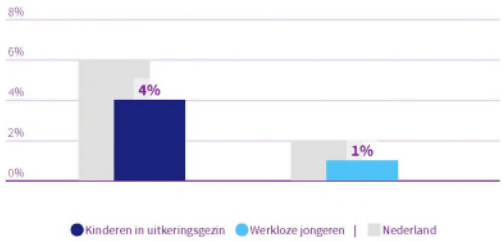
Jongeren met een delict voor de rechter

1% Krimpenerwaard

1% Nederland

CBS | 2021

Achterstand onder jeugd
Krimpenerwaard

CBS | 2021

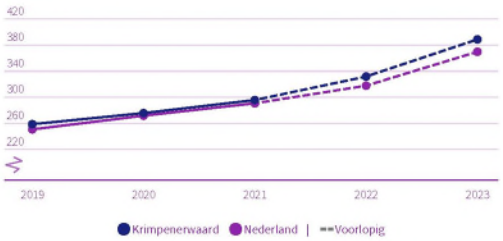
Netto arbeidsparticipatie

74,1% Krimpenerwaard

72,2% Nederland

CBS | 2022

Gemiddelde WOZ-waarde
x €1.000

CBS | **2019 - 2023**

Personen met een bijstandsuitkering
per 10.000 inwoners

Krimpenerwaard **220,7**

Nederland **431,2**

cbs_reint | **2021**

Nieuw gebouwde woningen
per 1.000 woningen

11,6 Krimpenerwaard

9,3 Nederland

BAG/ABF | **2022**

Lopende re-integratievoorzieningen
per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

139,1 * Krimpenerwaard

197,7 * Nederland

cbs_reint | **2022** | *Voorlopig

Demografische druk

Krimpenerwaard **80,1%**

Nederland **70,3%**

CBS | **2023**

Jongeren met jeugdhulp
% van alle jongeren tot 18 jaar

Krimpenerwaard **11,6**

Nederland **13,2**

Voorlopig

CBS | **2022**

Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden

€ 815 Krimpenerwaard

€ 860 Nederland

COELO | **2023**

Jongeren met jeugdbescherming

1,4% * Krimpenerwaard

1,2% * Nederland

CBS | **2022** | *Voorlopig

Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

€ 925 Krimpenerwaard

€ 942 Nederland

COELO | **2023**

Jongeren met jeugdreclassering

0,2% * Krimpenerwaard

0,3% * Nederland

CBS | **2022** | *Voorlopig

Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo
per 10.000 inwoners

600 Krimpenerwaard

700 Nederland

CBS GMSD Wmo | **2022**

Taakveld	Naam indicator - eenheid (conform Regeling beleidsindicatoren gemeenten)	Krimpenerwaard		Nederland	
		Nu	Vorig jaar	Nu	Vorig jaar
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning - Aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,7	1,4	1,3
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven - Aantal per 1.000 inwoners	2,6	3	4,6	4,3
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) - Aantal per 1.000 inwoners	6,8	4,4	6	6,1
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt - Aantal per 1.000 jongeren	9	8	8	7
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen - Aantal per 1.000 inwoners	0,7	0,4	2,3	1,8
3. Economie	Functiemenging - %	46,9%	46,7%	53,8%	53,3%
3.Economie	Vestigingen (van bedrijven) - Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar	175,9	167,2	174,1	165,1
4.Onderwijs	Absoluut verzuim - Aantal per 1.000 leerlingen	0	0	4,2	2,5
4. Onderwijs	Relatief verzuim - Aantal per 1.000 leerlingen	35	20	24	19
4. Onderwijs	Voortijdig schoolverlaters totaal (VO MBO)	1,6%	1,6%	1,9%	1,9%
5. Sport, cultuur en recreatie	Niet-sporters - %	51,8%	51,8%	49,0%	49,3%
6. Sociaal Domein	Werkloze jongeren - % 16 t/m 22 jarigen	1%	1%	2%	2%
6. Sociaal Domein	Kinderen in uitkeringsgezin - % kinderen tot 18 jaar	4%	4%	6%	6%
6. Sociaal Domein	Lopende re-integratievoorzieningen - Aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	139,1	137	197,7	202
6. Sociaal Domein	Banen - Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	604,2	597,5	825,4	805,5
6. Sociaal Domein	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo - Aantal per 10.000 inwoners	600	610	700	x
6. Sociaal Domein	Jongeren met een delict voor de rechter - % 12 t/m 21 jarigen	1%	0%	1%	1%
6. Sociaal Domein	Jongeren met jeugdhulp - % van alle jongeren tot 18 jaar	11,6%	12%	13,2%	12,9%
6. Sociaal Domein	Jongeren met jeugdbescherming - % van alle jongeren tot 18 jaar	1,4%	1,7%	1,2%	1,2%
6. Sociaal Domein	Jongeren met jeugdreclassering - % van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,2%	0,1%	0,3%	0,3%
6. Sociaal Domein	Netto arbeidsparticipatie - % van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	74,1%	68,9%	72,2%	68,4%
6. Sociaal Domein	Personen met een bijstandsuitkering - Aantal per 10.000 inwoners	220,7	220,7	431,2	431,2
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit - %	14,4%	11,3%	33,2%	26,8%
7.Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval - Kg per inwoner	112	112	170	170
8.Vhrosv	Demografische druk - %	80,1%	80,4%	70,3%	70,3%
8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen - Aantal per 1.000 woningen	11,6	10,5	9,3	8,9
8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ-waarde - x € 1.000	388	295	369	290
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden - in €uro's	815	805	860	826
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden in €uro's	925	921	942	904

Paragrafen

gemeente Krimpenerwaard

PARAGRAFEN

A. Lokale heffingen

In deze paragraaf staat informatie over de gemeentelijke heffingen, het beleid rondom de lokale heffingen, een overzicht van de tarieven, een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid en de lokale lastendruk.

Algemeen
De totale opbrengst aan belastingen en overige heffingen bedraagt in 2024 ruim € 33,7 miljoen. In onderstaande tabel zijn de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven:

bedragen x € 1.000	2023	2024
Onroerende-zaakbelastingen	12.693	13.465
Rioolheffing	6.418	6.429
Afvalstoffenheffing	6.793	7.596
Toeristenbelasting	256	272
Lijkbezorgingsrechten	1.066	1.080
Leges	4.519	5.168
Marktgelden	41	44
Havengelden	86	93
Kwijtschelding	-378	-380
	31.494	**33.768**

Het Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) verzorgt de uitvoering van diverse belastingen voor de gemeenten.

Bij de heffingen (afvalstoffenheffing, rioolheffing, lijkbezorgingsrechten, leges, marktgelden en havengelden) mogen de geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten. Bij de toe te rekenen kosten worden onder andere de kwijtschelding, de kosten van het SVHW en de kosten van toezicht meegenomen, maar de beleidsuren en uren van handhaving niet.

Bij de belastingen (OZB en toeristenbelasting) geldt deze wettelijke eis niet. De opbrengst van de belastingen komt in de algemene middelen van de gemeente terecht.

Voorgesteld wordt om de tarieven en bij de OZB de opbrengst te indexeren met de inflatie. De inflatie is 6,2% (3,2% inflatiecorrectie 2023 en 3% inflatie 2024).

1. Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van woningen en niet-woningen. Het SVHW bepaalt jaarlijks een nieuwe WOZ-waarde van de woning of niet-woning.

Drie groepen krijgen een aanslag OZB, namelijk eigenaren van woningen, eigenaren en gebruikers van niet-woningen. Voor iedere groep geldt een eigen tarief. Gebruikers van woningen, bijvoorbeeld huurders, krijgen geen aanslag OZB.

De uitkomsten van de taxatie door het SVHW zijn voor de begroting nog niet definitief. Daarom wordt gerekend met de (geactualiseerde) waardegegevens van 2022 en de geschatte waardeontwikkeling van woningen en niet-woningen. De verwachting is dat in onze gemeente de gemiddelde WOZ-waarde stijgt bij woningen met 3,5% en bij niet-woningen met 0,4%.

De waardestijging leidt niet tot een hogere opbrengst OZB, omdat de waardestijging gecompenseerd wordt door een verlaging van de tarieven. De totale opbrengst van de OZB wordt geïndexeerd met de inflatie (en niet de tarieven). Op basis van deze cijfers zien de tarieven er als volgt uit:

bedragen x € 1.000	2022	2023	2024
Eigenaren woning	0,0995%	0,0858%	0,0875%
Eigenaren niet-woning	0,2596%	0,2641%	0,2705%
Gebruikers niet-woning	0,2137%	0,2181%	0,2191%

2. Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven van de gebruiker. Bij woningen wordt de hoogte van de rioolheffing bepaald door de grootte van het huishouden. Bij niet-woningen is de WOZ-waarde de basis.

Uitgangspunt is kostendekkende tarieven. De uitgaven zijn geïndexeerd met de inflatie.

	2022	2023	2024
Woning: eenpersoonshuishouden	€192,40	€201,65	€201,65
Woning: meerpersoonshuishouden	€256,50	€268,80	€268,80
Niet-woning: % van de WOZ-waarde	0,0796%	0,0834%	0,0834%
	(max. € 1.130,85)	(max. € 1.185,15)	(max. € 1.185,15)
Berekening kostendekkendheid rioolheffing			
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente			5.075.533
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen			
netto kosten taakveld(en)			**5.075.533**
Toe te rekenen kosten			437.876
Overhead incl. (omslag)rente			762.784
BTW			808.681
Totale kosten			**7.084.874**
Opbrengst heffingen			**6.429.427**
Dekkingspercentage			**90,75%**

Het dekkingspercentage wordt 100% door de inzet van de Voorziening Riool van € 655.447. Dit is het verschil tussen de totale opbrengst en de totale kosten in de bovenstaande tabel.

3. Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt geheven van de gebruiker. Uitgangspunt is 100% kostendekkende tarieven. In de tarieven is ook een tariefsverhoging van Cyclus verwerkt.

	2022	2023	2024
Vast tarief	€173,70	€183,40	€216,25
vermeerderd met			
per lediging restafval (140 liter)	€7,00	€7,15	€7,60
per lediging restafval (240 liter)	€12,00	€12,25	€13,00
per storting in ondergrondse container	€3,00	€3,05	€3,25
Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing			
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente			7.059.771
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen			-698.906
netto kosten taakveld(en)			**6.360.865**
Toe te rekenen kosten			349.750
Overhead incl. (omslag)rente			110.372
BTW			796.500
Totale kosten			**7.617.487**
Opbrengst heffingen			**7.596.282**
Dekkingspercentage			**99,72%**

Het dekkingspercentage wordt 100% door de inzet van de Voorziening Afval van € 21.205. Dit is het verschil tussen de totale opbrengst en de totale kosten in de bovenstaande tabel.

4. Toeristenbelasting

De toeristenbelasting wordt geheven van degene die gelegenheid biedt tot verblijf (de ondernemer), maar het is uiteindelijk de gast van buiten de gemeente die de belasting betaalt. De ondernemer mag de belasting namelijk doorberekenen aan zijn gasten. Het tarief wordt geïndexeerd met de inflatie.

Op het moment van het samenstellen van deze begroting zijn de uitkomsten van het lopende onderzoek naar de maatstaven in de Verordening Toeristenbelasting nog niet bekend. Dit kan nog invloed hebben op het tarief (indien bijvoorbeeld een differentiatie wordt toegepast) maar niet op de geraamde opbrengst.

	2022	2023	2024
Per persoon per overnachting	€1,78	€1,81	€1,92

5. Lijkbezorgingrechten

Lijkbezorgingsrechten worden geheven voor het gebruik van een begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats.

De tarieven worden geïndexeerd met de inflatie. Voor de tarieven wordt verwezen naar de vast te stellen tarieventabel bij de Verordening lijkbezorgingsrechten 2024.

Berekening kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	1.481.326
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-201.268
netto kosten taakveld(en)	**1.280.058**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	541.697
BTW	-
Totale kosten	**1.821.755**
Opbrengst heffingen	**1.080.293**
Dekkingspercentage	**59,3%**

De kapitaallasten worden gedekt uit de Reserve Begraafplaatsen en uit de Reserve Kapitaallasten. De onttrekking wordt meegenomen bij de inkomsten van het taakveld waardoor de netto kosten lager worden.

6. Leges

Leges mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De tarieven worden geïndexeerd met de inflatie. Een aantal legestarieven is wettelijk gemaximeerd, zoals het tarief voor een paspoort, een rijbewijs en een aanwezigheidsvergunning speelautomaten. In die gevallen wordt het maximale tarief gehanteerd (afgerond op € 0,05 naar beneden).

Door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen op 1 januari 2024 wordt hoofdstuk 2 (voorheen titel 2) van de tarieventabel bij de legesverordening gewijzigd, zoveel mogelijk conform de modelverordening van de VNG. Uitgangspunt hierbij is om voor zover mogelijk beleidsneutraal over te gaan. Als de inwerkingtreding van deze wetten (weer) uitgesteld wordt, worden de tarieven van hoofdstuk 2, met uitzondering van de doorberekende externe tarieven, geïndexeerd met de inflatie. Voor de tarieven wordt verwezen naar de vast te stellen tarieventabel bij de Legesverordening 2024.

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 1: algemene dienstverlening	
Kosten taakveld(en)	1.282.224
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**1.282.224**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	439.947
BTW	-
Totale kosten	**1.722.171**
Opbrengst heffingen	**1.219.398**
Dekkingspercentage	**70,8%**

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 2: dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet	
Kosten taakveld(en)	2.277.940
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**2.277.940**
Toe te rekenen kosten	115.375
Overhead incl. (omslag)rente	1.119.290
BTW	-
Totale kosten	**3.512.605**
Opbrengst heffingen	**3.885.142**
Dekkingspercentage	**110,6%**

De kostendekkendheid van hoofdstuk 2 wordt 100% door een toevoeging aan de voorziening egalisatie bouwleges ad. € 372.537.

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 3: dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hst. 2 / Horeca	
Kosten taakveld(en)	98.230
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**98.230**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	75.230
BTW	-
Totale kosten	**173.460**
Opbrengst heffingen	**7.689**
Dekkingspercentage	**4,4%**

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 3: dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hst. 2 / Evenement of markt	
Kosten taakveld(en)	392.921
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**392.921**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	300.920
BTW	-
Totale kosten	**693.841**
Opbrengst heffingen	**26.309**
Dekkingspercentage	**3,8%**

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 3: dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hst. 2 / Standplaatsen	
Kosten taakveld(en)	26.980
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**26.980**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	9.719
BTW	-
Totale kosten	**36.699**
Opbrengst heffingen	**18.938**
Dekkingspercentage	**51,6%**

Berekening kostendekkendheid leges	
hst. 3: dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hst. 2 / Kinderopvang	
Kosten taakveld(en)	131.026
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen netto	-
netto kosten taakveld(en)	**131.026**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	24.109
BTW	-
Totale kosten	**155.135**
Opbrengst heffingen	**10.620**
Dekkingspercentage	**6,8%**

7. Marktgelden

De marktgelden worden geheven van degene aan wie een standplaats op een markt ter beschikking gesteld is. Dit zijn de dag- of weekmarkten waar bijvoorbeeld eetwaren en textielwaren voor consumenten te koop zijn.

De marktgelden mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De marktgelden kennen een gedifferentieerd tarief voor de grote markten, de kleine markten en de mini markten voor een vaste standplaats. De tarieven per kwartaal bedragen per strekkende meter frontbreedte:

	2022	2023	2024
grote markt (20 en meer standplaatsen)	€28,00	€28,00	€29,75
kleine markt (6 t/m 19 standplaatsen)	€18,40	€18,40	€19,55
mini markt (1 t/m 5 standplaatsen)	€12,05	€12,05	€12,80

Berekening kostendekkendheid marktgelden				
	20 en meer	**6 t/m 19**	**1 t/m 5**	**totaal**
Begrote kosten	€17.895	€35.300	€9.193	€62.387
Begrote opbrengsten	€17.375	€22.522	€3.840	€43.736
Dekkingspercentage	**97,1%**	**63,8%**	**41,8%**	**70,1%**

Er is bewust voor gekozen om het tarief van de kleine markten laag te houden, omdat er minder vraag is naar standplaatsen en om de leefbaarheid van de kleine kernen te behouden.

8. Havengelden

Havengelden worden geheven van de schipper van het vaartuig voor het gebruik van waterwegen en havens.

De havengelden mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De tarieven worden geïndexeerd met de inflatie. Voor de tarieven wordt verwezen naar de vast te stellen Verordening havengelden 2024.

Berekening kostendekkendheid havengelden	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	83.659
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-11.589
netto kosten taakveld(en)	**72.070**
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	52.002
BTW	-
Totale kosten	**124.072**
Opbrengst heffingen	**93.328**
Dekkingspercentage	**75,2%**

9. Overige heffingen

Voor de bijdragen van de bedrijveninvesteringszones (BIZ-heffing) treedt de gemeente op als dienstverlener. De stichtingen zorgen voor de plannen en de uitvoering ervan. De bij aanvang van de BIZ opgestelde verordening geldt voor het hele BIZ-tijdvak (5 jaar) en bevat de tarieven voor alle jaren. Er is een BIZ-heffing voor het centrum van Bergambacht en voor bedrijventerrein De Wetering in Bergambacht. Voor het centrum van Schoonhoven vindt binnenkort een draagvlakmeting plaats voor een BIZ 2024-2028.

10. Overzicht lokale lastendruk

Bij de lokale lastendruk nemen we de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing mee in de berekening.
De WOZ-waarde 2023 is gecorrigeerd met de gemiddelde waardestijging van woningen. Bij de afvalstoffenheffing is uitgegaan van een meerpersoonshuishouden met een container van 240 liter die gemiddeld 9,6x per jaar geleegd wordt (in de begroting 2023 werd nog uitgegaan van 10 ledigingen).

Eigenaar woning	**2022**	**2023**	**2024**
WOZ-waarde	**€318.000**	**€365.000**	**€378.000**
OZB	€316,00	€313,00	€330,00
Afvalstoffenheffing	€293,70	€305,90	€341,05
Rioolheffing	€256,50	€268,80	€268,80
	€866,20	**€887,70**	**€939,85**

Huurder woning	**2022**	**2023**	**2024**
Afvalstoffenheffing	€293,70	€305,90	€341,05
Rioolheffing	€256,50	€268,80	€268,80
	€550,20	**€574,70**	**€609,85**

De woonlasten van de omliggende gemeenten voor 2024 zijn nog niet beschikbaar. Om de woonlasten te kunnen vergelijken, worden daarom de woonlasten 2023 vergeleken.

Deze woonlasten zijn berekend met behulp van de Lokale Lasten Calculator 2023 van het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden). Bij de berekening is uitgegaan van de gemiddelde WOZ-waarde, een tweepersoonshuishouden met een gemiddelde hoeveelheid afval en indien de rioolheffing afhankelijk is van het waterverbruik een gemiddeld waterverbruik.

Gemeente	OZB	Afvalstoffen-heffing	rioolheffing	woonlasten
Krimpenerwaard	**€ 387**	**€ 269**	**€ 269**	**€ 925**
Bodegraven-Reeuwijk	€ 614	€ 354	€ 337	€ 1.306
Gouda	€ 326	€ 373	€ 477	€ 1.175
Krimpen aan den IJssel	€ 367	€ 430	€ 319	€ 1.116
Molenlanden	€ 367	€ 370	€ 243	€ 980*
Oudewater	€ 552	€ 314	€ 335	€ 1.201
Waddinxveen	€ 386	€ 368	€ 209	€ 963
Zuidplas	€ 488	€ 322	€ 197	€ 1.006
Landelijk gemiddelde	€ 429	€ 310	€ 224	€ 963

*Gemeente Molenlanden hanteert nog wel een heffingskorting ad €30

11. Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid bepaalt de belastingen waarvan kwijtschelding mogelijk is en de voorwaarden waaronder kwijtschelding plaatsvindt. Burgers met een inkomen tot ongeveer bijstandsniveau en zonder vermogen komen voor kwijtschelding in aanmerking. Kleine zelfstandigen kunnen ook in aanmerking komen voor kwijtschelding van hun privé-belastingschulden.

Alleen op enkele kleine onderdelen kan (binnen wettelijke grenzen) afgeweken worden van de landelijke regeling. In de Verordening kwijtschelding 2024 is opgenomen dat bij de kosten van bestaan uitgegaan wordt van 100% van de bijstandsnorm. Een hoger percentage dan 100% is wettelijk niet toegestaan. Het rijk gaat in de landelijke regeling uit van 90% van de bijstandsnorm.

Kwijtschelding kan verleend worden voor aanslagen OZB, afvalstoffenheffing (vast tarief en een gemaximeerd aantal ledigingen en/of ontgrendelingen) en rioolheffing.

Het SVHW behandelt de kwijtscheldingsverzoeken. In het eerste verzoek om kwijtschelding kan de aanvrager toestemming verlenen voor geautomatiseerde kwijtschelding. Dan hoeft, bij gelijkblijvende omstandigheden, niet jaarlijks een kwijtscheldingsverzoek ingediend te worden.

De kosten voor de uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid worden doorberekend in de tarieven van de verschillende heffingen.

B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandscapaciteit

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op het weerstandsvermogen en de risicobeheersing van de gemeente Krimpenerwaard. Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) vraagt in deze paragraaf minimaal in te gaan op een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's. Deze risico-inventarisatie wordt twee keer per jaar geactualiseerd (voor de begroting en voor de jaarrekening). Daarnaast hebben we in onze nota Risicomanagement vastgelegd dat deze paragraaf een toelichting bevat van alle risico's groter dan € 50.000.

Met de weerstandscapaciteit bedoelen we al die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. Denk hierbij aan de algemene reserve en de reserve weerstandsvermogen. De reserve weerstandsvermogen is gebaseerd op de geïnventariseerde risico's.

Risico's (x € 1.000)	Bedrag
Geïnventariseerde risico's	7.439

Het is onwaarschijnlijk dat alle geïnventariseerde risico's zich tegelijkertijd in volle omvang voordoen. De gemeente Krimpenerwaard heeft ervoor gekozen om de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen op 50% van de geïnventariseerde risico's.

Hetgeen neerkomt op:

- 50% van de geïnventariseerde risico's af te dekken, 50% van € 7.439.000 = € 3.720.000

Dit saldo ad € 3.720.000 moet afgedekt worden door middel van de reserve weerstandsvermogen. In de vast te stellen geactualiseerde nota reserves en voorzieningen stellen we voor de reserve weerstandsvermogen op te heffen en het saldo toe te voegen aan de algemene reserve. Zowel de algemene reserve als de reserve weerstandsvermogen zijn onderdeel van de weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit (x € 1.000)	Bedrag
De algemene reserve	15.529
Claim weerstandsvermogen	3.720
Totale beschikbare weerstandscapaciteit	**19.249**

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt weergegeven als een ratio tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en het totaal van de gekwantificeerde risico's.
De weerstandscapaciteit bedraagt € 19,4 miljoen. De geïnventariseerde risico's bedragen € 7,4 miljoen. Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de geïnventariseerde risico's. Dit verhoudingsgetal bedraagt derhalve 2,6.

Ratio	Waardering
Boven 2,0	Uitstekend
Tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen 0,8 en 1,4	Matig
Tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
Onder 0,6	Ruim onvoldoende

Het kengetal 2,6 geeft aan in hoeverre de gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen en wordt beoordeeld als ruim voldoende. Ten opzichte van de jaarrekening 2022, waar dit kengetal 2,5 was, is er sprake van een lichte verbetering. In de begroting 2023 was het kengetal 1,6. De schommelingen in dit kengetal worden met name veroorzaakt door de peildatum waarop de algemene reserve meegewogen wordt in de berekening van de weerstandscapaciteit. Voor deze begroting is de peildatum van de algemene reserve 1-1-2024. In het totaal van de risico's is er sprake van een stijging van € 1 miljoen.

Risicomanagement
Risicomanagement kent meerdere doelstellingen. In de nota Risicomanagement, die in oktober 2016 door de raad is vastgesteld, hebben wij de volgende doelstellingen benoemd:

1. Inzicht verkrijgen in de risico's die wij als gemeente lopen. Dit zijn zowel financiële als niet-financiële risico's. Daarbij moeten beheersmaatregelen deze risico's verminderen.
2. Vergroten van het risicobewustzijn van alle medewerkers binnen de gemeente in houding en gedrag. Risicobewustzijn moet onderdeel zijn van de bedrijfscultuur.
3. Beoordelen van het benodigde weerstandsvermogen.
4. Voldoen aan wet- en regelgeving (BBV).

Bij risico's maken we een onderscheid tussen risico's die wel en risico's die niet van belang zijn voor de weerstandscapaciteit. Bepaalde risico's zijn niet van belang voor de weerstandscapaciteit als de begroting-en rekeningcyclus in orde is en we adequate beheersmaatregelen of (verlies)voorzieningen hebben getroffen. Risico's die van belang zijn voor de weerstandscapaciteit zijn bijvoorbeeld bedrijfsrisico's als grondexploitatie, de sociaaleconomische ontwikkelingen, garantieverplichtingen, schadeclaims en renterisico's.

De risico-inventarisatie is in juli en augustus 2023 geactualiseerd.

Inventarisatie van de risico's
Op basis van de geïnventariseerde risico's is een inschatting gemaakt van de mogelijke financiële tegenvallers. Om bij de inventarisatie een redelijke inschatting te kunnen maken van de kansen dat risico's zich voordoen en de financiële consequenties, hebben we gebruik gemaakt van bandbreedtes. Bij de opzet van de bandbreedtes is rekening gehouden met de omvang van risicovolle situaties in Krimpenerwaard, afgezet tegen de schaal waarop Krimpenerwaard opereert.

Klasse	Norm	Risico
1	Minder of 1 x per 10 jaar	10%
2	1 x per 5 - 10 jaar	30%
3	1 x per 2 - 5 jaar	50%
4	1 x per 1 - 2 jaar	70%
5	1 x per jaar of vaker	90%

Bij elk risico is geïnventariseerd welke beheersmaatregelen zijn getroffen die het risico verkleinen. Vervolgens is een inschatting gemaakt van het maximaal financiële risico dat resteert. Met behulp van het percentage, behorend bij de klasse (bijvoorbeeld 10%), en het bedrag opgenomen bij "maximaal financieel gevolg restrisico" wordt het financiële gevolg voor de weerstandscapaciteit berekend. Hieronder een overzicht van de risico's ≥ € 50.000 op basis van het op deze wijze berekende financiële gevolg.

Risico's >= € 50.000		(x € 1.000)
1.	Diverse risico's Jeugd, Wmo en Participatiewet	1.700
2.	Gebiedsovereenkomst - Opgave natuur	1.500
3.	Risico inzake inflatie en loon-en prijsstijgingen in diverse sectoren	1.320
4.	Financiële verplichtingen tav sport en maatschappelijke voorzieningen die kunnen leiden tot financiële risico's	1.100
5.	Invoering Omgevingswet/WKB	400
6.	Risico's grondexploitaties	310
7.	Beheeroverdracht Steinsedijk in Haastrecht	112
8.	Niet voldoen aan de Algemene verordening gegevensbescherming	105
9.	Wachtgeldregeling wethouders	92
10.	Onvoldoende naleven van informatiebeleid en procedures	70
11.	Impact opvang vluchtelingen	PM
12.	Overige risico's	730
Totaal risico inventarisatie		**7.439**

De benodigde weerstandscapaciteit op basis van de geïnventariseerde risico's bedraagt € 7,4 miljoen. Bij de jaarrekening 2022 was dit € 6,5 miljoen en bij de begroting 2023 was dit € 6,4 miljoen. Het totaal aan risico's is dus gestegen met om en nabij de 1 miljoen. De belangrijkste oorzaken voor de verhoging van het risicoprofiel zit in de toename van de risico's binnen het sociaal domein door een aantal landelijke ontwikkelingen. De ondertekende Hervormingsagenda heeft in zich een reeks aan maatregelen die op papier tot een besparing zouden moeten leiden. Of de besparing werkelijk gehaald worden en in hoeverre gemeenten gecompenseerd worden mocht dat onverhoopt niet lukken brengt risico's met zich mee. Daarnaast zien we ook dat de landelijke ontwikkeling in de gesloten jeugdzorg extra financiële risico's met zich meebrengen om continuïteit van de jeugdzorg te waarborgen. De diverse ontwikkelingen zorgen voor een stijging van het risicoprofiel met € 0,3 miljoen. Daarnaast zien we een aanvullend risico in verband met de daadwerkelijke invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Er is een lange weg bewandeld richting de uiteindelijke invoering en pas wanneer de omgevingswet werkelijk geldend is zal blijken in hoeverre de praktijk zich zal verhouden tot de theorie en welke impact dit heeft. Er is een aanvullend risico van € 0,4 miljoen opgenomen. Op andere risico's zien we enkele lichte stijgingen en of verschuivingen door de actualisaties. De onzekerheid met betrekking tot de financiële risico's inzake de opvang van vluchtelingen blijft nog voortduren. Hieronder volgt een toelichting op de risico's van € 50.000 en groter.

Vanaf de Begroting 2021 worden alle risico's van € 50.000 en groter toegelicht. Hieronder een toelichting per risico ≥ € 50.000.

1 - Diverse risico's Jeugd, Wmo en Participatiewet
De uitgaven voor Jeugdhulp en de Wmo voorzieningen worden jaarlijks zo reëel mogelijk begroot. Hierbij zijn trends uit eerdere jaren de basis voor de indicatie naar de toekomst toe. Bij de jaarrekening 2022 hebben we geconstateerd dat er sprake lijkt van een lichte afvlakking van de stijging. Door het open einde karakter van deze voorzieningen bestaat echter het risico dat de uitgaven onvoorzien toch hoger zijn dan geprognosticeerd. Met name omdat de aantallen wellicht wat afvlakken, maar de casussen wel steeds complexer worden. Daarnaast zullen we de komende periode gaan ondervinden welke effecten de maatregelen uit de hervormingsagenda zullen hebben. De insteek is daarbij dat de genomen maatregelen tot kostenbesparingen zullen leiden, maar de vraag is in hoeverre de reeds ingerekende kortingen ook behaald zullen worden en in hoeverre gemeenten gecompenseerd worden wanneer dit niet het geval blijkt buiten de schuld van gemeenten om. Binnen de jeugdhulp wordt daarnaast 70% van de indicaties buiten het gemeentelijk kanaal om afgegeven door directe verwijzers als huis- en jeugdartsen. Dit maakt ook dat er relatief weinig grip op de kosten is. Daarnaast zien we inmiddels ook een ontwikkeling om tot landelijke tariefstelling te komen voor gecertificeerde instellingen. Welk risico dit met zich meebrengt voor ons zal in de komende tijd nader onderzocht worden. Onder meer het inzetten van de jeugdondersteuners

huisartsen moet ons als gemeente meer handvatten geven om ook in deze kanalen meer inzicht en grip te krijgen. Voor de begroting 2024 schatten we het totale risico in op € 1 miljoen.

Met betrekking tot de jeugdhulp + en specifiek de gesloten jeugdzorg is een transformatie in het zorgaanbod in volle gang. Er is een wens, gesteund door de landelijke politiek en het ministerie, om de gesloten jeugdzorg naar een minimum terug te dringen en hiervoor alternatief zorgaanbod te ontwikkelen. Deze transformatie vraagt om het stellen van nieuwe kaders en een visie op dit herziene zorglandschap, maar vraagt ook van de zorgaanbieders een financiële inspanning om de transformatie vorm te geven. Gezien het feit dat gemeenten een zorgplicht hebben is er een noodzaak deze transformatie intensief te begeleiden. De komende tijd staat in het teken van het beoordelen van de plannen die de zorgaanbieders van gesloten jeugdzorg in ons landsdeel presenteren om de transformatie vorm te geven. Afhankelijk van de beoordeling van deze plannen zal blijken in hoeverre de gemeenten daarin financieel moeten bijdragen. Daarnaast blijft de tussentijdse borging van de continuïteit een punt van aandacht. Voorlopig wordt het risico ingeschat op € 0,3 miljoen. Daarnaast worden ook aan andere aanbieders binnen het sociaal domein voorschotten betaald om de continuïteit van de dienstverlening te kunnen waarborgen. Momenteel speelt dit specifiek nog bij één casus waarop het risico bestaat dat betaalde voorschotten bij een faillissement van de aanbieder niet meer kunnen worden verrekend. Met deze aanbieder zijn inmiddels concrete afspraken gemaakt inzake aflossingsregelingen waardoor het maximale risico (€ 0,2 miljoen) gemitigeerd is.

Bij de Wmo heeft de verlaging van de eigen bijdrage in de vorm van het abonnementstarief een aanhoudend aanzuigend effect op de maatwerkvoorzieningen. Er is sprake van een structurele toename van de Wmo uitgaven vanaf 2019. In 2021 is de inkomenstoets voor huishoudelijke hulp ingevoerd als onderdeel van de bepaling van de zelfredzaamheid voor aanvragers. Dit lijkt een preventieve werking te hebben gehad aangezien er een stagnatie op het aantal aanvragen huishoudelijke hulp te constateren is. Inmiddels is de inkomenstoets echter weer geschrapt uit de verordening als gevolg van uitspraken van de bezwaarschriftencommissie. Daar tegenover staat dat landelijk beleid in voorbereiding is om vanaf 2026 weer een inkomensafhankelijke bijdrage te gaan invoeren voor alle onderdelen binnen de Wmo. Naast bovenstaande blijft ook de vergrijzing een rol spelen in de te verwachten toename van het aantal aanvragen. Door de groeiende groep ouderen bestaat de kans dat niet tijdig gesignaleerd wordt dat inwoners (tijdelijk) minder zelfredzaam zijn. Het risico (€ 0,1 miljoen) ontstaat als we door het niet tijdig signaleren te laat kunnen ingrijpen en geconfronteerd worden met hoge kosten.

We zien ook dat de gestegen energielasten en de daarvoor in het leven geroepen energietoeslag maken dat er een breder beroep wordt gedaan op beschikbare minimaregelingen. We zien van 2021 naar 2022 dan ook een toename in de verstrekking van minimaregelingen. De evaluatie van het minimabeleid en de daaruit geconstateerde bevindingen worden waar mogelijk direct meegenomen in de reguliere P&C cyclus. Maar daarnaast bestaat er nog immer het risico dat de doelgroep blijft groeien en de aanspraken daardoor hoger blijken dan verwacht. Momenteel schatten we een risico van € 0,1 miljoen in met betrekking tot een stijgende vraag naar minimaregelingen.

2 - Gebiedsovereenkomst - opgave natuur
De gemeente heeft samen met het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, de regie over de samenhangende opgaven in hun buitengebied. De provincie Zuid-Holland fungeert als opdrachtgever. In het tweede halfjaar van 2020 is met de andere twee overheden een addendum overeengekomen op de Gebiedsovereenkomst Veenweiden. Allereerst is de doorlooptijd van de overeenkomst verlengd tot en met 2026. Daarnaast zijn nieuwe afspraken gemaakt over het risico van overschrijding van het totaalbudget van € 95,1 miljoen voor dit project. Bij een overschrijding van het budget tot € 4 miljoen, is 50% voor rekening van de provincie en 50% voor rekening van de uitvoerende partijen (gemeente 75% en hoogheemraadschap 25%). Is de overschrijding meer dan € 4 miljoen, dan is dat volledig voor rekening van de provincie. De aanspraak zal voor de gemeente, op basis van het addendum, nooit meer bedragen dan € 1,5 miljoen.

3 - Risico's inzake inflatie en loon- en prijsstijgingen in diverse sectoren

In de begroting 2023 is voor het eerst een algemeen risico opgenomen met het oog op diverse ontwikkelingen gekoppeld aan de loon-en prijsstijgingen en de hoge inflatie. Het risico zit daarbij met name in de vraag of de diverse prijsstijgingen afdoende gecompenseerd worden binnen het gemeentefonds. Dit risico is nu geactualiseerd waarbij een onderverdeling is gemaakt tussen een drietal onderwerpen:

Projecten: De projecten zijn grofweg in te delen in 3 categorieën te weten civiele (bouw)projecten, medewerking aan bouwprojecten ontwikkelaars en projecten waarvan de gemeente opdrachtgever is. Voor alle projecten is er sprake van risico's, maar de financiële risico's spelen zich met name af rond de projecten waar de gemeente zelf opdrachtgever is. Op basis van de huidige lopende projecten is er een risico inschatting gedaan van € 0,5 miljoen. Daarnaast zien we een steeds groter risico ontstaan met betrekking tot de vertraging van projecten door oplopende wachttijden bij de netbeheerders. Dit kan zorgen voor oplopende kosten en het risico is nu gekwantificeerd op 0,1 miljoen.

Onderhouds- en beheerkosten: Hoewel de grootste prijsstijgingen van grondstoffen en materialen zich in 2022 hebben voorgedaan, is het aannemelijk dat de prijsstijgingen, weliswaar in een wat afgevlakte vorm, zich blijven voortzetten. Het risico wordt voor de komende jaren ingeschat op € 0,3 miljoen.

CAO-ontwikkelingen: Een ander deel van het risico zoals opgenomen bij de begroting 2023 bestond ook uit de onzekerheid over de CAO voor de ambtelijke organisatie. Inmiddels is daarover voor 2023 een akkoord bereikt tussen werkgevers en vakbonden. Er is echter slechts een CAO voor 1 jaar overeengekomen en daarmee blijft dit risico voor 2024 nog steeds bestaan. Bij de begroting 2024 gaan we uit van een CAO stijging van 4% op basis van CBS indexcijfers. Voor nu schatten we het risico dat de indexatie conform CBS lager blijkt dan het resultaat van de nieuwe onderhandelingen op € 0,3 miljoen. Daarnaast zien we ook risico's m.b.t. CAO-ontwikkelingen in andere sectoren die invloed kunnen hebben op de budgetten van de gemeenten via bijvoorbeeld de subsidies. Voor zover dit niet ondervangen is in contractuele afspraken zal de gemeente continu beoordelen waar extra inspanning van de gemeente nodig is om hierin tegemoet te komen. Naast de CAO voor 2024 zijn er in de CAO 2023 ook afspraken gemaakt rondom een regeling vervroegd uittreden. Dit maakt het, onder voorwaarden, mogelijk voor medewerkers om voor het bereiken van de AOW leeftijd te stoppen met werken. Op basis van het huidige personeelsbestand is het maximale financiële risico € 0,1 miljoen. Een laatste belangrijke ontwikkeling is die rond (langdurig) ziekteverzuim. Met de druk op de arbeidsmarkt vormt ziekteverzuim financieel gezien een steeds groter risico voor de gemeente. Gezien de hoge premielast om je als gemeente hiertegen te verzekeren kiest de gemeente ervoor eigen risicodrager te zijn en het personeelsbeleid dusdanig in te richten dat ziekteverzuim waar mogelijk voorkomen kan worden. Waar verzuim door ziekte toch optreedt is het in de huidige arbeidsmarkt echter steeds lastig daarvoor betaalbare vervanging van goede kwaliteit te vinden. We zoeken hierin voortdurend de balans tussen het kunnen continueren van cruciale processen en de beperking van additionele lasten.

4 - Verplichtingen ten aanzien van sport en maatschappelijke voorzieningen

Op basis van in het verleden gemaakte afspraken heeft de gemeente verplichtingen ten aanzien van enkele maatschappelijke instellingen. De risico's worden sinds de jaarrekening 2020 ontleend aan de standenlijst voor maatschappelijke voorzieningen binnen het Sociaal domein. De actualisatie van de risico inschatting heeft ten opzichte van de jaarrekening 2022 enkele wijzigingen in het mogelijke risico ten laste van het weerstandsvermogen ten gevolg gehad. In 2023 is er voor maatschappelijke voorzieningen namelijk een mogelijkheid beschikbaar gesteld tot het aangaan van een duurzaamheidslening. Deze lening is er op gericht de exploitatielasten te verlagen door te investeren in duurzaamheidsmaatregelen. Het afgeven van deze leningen, inclusief toetsing door het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn), verhoogt het maximale risico. Bij de jaarrekening is daarbij nog uitgegaan van het totaal beschikbaar gestelde bedrag, maar gezien het feit dat de aanvragen inmiddels binnenkomen is nu uitgegaan van het daadwerkelijk beleende bedrag. Daarbij verlagen de toetsing en de waarborgen die bij de lening gevraagd worden dit risico. Daarnaast zijn de inschatting bij enkele voorzieningen herijkt waarmee het totale risico (1,1 miljoen) per saldo lager ligt dan bij de jaarrekening 2022. De duurzaamheidsleningen en de daarmee genomen maatregelen leiden op termijn tot een verlaging van het overall risico aangezien hierdoor de exploitatielasten van maatschappelijke voorzieningen aanzienlijk kunnen dalen

5 - Invoering Omgevingswet/Wkb

In deze begroting zijn zo goed als mogelijk de baten en lasten als gevolg van de invoering van de Omgevingswet en de Wkb ingeschat. Landelijk wordt het uitgangspunt gehanteerd dat binnen 20 jaar de Omgevingswet budgetneutraal is ingevoerd. We hebben geen zicht op wat de daadwerkelijke kosten zullen zijn in de beginjaren, omdat we niet weten wat de uitvoering precies in de praktijk gaat betekenen. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd die een kostenstijging ramen van 10 tot 20%. Voor gemeenten is daarbij een onzekerheidsmarge opgenomen van 20%. Vooralsnog houden wij rekening met een risico van € 400.000 voor deze stijging. In 2024 houden we nog rekening met incidentele lasten die we in de

begroting hebben opgenomen. Daarnaast gaan wij een onderzoek uitvoeren in de loop van 2024, omdat we verwachten dan meer te kunnen zeggen over de uitvoering en wat dit in de praktijk betekent

6 - Grondexploitaties
In de grondexploitaties zijn er verschillende soorten risico's te onderscheiden. Voorbeelden hiervan zijn financiële, technische of organisatorische risico's. Voor deze begroting 2024 zijn deze risico's opnieuw geactualiseerd. De totale risicowaardering is voor de begroting 2024 bepaald op circa € 0,3 miljoen. Dit is ongeveer € 50.000 hoger ten opzichte van de inschatting bij de jaarrekening 2022. De afronding van de complexen Dorpshart (Krimpen aan de Lek) in 2023 heeft een voordelig effect op de risico's van € 55.000. Voor het complex Tussen Dijk en Bakwetering is de risicowaardering, vanwege de verwachte beperkte mutaties in het risicoprofiel van dit complex, ongewijzigd gebleven ten opzichte van de jaarrekening 2022. De risico's bij het complex Hoflaan Stolwijk zijn daarentegen wel hoger geworden, namelijk € 105.000. Dit komt volledig voor rekening van de inschatting dat de kosten van bouw- en woonrijp maken door de inflatie hoger zullen uitpakken. In paragraaf G – Grondbeleid wordt nader ingegaan op de grondexploitaties binnen onze gemeente en de gevormde reserves en voorzieningen

7 - Beheeroverdracht Steinsedijk in Haastrecht
Door de wijziging in de Waterwet met ingang van 1 januari 2017 heeft de Steinsedijk in Haastrecht haar waterkerende functie verloren. Dit betekent dat het gehele dijklichaam in beheer en onderhoud aan de gemeente is overgedragen. Dit dijklichaam is in een dermate slechte staat van onderhoud dat een volledig herstel voor de hand ligt. Wij lopen het risico dat de gemeente de volledige kosten voor herstel moet betalen. De totale kosten worden geschat op € 8,3 miljoen af te schrijven over 80 jaar. Voor deze periode is gekozen omdat het een unieke investering betreft waarvoor geen standaard is vastgelegd in de nota investeren en afschrijven.

8 - Niet voldoen aan de Algemene verordening gegevensbescherming
De gemeente is in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en Wet politiegegevens (Wpg) verplicht passende technische en organisatorische maatregelen te treffen om ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens van burgers en haar medewerkers. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) kan organisaties die niet aan de AVG voldoen een boete opleggen van maximaal € 20 miljoen of 4% van de jaaromzet. Bij overtreding van de Wpg kan de AP boetes opleggen welke zijn opgenomen in het Wetboek van Strafrecht. Afhankelijk van de aard van de overtreding kan een boete oplopen tot wel € 820.000 per overtreding. Op basis van de genomen beheersmaatregelen is het risico bepaald op € 0,1 miljoen

9 - Wachtgeldregeling wethouders
De uitkering (wachtgeld) na het vervullen van een politiek ambt is voor politieke ambtsdragers geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Het recht op de uitkering bestaat ongeacht de reden van het aftreden. De termijn en hoogte van de uitkering zijn afhankelijk van de duur van alle voorafgaand aan het ontslag beklede politieke functies (de Appa-loopbaan) en van inkomsten uit een eventuele nieuwe functie. Daarnaast is ook sprake van recht op vergoeding van ten behoeve van outplacement. In de loop van 2022 en 2023 heeft een aantal, inmiddels voormalige, bestuurders recht gekregen op een uitkering. In de begrotingscijfers vanaf 2024 is op basis van een inschatting van hoogte, duur en mogelijke inkomsten rekening gehouden met de hoogte van de uitkering. Dit bedrag ligt lager dan de maximale aanspraak. Het verschil is nu meegenomen in de risicoanalyse. Indien er sprake is van wijzigingen in de omvang van de aanspraken op een uitkering wordt dit meegenomen in de p&c-documenten in de loop van het jaar.

10 - Risico inbreuk informatiehuishouding
Dit risico gaat over het voorkomen van schending van enige wetgeving, wettelijke en regelgevende of contractuele verplichtingen, en van beveiligingseisen. Het niet toezien op de naleving van het onlangs geactualiseerde informatiebeveiligingsbeleid kan tot gevolg hebben dat er wel regels zijn afgesproken en maatregelen zijn genomen, maar dat men er zich niet of onvoldoende aan houdt. Het risico is bruto hoog geprioriteerd. We hebben echter vele beheersmaatregelen getroffen, waardoor het risico (netto) slechts beperkt drukt op het weerstandsvermogen.

11 - Impact opvang vluchtelingen

Ook in 2024 zal naar verwachting de oorlog in Oekraïne nog niet voorbij zijn. We zien nog steeds een stroom van vluchtelingen als gevolg van deze oorlog ons land intrekken. De afgelopen jaren is gebleken dat de Rijksoverheid gemeenten afdoende gecompenseerd heeft voor de opvang van de vluchtelingen van dit oorlogsgeweld. In 2023 zal er echter wel een herijking van het normbedrag volgen dat gemeenten ontvangen. Maar de inzet is daarbij niet dat gemeenten niet meer kostenneutraal opvang kunnen verzorgen. Een andere belangrijke factor van onzekerheid is hoe we de Oekraïense vluchtelingen op de langere termijn kunnen opvangen. De huidige opvang is tijdelijk van karakter, maar het voortduren van de oorlog en het feit dat gezinnen zich steeds meer wortelen in onze gemeenschappen zal er voor zorgen dat er ook voor de langere termijn plek voor hen nodig is. Daarnaast is ook de druk op de reguliere asielopvang nog zeer groot. De gemeente heeft haar medewerking aan het COA gegeven voor de inrichting van een opvanglocatie voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen in Haastrecht. Daarnaast moeten we als gemeente ook zorgdragen voor het invullen van steeds hogere taakstellingen met betrekking tot huisvesting statushouders. Dit brengt het risico met zich mee dat we niet langer in staat zijn de taakstelling in te vullen of dat we dit tegen aanzienlijk hogere kosten moeten doen. Vooralsnog is dit echter nog niet van toepassing.

Kengetallen

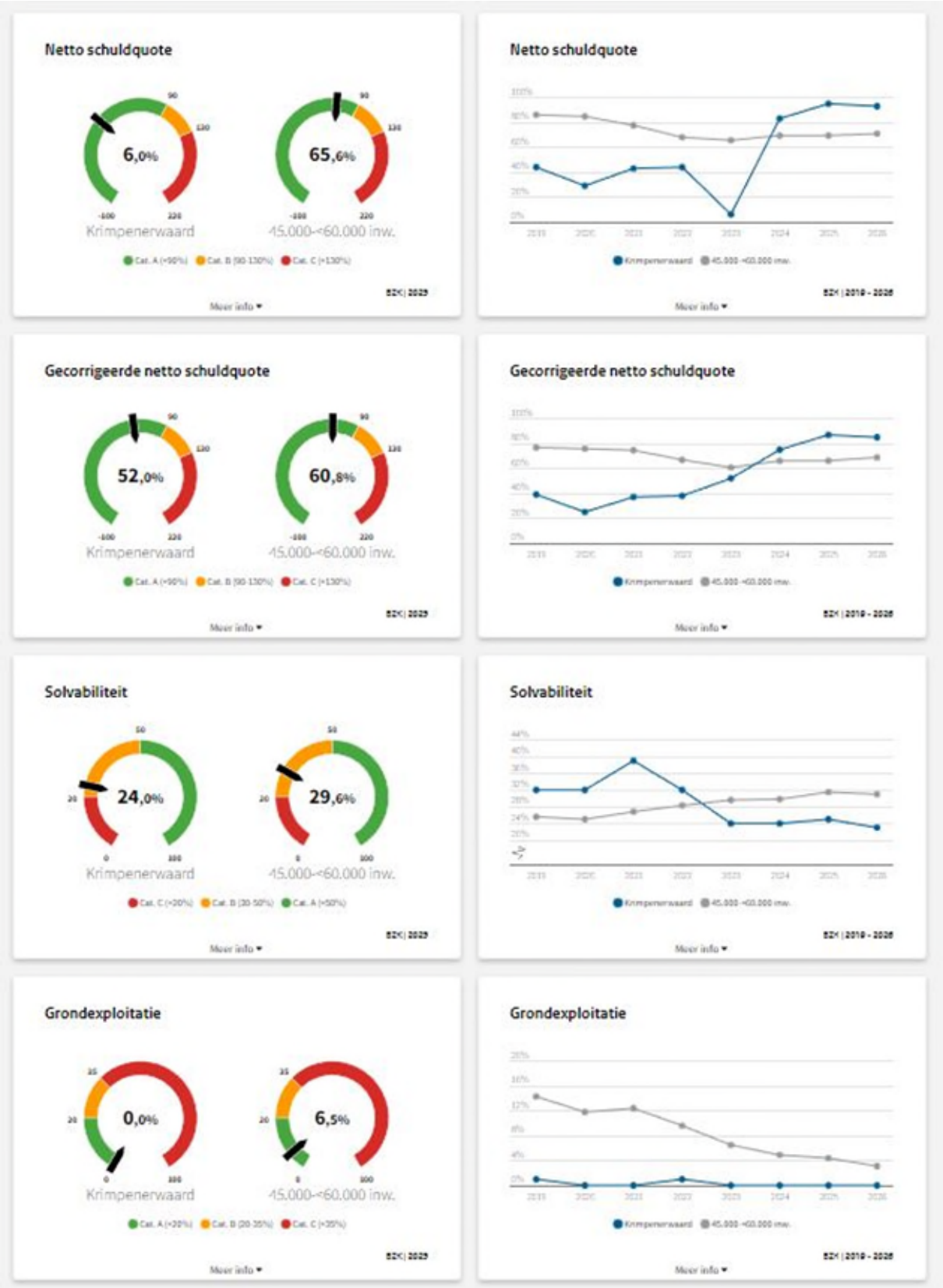
Gezien het stijgende belang van onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten, een grotere druk op doelmatigheid en een steeds meer divers wordende context (ontwikkeling van financiële producten, meer verbonden partijen, meer taken zoals bijvoorbeeld in het Sociaal Domein) is het belang van inzicht in de financiële positie toegenomen.
Om aan het voorgaande tegemoet te komen, schrijft het BBV een verplichte basis set van vijf financiële kengetallen voor die moeten worden opgenomen in deze paragraaf. Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen.

In de volgende tabel zijn de verplichte kengetallen, inclusief betreffende waarden voor onze gemeente opgenomen. Onder de tabel volgt een nadere toelichting per kengetal en wordt de link gelegd tussen waarden op de verschillende kengetallen.

Kengetallen	Rekening	Begroting				
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Netto schuldquote	20%	60%	76%	102%	121%	114%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	14%	52%	69%	95%	113%	107%
Solvabiliteitsratio	36%	24%	28%	24%	20%	20%
Structurele exploitatieruimte	4,9%	0,7%	0,1%	0,2%	-6,4%	-7,7%
Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	-1%	0
Belastingcapaciteit	102%	99%	96%	96%	96%	96%

Voor de toelichting per kengetal wordt gebruik gemaakt van het dashboard Financiële kengetallen van het Ministerie van Binnenlands Zaken en Koninkrijksrelaties. Daarbij worden de cijfers van de eigen gemeente geplaatst in de context met landelijke cijfers en de cijfers van de gemeentegrootte 45.000 tot 60.000 inwoners. Deze benchmark is gebaseerd op de cijfers uit de Begroting 2023. Opgemerkt moet worden dat in het dashboard het kengetal netto schuldquote foutief is opgenomen. Dit zou 60% moeten zijn conform onze begroting maar opgenomen is 6%.

Weerbaarheid: Kan de gemeente tegen een stootje?

Wendbaarheid: kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?

Toelichting per kengetal:

Netto schuldquote: Dit kengetal geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft daarmee inzicht in de mate waarop rentelasten en aflossingen drukken op de exploitatieruimte. Een normale netto schuldquote ligt tussen de 0% en 90%. Een schuldquote tussen de 90% en 130% wordt als hoog beschouwd en mag niet verder toenemen. Een schuldquote hoger dan 130% wordt als te hoog beoordeeld en moet afgebouwd worden. In het Findo dashboard is per abuis het kengetal voor de gemeente Krimpenerwaard als 6% opgenomen, waar dit 60% zou moeten zijn. De gemeente Krimpenerwaard bevindt zich met 60% bij de begroting 2023 binnen de normale marge en zit lager dan het gemiddelde van andere gemeenten van gelijke omvang (65,6%). Vanaf 2024 zien we de netto schuldquote flink toenemen in verband met de voorziene investeringen.

Gecorrigeerde netto schuldquote: Dit kengetal is een aanvulling op bovenstaande waarbij er een correctie plaatsvindt door de verstrekte leningen mee te nemen. Dit om het effect van doorlenen inzichtelijk te maken. De marges zijn identiek en door het meenemen van de verstrekte leningen daalt de schuldquote van de gemeente Krimpenerwaard van 60% naar 52%. Ook de gecorrigeerde netto schuldquote neemt vanaf 2024 toe op basis van de voorziene investeringen.

Solvabiliteit: Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar verplichtingen te voldoen en bestaat uit de hoogte van het eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal. Een ratio hoger dan 50% is het minst risicovol, een ratio tussen de 20% en 50% is neutraal en een ratio lager dan 20% is risicovol. De gemeente Krimpenerwaard zit met 24% bij de begroting 2023 in de midden categorie qua risico, maar scoort vergelijkbaar aan het gemiddelde van de andere gemeenten van gelijke omvang (29,6%). In 2024 stijgt de solvabiliteit nog licht om in de jaren daarna af te nemen.

Grondexploitatie: Dit kengetal geeft weer hoe de boekwaarde van de grondexploitaties zich verhouden tot de totale (geraamde) baten van de gemeente. Een score lager dan 20% is het minst risicovol, tussen de 20% en 35% is neutraal en hoger dan 35% is risicovol. De gemeente Krimpenerwaard zit met een score van 0% bij de begroting 2023 in de minst risicovolle categorie en loopt ook minder risico dan het gemiddelde van de andere gemeenten van gelijke omvang (6,5%). Ook vanaf 2024 blijft het kengetal op of rond 0%.

Belastingcapaciteit: Dit kengetal geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot de gemiddelde landelijke belastingdruk. Een score lager dan 100% geeft aan dat de lokale lasten lager zijn dan het landelijk gemiddelde en een score hoger dan 100% geeft aan dat de lokale lasten hoger zijn dan het landelijke gemiddelde. De gemeente Krimpenerwaard zit met een score van 99% bij de begroting 2023 onder het landelijk gemiddelde, maar iets boven de score van het gemiddelde van de andere gemeenten van gelijke omvang (95,3%). In de begroting 2024 zien we dit kengetal dalen naar 96% t.o.v. het landelijk gemiddelde.

Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is de structurele lasten te dragen met structurele baten. Bij een negatief percentage zijn de structurele lasten hoger dan de structurele baten. Bij een positief percentage kan de gemeente de structurele lasten dragen met de structurele baten. Voor de gemeente Krimpenerwaard is het percentage 7% bij de begroting 2023 en dit laat dus zien dat wij de structurele lasten kunnen dragen met de structurele baten. Bij het gemiddelde van de andere gemeenten van gelijke omvang is er minder positieve ruimte tussen de structurele lasten en de structurele baten (2,5%). In 2024 is de exploitatieruimte nog net positief. Vanaf 2025 zien we dat we onder andere door de enorme daling van het gemeentefonds exploitatieruimte tekort komen. Het kengetal wordt dan negatief.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Kapitaalgoederen zijn bezittingen van de gemeente die gedurende een lange periode gebruikt worden om een bijdrage te leveren aan het maatschappelijke belang. Het onderhoud hiervan kost veel geld. Dit neemt dan ook een groot deel van de gemeentelijke begroting in beslag. Voor kapitaalgoederen zijn vaak langlopende investeringen vereist. Achterstanden in het onderhoud hiervan kunnen, naast kapitaalvernietiging, in het ergste geval leiden tot onveilige situaties. Het is daarom zinvol om op het gebied van het onderhoud van kapitaalgoederen planmatig beleid te voeren en op deze wijze invulling te geven aan de begrippen assetmanagement en risicomanagement.

In deze paragraaf is het beleidskader opgenomen waarin het kwaliteitsniveau is vastgelegd waarop de kapitaalgoederen worden onderhouden, de aantallen en de financiële middelen die nodig zijn voor het in stand houden hiervan. De financiële consequenties zijn inzichtelijk gemaakt voor de komende jaren. We merken hierbij op dat aanbestedingsvoordelen of -nadelen, gelet op de hoogte van de investeringen, grote invloed kunnen hebben op de financiën. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van de rente.

De kapitaalgoederen worden onderverdeeld in de volgende drie categorieën:

1. Gebouwen (beleidskader: Vastgoedbeleid (2021) en de Kadernota Maatschappelijke Voorzieningen(2021))
2. Wegen, civiele kunstwerken, groen, water, openbare verlichting en speelvoorzieningen (beleidskader: Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte 2021-2025)
3. Riolering (beleidskader: Programma Riolering en Klimaatadaptatie 2023-2027)
   Op de pagina's hierna is per categorie kort het beleidskader aangegeven. Ook is van 2024, 2025, 2026 en 2027 de begroting weergegeven.

1. Gebouwen

Actueel beleidskader
De gemeente Krimpenerwaard is eigenaar van een omvangrijke en gevarieerde vastgoedportefeuille. Vastgoed waarmee we onze sociaal-maatschappelijke doelstellingen mogelijk maken en we laagdrempelige zorg en ondersteuning bieden. Vastgoed waarmee we voorzien in culturele activiteiten en waarmee we de gelegenheid geven elkaar te ontmoeten. Ons vastgoed geeft veel inwoners de gelegenheid om onder andere te sporten en vitaal te blijven. Sommige gebouwen hebben we tijdelijk in bezit, ze zullen op korte termijn plaats maken voor nieuwbouw of voor het toevoegen van ruimtelijke kwaliteit. Onze gemeentelijke huisvesting en begraafplaatsen dienen het algemeen nut en met het bezit van de voor publiek toegankelijke monumenten dragen we bij aan het behoud van het Krimpenerwaardse erfgoed en aan de uitstraling van onze gemeente.

In 2021 zijn het Vastgoedbeleid en de Kadernota maatschappelijke voorzieningen opgesteld. In het Vastgoedbeleid zijn de kaders gesteld om het gemeentelijk vastgoed op een doeltreffende en efficiënte manier te beheren. De Kadernota maatschappelijke voorzieningen biedt een afwegingskader om eenduidige besluiten te nemen over specifieke huisvestingsvragen voor maatschappelijke activiteiten. De twee beleidsstukken sluiten naadloos op elkaar aan.

Areaal
De gemeente Krimpenerwaard bezit 118 vastgoedobjecten, met een totaal bruto vloeroppervlakte(BVO) van ruim 53.000 m2. Deze objecten staan verspreid in de verschillende kernen binnen de gemeente.

Onderhoudsbudgetten
De financiële middelen voor openbare gebouwen zijn gesplitst in exploitatie (dagelijks onderhoud) en een storting in een onderhoudsvoorziening. De storting in de voorziening is toereikend om in de planperiode het groot onderhoud uit te kunnen voeren. Toch moet wel het aanwezige risico worden benoemd van onvoorziene omstandigheden en prijsstijgingen. Sinds het opstellen van de huidige meerjarenplanning zijn de prijzen van grondstoffen explosief gestegen. Hoe zich dit verder ontwikkelt en wanneer dit zich stabiliseert is de vraag.
De kosten voor het groot onderhoud worden jaarlijks inzichtelijk gemaakt door het uitvoeren van

inspecties aan de gebouwen. Voor de brandweerkazernes geldt dat het klein dagelijks onderhoud ten laste van de Veiligheidsregio komt.

De kosten zijn in de meerjarenbegroting als volgt geraamd:

Onderdeel (x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Lasten in de exploitatie	424.280	424.280	424.280	424.280
Dotatie voorziening Onderhoud gebouwen	1.380	1.380	1.380	1.380
Onttrekking voorziening Onderhoud gebouwen	1.425	900	1.476	1.058

Om te anticiperen op toekomstige areaaluitbreidingen en prijsstijgingen ten opzichte van het huidige beheerplan zijn hiervoor in de begroting lasten opgenomen ter grootte van respectievelijk 1% en 3% van de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening.

2. IBOR

Actueel beleidskader

Het beleidsplan IBOR 2 vormt het kader voor de in stand houding en ontwikkeling van de openbare ruimte. Met dit plan laat de gemeente zien hoe zij haar openbare buitenruimte de komende jaren gaat beheren.
Het IBOR 2 richt zich in basis op:
• We werken kwaliteitsgericht binnen de beschikbare middelen
• We spelen in op trends en ontwikkelingen
• We dragen zorg voor een veilige openbare ruimte
• We kennen de kwantiteit en kwaliteit van ons areaal

Het beheer en onderhoud van de openbare ruimte doen wij volgens de principes van integraal beheer. Hierbij beschouwen wij de onderdelen van de openbare ruimte als een geheel. We hebben het dan over wegen, openbare verlichting, groenvoorzieningen, bomen, water, civiele kunstwerken, speelvoorzieningen en verkeers- en straatmeubilair.

Areaal

Onderdeel	Aantallen 1-7-2023
Wegen in ha.	210
Civiele kunstwerken	398
Lichtpunten	12.580
Oppervlakte groen in ha.	125
Bomen	22.336
Speeltoestellen	905
Oppervlakte water in ha.	742
Oeverlengte in km.	164
Oeverconstructies	86
Duikers	372

Onderhoudsbudgetten

De kosten voor het IBOR zijn opgenomen onder programma:
- Verkeer, vervoer en waterstaat
- Onderwijs, sport, cultuur en recreatie
- Volksgezondheid en milieu

De financiële middelen die beschikbaar zijn voor het IBOR zijn gesplitst in exploitatie (dagelijks onderhoud) en een storting in een onderhoudsvoorziening. De storting in de voorziening is toereikend om in de planperiode het groot onderhoud uit te kunnen voeren.

Onderhoud groen en bestrijding onkruid op verharding
Net als bij gladheidbestrijding is de besteding van de groenbudgetten afhankelijk van de sterk wisselende weersomstandigheden
Om toch goed te kunnen anticiperen op het wisselende weer zijn soms extra onderhoudswerkzaamheden nodig. Door deze extra maatregelen kan de besteding van groenbudgetten fluctueren en bij ongunstige omstandigheden worden overschreden.

De kosten zijn in de meerjarenbegroting als volgt geraamd:

Onderdeel (x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Lasten in de exploitatie	3.845	4.264	4.264	4.264
Dotatie voorziening IBOR	4.503	4.503	4.503	4.503
Onttrekking uit de voorziening IBOR	7.146	7.874	7.269	5.109

Om te anticiperen op toekomstige areaaluitbreidingen en prijsstijgingen ten opzichte van het huidige beheerplan zijn hiervoor in de begroting lasten opgenomen ter grootte van respectievelijk 1% en 3% van de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening.

3. Riolering

Actueel beleidskader
Het beleidskader is gebaseerd op hetgeen is opgenomen in de Wet Milieubeheer en volgt het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Daarin staat opgenomen dat een gemeente verplicht is al het afvalwater dat binnen haar grenzen vrijkomt, in te zamelen. Door de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken hebben de gemeenten ook de zorg voor het afvloeiend hemelwater en het grondwater. Deze zorgplicht is verankerd in het Programma Riolering & Klimaatadaptatie 2023-2027 (PR&K).

Het IBOR 2 en het PR&K zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden in onze integrale projecten. Dit zijn communicerende vaten, omdat aanpassingen bij de één direct van invloed zijn op de ander. Deze twee beleidskaders worden dan ook in nauwe samenhang afgestemd.

Door een goed beheer en onderhoud, renovatie en vervanging willen wij het rioleringssysteem zo optimaal mogelijk laten functioneren tegen de laagst mogelijke kosten. Duurzaamheid is hierbij een kernbegrip. De riolering dient ervoor om de volksgezondheid duurzaam te beschermen, de kwaliteit van de leefomgeving op peil te houden en bodem, grondwater en oppervlaktewater duurzaam te beschermen en wateroverlast te voorkomen.

Areaal

Onderdeel	Aantallen 1-7-2023
Gemengd systeem	157
Droogweerafvoer (DWA)	59
Hemelwaterafvoer (HWA)	76
Drainage	24
Gemalen	79
Pompunits drukriolering	1875
Persleiding	204
Bergingsbassins	16

Onderhoudsbudgetten
De uitgaven voor dit onderdeel vallen in grote lijnen uiteen in exploitatielasten en investeringskosten. De

exploitatielasten bestaan voor een groot gedeelte uit kapitaallasten (rente en aflossing op investeringen in het riool) en overheadkosten, omdat het rioolstelsel in eigen beheer wordt onderhouden. Deze kosten worden gedekt door de tarieven.

De kosten zijn in de meerjarenbegroting als volgt geraamd:

Onderdeel (x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Lasten in de exploitatie	1.438	1.415	1.415	1.415
Dotatie voorziening vGRP	0	0	0	0
Onttrekking uit de voorziening vGRP	653	1.131	1.261	1.606

4. Projecten openbare ruimte

We zorgen voor een duurzame instandhouding van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte door te renoveren en te investeren. Iedere jaarschijf wordt hier een krediet voor aangevraagd. Dit krediet wordt vervolgens verspreid over een periode van 2 tot 5 jaar uitgegeven. Dit is de doorlooptijd van projecten, afhankelijk van de complexiteit en omvang van de werkzaamheden.

De budgetten voor de portefeuille van 2024 wordt in twee delen aangevraagd. In de begroting 2024 wordt er circa €3,5 miljoen aangevraagd. Dit bestaat uit IBOR (€ 2,8) en Riolering (€0,7).
Voor de jaarschijf 2024 geldt dat er eerst krediet voor de kleinschalige renovaties en voorbereiding grote projecten wordt aangevraagd en later (na 1 á 2 jaar) het uitvoeringskrediet van de grote projecten.
Dit maakt dat deze aanvraag in eerste instantie lager ligt ten opzichte van de voorgaande jaren en na 1 á 2 jaar een gelijk niveau laat zien.
Hiermee sluiten we in financiële zin aan op de realistische snelheid waarmee de budgetten uitgegeven worden.

De raad wordt jaarlijks geïnformeerd over de stand van zaken van lopende projecten openbare ruimte en kredieten middels de jaarrekening.
In aanvulling hierop wordt gekeken naar de mogelijkheid de raad actief te informeren middels bijvoorbeeld een Projectenavond over de openbare ruimte.

Het krediet van IBOR bestaat uit:
- Renovatie
  Renovatie wordt gedekt middels onttrekking uit de Voorziening IBOR.

- Vervanging Civiele kunstwerken
- Vervanging Openbare verlichting
  Vervanging wordt geactiveerd en over een periode van 25 tot 40 jaar afgeschreven.
  Dit leidt tot afschrijvings- en rentelasten in de exploitatie.

Met deze werkwijze conformeren wij ons aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

D. Financiering

Algemeen

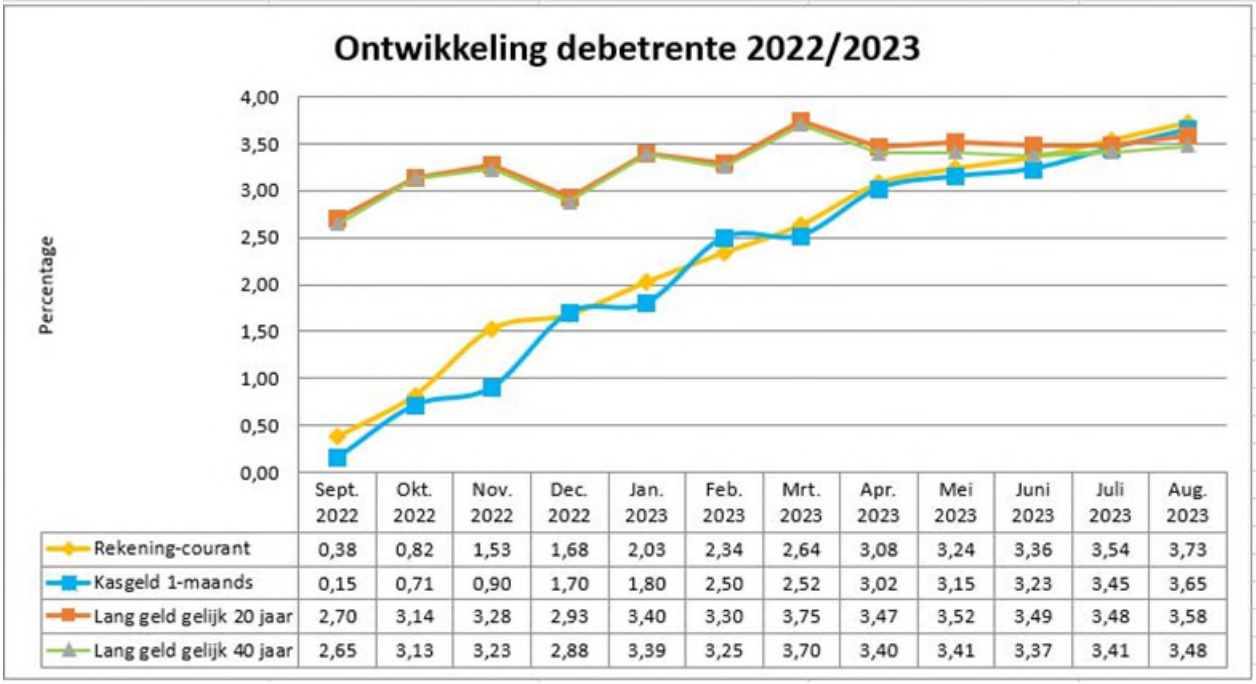
Inleiding
In de paragraaf financiering wordt de financieringsfunctie van de gemeente Krimpenerwaard toegelicht voor de jaren 2024-2027. De toelichting vindt plaats in een onderdeel algemene ontwikkelingen en een onderdeel ontwikkelingen gemeente Krimpenerwaard. Onder de algemene ontwikkelingen komen de renteontwikkelingen en ontwikkelingen ten aanzien van de wet- en regelgeving aan de orde. Het onderdeel ontwikkelingen gemeente Krimpenerwaard richt zich specifiek op de financiering, renteberekening en het voldoen aan wettelijke bepalingen van de gemeente Krimpenerwaard.

Belangrijkste conclusies
De belangrijkste conclusies uit de paragraaf financiering zijn:

- Om het door de raad vastgestelde en nog vast te stellen beleid te kunnen uitvoeren moeten financieringsmiddelen worden aangetrokken. Hierdoor neemt de schuldpositie van de gemeente de komende jaren toe. De omvang van de schuldpositie wordt per 1 januari 2024 ingeschat op € 90 miljoen. Per 31 december 2027 stijgt de schuldpositie naar verwachting tot € 185 miljoen;
- In de meerjarenbegroting 2024-2027 wordt rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe geldleningen in 2024 (€ 50 miljoen), 2025 (€ 50 miljoen) en 2026 (30 miljoen);
- De toename van de schuldpositie vindt met name plaats in 2024 en 2025 met name als gevolg van de uitvoering van grote projecten en heeft gevolgen voor de beschikbare begrotingsruimte, de ontwikkeling van de netto schuldquote en het solvabiliteitsratio;
- Afhankelijk van de renteverwachting wordt eerst gebruik gemaakt van kortlopende geldleningen voordat er een langlopende geldlening wordt aangetrokken;
- Lange rentetarieven lopen in de periode 2024-2027 naar verwachting niet verder op. Bij het aantrekken van nieuwe langlopende geldleningen wordt uitgegaan van een rentepercentage van 3,2% voor leningen met een looptijd van 40 jaar en een rente 3,3% voor leningen met een looptijd van 20 jaar.;
- In 2024 wordt een reëel rentepercentage (0,9%) toegerekend aan de activa;
- Er is voldaan aan de voorschriften vanuit de wet Fido (kasgeldlimiet en renterisiconorm).

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen
Het voorspellen van de renteontwikkeling is een lastige opgave, zeker op de lange termijn. In onderstaand overzicht wordt de ontwikkeling van de te betalen rente (debetrente) in een deel van 2022 en 2023 weergegeven.

	Sept. 2022	Okt. 2022	Nov. 2022	Dec. 2022	Jan. 2023	Feb. 2023	Mrt. 2023	Apr. 2023	Mei 2023	Juni 2023	Juli 2023	Aug. 2023
Rekening-courant	0,38	0,82	1,53	1,68	2,03	2,34	2,64	3,08	3,24	3,36	3,54	3,73
Kasgeld 1-maands	0,15	0,71	0,90	1,70	1,80	2,50	2,52	3,02	3,15	3,23	3,45	3,65
Lang geld gelijk 20 jaar	2,70	3,14	3,28	2,93	3,40	3,30	3,75	3,47	3,52	3,49	3,48	3,58
Lang geld gelijk 40 jaar	2,65	3,13	3,23	2,88	3,39	3,25	3,70	3,40	3,41	3,37	3,41	3,48

Op basis van de rentevisies van BNG Bank en ABN Amro Bank wordt verwacht dat de inflatie zowel in 2023 als in 2024 duidelijk boven de doelstelling van de Europese Centrale Bank (ECB) blijft. De ECB zal het monetaire beleid waarschijnlijk nog iets verkrappen. De rentetarieven zullen met name in de kortere looptijden nog wat oplopen. Verwacht wordt dat de kapitaalmarktrente in 2023 rond het huidige niveau zal bewegen en dat vanaf volgend jaar een lichte daling zal inzetten.

De rentemarkt wordt vaak opgedeeld in de geldmarkt (geldmarktrente) en de kapitaalmarkt (kapitaalmarktrente). Hierbij wordt onder de geldmarktrente de korte rente verstaan en onder de kapitaalmarktrente de lange rente (met een looptijd vanaf 2 jaar). Euribor is het gemiddelde rentetarief waartegen een groot aantal vooraanstaande Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekken en vormt de basis voor andere (kortlopende) rentetarieven. Als maatstaf van de kapitaalmarktrente wordt vaak naar staatsleningen gekeken.

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de ECB. De ECB heeft in 2023 de rentetarieven aanzienlijk verhoogd. De herfinancieringsrente steeg van 2,5% naar 4,25%. De herfinancieringsrente is de rente die banken moeten betalen aan de ECB wanneer zij geld bij de ECB opnemen. Met de rentestappen wil de ECB voorkomen dat de hoge inflatie verder in de economie wortelt.

Wet- en regelgeving
De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen geven het bindende kader voor de uitoefening van de treasury van de gemeenten. De onderliggende regelingen zijn:

- de regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- de uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo);
- het besluit leningsvoorwaarden decentrale overheden;
- de regeling schatkistbankieren decentrale overheden.

Op grond van artikel 212 Gemeentewet is de gemeente verplicht een financiële verordening vast te stellen. In de Financiële verordening gemeente Krimpenerwaard 2023 is opgenomen dat het college eens per 4 jaar een treasurystatuut vaststelt en ter informatie aan de gemeenteraad aanbiedt. Een nieuw treasurystatuut is in 2020 vastgesteld.
Conform het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient een financieringsparagraaf op te worden genomen in de begroting en het jaarverslag (artikelen 9, 13 en 26).

Beleidsvoornemen treasury
In het Treasurystatuut gemeente Krimpenerwaard 2020 heeft het college de kaders voor de treasuryfunctie bepaald. Het beleid van onze gemeente is erop gericht om de financieringsbehoefte zo gunstig mogelijk af te dekken. Omdat de rente op de kortlopende middelen in het algemeen gunstiger is dan de rente op langlopende middelen, wordt bij een gelijkblijvende renteverwachting eerst gebruik gemaakt van kortlopende geldleningen als er een lening aangetrokken moet worden.
Voor het afdekken van renterisico's kan worden afgeweken van financiering met een korte looptijd. Door langlopende geldleningen eerder aan te trekken dan strikt noodzakelijk kan enerzijds geprofiteerd worden van een lage rente en anderzijds het risico op stijgende rente worden beperkt of afgewend.
De gemeente Krimpenerwaard werkt vanuit totaalfinanciering. Alle gemeentelijke inkomsten en uitgaven worden hierbij gesaldeerd voordat de gemeente zich op de geld- of kapitaalmarkt begeeft. Goed inzicht in het verloop van inkomsten en uitgaven leidt tot betere sturing op de benodigde liquiditeiten voor de komende jaren, de aan te trekken externe financiering en de ontwikkeling van de rentekosten.

Risicobeheer
In de Wet fido zijn voor de beheersing van de renterisico's de kasgeldlimiet en de renterisiconorm opgenomen.

Kasgeldlimiet
De kasgeldlimiet stelt een bovengrens aan de toegestane omvang van de kortlopende schuld (looptijd korter dan 1 jaar). Reden hiervoor is dat een korte schuldpositie een potentieel renterisico in zich heeft, omdat rentestijgingen direct doorwerken in de rentelasten.
Voor structurele liquiditeitstekorten is financiering met geldleningen met een looptijd langer dan 1 jaar de aangewezen oplossing. Het is niet toegestaan de kasgeldlimiet meer dan twee kwartalen achtereen te overschrijden. Onderstaand volgt een overzicht van de ontwikkeling van de kasgeldlimiet in 2024.

Berekening kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	Begroot 2023	Begroot 2024 1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.
Grondslag: Begrotingstotaal	161.775	177.311	177.311	177.311	177.311
Toegestane kasgeldlimiet:					
- relevant percentage (wettelijk voorgeschreven)	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Bedrag	13.751	15.071	15.071	15.071	15.071
Gemiddelde kortlopende schuld					
(negatief betekent schuld, positief betekent tegoed)		19.233	327	14.620	11.979
Ruimte (+) / overschrijding (-)		**34.304**	**15.398**	**29.691**	**27.050**

Renterisiconorm
De renterisiconorm gaat er van uit dat de vaste leningenportefeuille zodanig is samengesteld dat het renterisico gelijkmatig over de jaren wordt gespreid. De renterisiconorm is gekoppeld aan het begrotingstotaal.

Berekening renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	Begroot 2024	2025	2026	2027
Renterisico's (aflossingen op vaste schuld):				
- renteherziening op vaste schuld	-	-	-	-
- aflossingen	6.725	7.475	9.825	11.325
Renterisico	6.725	7.475	9.825	11.325
Berekening renterisiconorm:				
Begrotingstotaal	177.311	168.176	169.442	169.484
Bij ministerie vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	35.462	33.635	33.888	33.897
Toetsing renterisico aan norm:				
Renterisiconorm	35.462	33.635	33.888	33.897
Renterisico	6.725	7.475	9.825	11.325
Ruimte (+) / overschrijding (-)	**28.737**	**26.160**	**24.063**	**22.572**

In bovenstaande tabel is rekening gehouden met de jaarlijkse aflossingen van de geraamde nog op te nemen vaste geldleningen over de periode 2024-2027. Uit de opstelling blijkt dat het risico dat de gemeente loopt op haar vaste schuld beperkt is en ruim binnen de norm blijft.

Leningenportefeuille en financieringsbehoefte
De schuldpositie van de gemeente wordt bepaald door de omvang van de portefeuille opgenomen geldleningen in combinatie met de debetstand op de rekening-courant. Op basis van de huidige inzichten geeft onderstaande tabel de ontwikkeling van de schuldpositie over de periode 2023 tot en met 2027 weer.

Schuldpositie (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027
Onderhandse geldleningen binnenlandse banken					
- Hoofdsom leningen per 1 januari	97.150	89.925	133.200	175.725	195.900
- Aflossing afgesloten leningen t/m 2022	7.225-	6.725-	6.225-	6.075-	6.075-
- Lening per 01-10-2024 € 50.000, 40jr., 3,2%		50.000	1.250-	1.250-	1.250-
- Lening per 01-07-2025 € 50.000, 20jr., 3,3%			50.000	2.500-	2.500-
- Lening per 01-07-2026 € 30.000, 20jr., 3,3%				30.000	1.500-
Hoofdsom leningen per 31 december	**89.925**	**133.200**	**175.725**	**195.900**	**184.575**

Voor de onderbouwing van de financieringsbehoefte is een gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende de jaren 2023 t/m 2027. De liquiditeitsprognose laat het volgende beeld zien:

Liquiditeitsprognose 2024-2027 (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Saldo liquide middelen medio augustus 2023	25.535	498-	3.239-	2.927
- Operationele activiteiten (programma's)	13.218	15.920	9.967	9.967
- Investeringsactiviteiten (nog vast te stellen raad)	81.117-	57.939-	19.598-	6.659-
- Activiteiten actieve grondexploitatie	165-	89-	89-	89-
- Financieringsactiviteiten	7.569-	6.998-	6.781-	6.717-
Saldo liquide middelen, exclusief aangetrokken financiering	50.098-	49.604-	19.740-	571-
Financiering middels langlopende geldleningen:				
- 2024 (looptijd 40 jaar, 3,2%)	50.000	1.250-	1.250-	1.250-
- 2025 (looptijd 20 jaar, 3,3%)		50.000	2.500-	2.500-
- 2026 (looptijd 20 jaar, 3,3%)			30.000	1.500-
- Rente nieuw aangetrokken financiering	400-	2.385-	3.583-	3.906-
Saldo liquide middelen, inclusief aangetrokken financiering	**498-**	**3.239-**	**2.927**	**9.727-**

Tijdens de raadsbijeenkomst van 7 december 2022 is een financiële doorkijk gegeven ten aanzien van de ontwikkeling van grote projecten. In de liquiditeitsprognose is bij het onderdeel investeringsactiviteiten rekening gehouden met deze projecten, zoals de bouw Schoonhovens College en sporthal De Meent, aanleg milieustraat, nieuwbouw scholen en nieuwbouw gemeentekantoor. Tevens zijn investeringen IBOR, vGRP en vastgoed verwerkt in de prognose.

Renteresultaat
In het BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ook verplicht inzicht moet geven in:
- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Voor de interne doorberekening van de rentelasten hanteren we voor 2023 een percentage van 0,9% (conform Kadernota 2024). Deze interne rekenrente wordt gebruikt voor rentetoerekening aan investeringen, grondexploitatie en taakvelden. Onderstaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.
Bij de berekening van de renteomslag mag er sprake zijn van een renteresultaat. Het renteresultaat 2024 van € 2.000 is terug te vinden op het taakveld Treasury.

Rentetoerekening (bedragen x € 1.000)			2024
a.	Externe rentelasten over korte en lange financiering		1.226
b.	Externe rentebaten over korte en lange financiering		165-
	Saldo rentelasten en -baten		1.061
c1.	Doorberekende rente aan grondexploitaties	1	
c2.	Rente projectfinanciering		
c3.	Rentebaten van doorverstrekte leningen	113-	
			112-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		949
d1.	Rente over eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen		
			-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen		949
e.	De aan taakvelden toegerekende rente		1.465-
	Boekwaarde activa welke integraal wordt gefinancierd		
	(peildatum 01-01-2024, conform mjb. 2024-2027)	162.772	
	Voorcalculatorische rentepercentage begroting 2024	0,9%	
Renteresultaat op taakveld Treasury (-/- = voordelig)			**516-**

Kredietrisicobeheer
Kredietrisico is de kans dat verstrekte leningen niet (volledig) en/of niet tijdig worden terugbetaald. Op kapitaalverstrekkingen en afgegeven gemeentegaranties/borgstellingen loopt de gemeente een zeer beperkt risico aangezien de gemeente fungeert als achtervang voor garantstellingen die afgegeven zijn door zogenaamde waarborgfondsen.

De uitzettingen van de gemeente kennen eveneens nagenoeg geen risico. Enerzijds heeft de gemeente Krimpenerwaard een overeenkomst met de BNG Bank met betrekking tot onder andere het aantrekken en uitzetten van kort en lang geld. Anderzijds worden overtollige middelen geparkeerd bij het ministerie van Financiën (schatkistbankieren).

Geldstromenbeheer
De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de BNG Bank. De saldi van de rekeningen bij de andere banken wordt zoveel als mogelijk overgeboekt naar de rekening bij de BNG Bank. Er wordt gewerkt met een meerjarige liquiditeitsprognose die regelmatig geactualiseerd wordt.

Relatiebeheer
De bancaire partijen waarmee de gemeente Krimpenerwaard zaken doet vallen onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Verzekeringskamer.
In 2018 is een financieringsovereenkomst met de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) afgesloten. Dit raamcontract voor een krediet- en depotarrangement en elektronisch betalingsverkeer wordt ten minste eens in de vier jaar beoordeeld op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de BNG Bank een unieke plaats inneemt ten opzichte van andere banken, omdat voor het ontvangen van rijksuitkeringen een lopende rekening bij deze bank vereist is. Overigens worden de faciliteiten van de BNG Bank toereikend geacht en de condities marktconform.

E. Bedrijfsvoering

Algemeen

Samen aan de slag

De samenleving verandert voortdurend en snel. Als gevolg daarvan verandert de vraag van onze inwoners. Inwoners verwachten dat de gemeente dicht bij hen staat en bijdraagt in de verbinding tussen inwoners en netwerken. De gemeente is minder een 'regent' (wat moet en mag) en meer een 'facilitator' (wat kan, wat is mogelijk en goed). Dat maakt dat we ons werk op een andere manier moeten uitvoeren; resultaat en proces worden leidend in plaats van standaardproducten, procedures en regels.

Om deze ambitie ook waar te kunnen maken is een duidelijke koers uitgewerkt in de organisatievisie Krimpenerwaard Vooruit! Daarin staan de vijf speerpunten centraal: *wees flexibel in de manier waarop je het doel behaalt, de behoefte van de inwoner staat centraal, samen komen we verder, je krijgt de ruimte om jezelf te ontwikkelen en te blijven groeien en je weet van aanpakken en gaat ervoor.* Deze speerpunten sluiten het best aan bij ontwikkelingen en inzichten over het functioneren van de lokale overheid en de maatschappelijke opgaven waar de gemeenten voor staan. Bijvoorbeeld op het terrein van de veranderende samenleving, dienstverlening, participatie, burgerinitiatief en gebiedsgericht en integraal werken.

Organisatie

Het realiseren van onze bestuurlijke ambities in een voortdurend veranderende omgeving vraagt een wendbare en daadkrachtige organisatie die onderscheid en keuzes durft te maken. Bestuur, management en medewerkers geven daar ieder vanuit hun eigen rol gezamenlijk invulling aan. Krimpenerwaard Vooruit! geeft richting aan de verdere ontwikkeling van de organisatie. De organisatiestructuur die sinds 2022 operationeel is, vormt hiervoor een belangrijke basis. We zijn volop bezig met teamontwikkeling, leiderschapsontwikkeling en het verder uitdragen van de visie Krimpenerwaard Vooruit! en de bijbehorende speerpunten. Een externe partij begeleidt het managementoverleg en directieteam in hun ontwikkeling en interne trainers faciliteren de teams bij bewustwording en ontwikkeling. Een cultuurscan heeft geholpen om meer richting te geven aan de benodigde ontwikkeling.

De focus lag hierdoor in 2023 met name op rolduidelijkheid, duidelijke sturing in de organisatie, bewustwording van het belang van continue ontwikkeling, communicatie en integrale samenwerking. Begin 2024 zal de externe begeleiding worden afgebouwd en wordt de regie meer bij directie, managers en teams zelf neergelegd. De verdere benodigde ontwikkeling van de organisatie wordt door organisatiebrede projecten ondersteund. Uiteindelijk moeten deze interventies bijdragen aan een wendbare en klantgerichte organisatie waarin eenieder verantwoordelijkheid neemt, samenwerkt en continu ontwikkelt en dienstverlening voorop staat.

Personeel

De personeelsmonitor is een onderzoek naar arbeidsmarkttrends en HR-ontwikkelingen. Het onderzoek wordt jaarlijks uitgevoerd door het A&O Fonds Gemeenten. In dit onderzoek worden bij zoveel mogelijk gemeenten kengetallen verzameld over ziekteverzuim, personeelsopbouw, externe inhuur en opleiding. De cijfers worden gebruikt als benchmark bij het opstellen van ons eigen personeels- en organisatiebeleid. Hierover bent u eerder met een raadsinformatiebrief geïnformeerd. Op basis van deze informatie kunnen wij het volgende aangeven.

Krapte arbeidsmarkt

Afgelopen jaar is de krapte op de arbeidsmarkt alleen maar toegenomen en deze zal naar verwachting ook de komende jaren nog verder toenemen. Deze krapte komt vooral tot uitdrukking in een constant hoog aantal vacatures, die bovendien vaak lang openstaan. Dit heeft tot gevolg dat er eerder en meer inhuurkrachten worden ingezet op kritieke vacatures tegen aanzienlijk hogere tarieven.
We zetten komend jaar verder in op vernieuwing van het wervings- en selectieproces en verstevigen van recruitment. In 2023 hebben we incidenteel geld ingezet op het inhuren van een recruiter die ons helpt bij de professionalisering van onze recruitment en een goed plan voor de toekomst neer te zetten. Zo hebben we bijvoorbeeld een betaald LinkedIn account aangeschaft waarin actief kan worden gezocht naar potentiële kandidaten voor specifieke functies. Ook hebben we onze wervingscampagnes en onze

procedures rond werving & selectie gemoderniseerd. Inmiddels is al duidelijk dat deze specifieke expertise en alle extra inspanningen hun vruchten afwerpen. We zien bijvoorbeeld dat we vacatures hierdoor sneller en beter in kunnen vullen. Voor de komende jaren zijn deze extra inspanningen gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt nog steeds noodzakelijk. Om dit beleid te kunnen voortzetten en borgen is het nodig om vanaf 2024 de recruitmentfunctie structureel in de formatie op te nemen. Daarnaast zetten we in 2024 in op een sterk werkgeversmerk en nieuwe vormen van werving en selectie.

Langdurig ziekteverzuim

We zien het afgelopen jaar het aantal langdurig zieken in onze organisatie toenemen. De oorzaak hiervan ligt veelal in de fysieke niet-werkgerelateerde sfeer. Dit is voor de betrokkenen een verdrietige situatie. Daarbij vraagt deze toename veel van onze organisatie. Niet alleen het werk moet opgevangen worden, maar ook moet de juiste begeleiding geboden worden. Dit vertaalt zich in een stijging van de vervangende inhuur en ook extra arbo-gerelateerde kosten. Hoewel de oorzaak van het verzuim veelal niet werkgerelateerd is, willen wij als werkgever in 2024 onderzoeken in welke mate wij meer aan preventie en ondersteuning kunnen bieden.

Mobiliteit in de organisatie

Opvallend is dat we het met betrekking tot interne doorstroom goed doen in vergelijking met andere gemeenten. Met een doorstroom van 10,2% scoort onze gemeente aanzienlijk hoger dan gemeenten met dezelfde inwonersklasse die 6,5% doorstroom kennen. Ook in vergelijking met alle deelnemende gemeenten, die gemiddeld 8,4% doorstroom hebben, doen we het goed.
De aandacht die we besteden aan intern loopbaanperspectief, opleiding en ontwikkeling heeft zichtbaar resultaat, zowel in het hierboven genoemde doorstroompercentage als ten aanzien van het besteedde opleidingsbudget per medewerker. De komende jaren blijven we inzetten op de vitaliteit en duurzame inzetbaarheid en het (door)ontwikkelen van onze medewerkers met een aantrekkelijk opleidingsbeleid. Vitaliteit is ook bij de komende CAO-onderhandelingen een belangrijk onderwerp.

Significant lagere bezetting

Voornaamste conclusie van de personeelsmonitor is dat onze organisatie in vergelijking tot andere gemeenten een beperkte bezetting heeft en ook het percentage van de loonsom dat aan inhuur wordt besteed is aanzienlijk lager dan in andere gemeenten. De bezetting per 1.000 inwoners in zowel personen als fte’s ligt in onze organisatie significant onder het niveau van andere gemeenten (6,7 fte per 1.000 inwoners versus 8,2 fte bij gemeenten met dezelfde inwonersklasse en 9,1 als gemiddelde van alle gemeenten). De uitgaven van inhuur als percentage van de loonsom (14,4%) zijn ook aanzienlijk lager in vergelijking met andere gemeenten (17%). Onze organisatie staat hierdoor onder druk. Op cruciale dossiers moeten medewerkers alle zeilen bijzetten om de voortgang en kwaliteit te waarborgen. Het trekt een behoorlijke wissel op onze medewerkers om telkens wisselingen in bezetting en belasting op te vangen.
Ondanks de hoge werkdruk die dit met zich mee brengt, zijn de verzuimcijfers nog altijd iets lager dan die bij andere gemeenten. Dit is een indicatie dat de betrokkenheid, inzet en loyaliteit van onze medewerkers hoog is. Werkdruk blijft daarmee een belangrijk aandachtspunt voor ons HR-beleid.

Als organisatie staan we voor veel uitdagingen en worden we geconfronteerd met een flinke toename in de vraag om gemeentelijke diensten. In combinatie met de huidige arbeidsmarkt en formatie levert dit knelpunten op. Daarom wordt in deze begroting op enkele plekken een uitbreiding van de formatie gevraagd. De gevraagde uitbreidingen zijn in twee categorieën op te delen. Enerzijds gaat dat om beleidsmatige en anderzijds om uitvoerende werkzaamheden.

Een toegenomen vraag leidt tot extra inzet en hiervoor wordt formatie gevraagd. Conform de kadernota 2024 is als gevolg hiervan in deze begroting 24,9 fte aanvullende formatie aangevraagd. De fte’s zijn voor ca. € 2,2 miljoen onderdeel van het saldo van deze begroting. Daarnaast is nog sprake van 3 aanvullende fte's op het gebied van bedrijfsvoering. De hiermee gemoeide personele worden gedekt ten laste van de opslag overhead die we hiertoe vanaf de 1e Tussentijdse rapportage 2023 meenemen bij nieuwe capaciteitsaanvragen.

Grote uitdagingen door voortdurend veranderende externe omstandigheden

Voortdurend veranderende externe omstandigheden zorgen daarnaast ook voor extra druk op de organisatie. Een groot aantal complexe dossiers vraagt veel capaciteit en expertise en het is een voortdurende uitdaging binnen de huidige bezetting alle ambities en taken waar te maken. Zo zorgt invoering van een veelheid aan wetswijzigingen, stelselwijzingen en aanpassingen van bijzondere regelingen voor een constante hoeveelheid extra werk en werkdruk. Binnen het Sociaal Domein is hiervoor een traject opgestart waarbij goed in kaart is gebracht wat nodig is om onze organisatie klaar te maken voor de toekomstige uitdagingen en hoe we met partners de samenwerking kunnen intensiveren om onze inwoners betere ondersteuning te bieden. Dit vergt een ingrijpende aanpassing in de organisatie met veel impact op de medewerkers.

Ook hebben de voorbereidingen op de Omgevingswet grote impact op de organisatie; niet alleen vraagt de organisatie hiervan veel extra capaciteit, maar ook het aanpassen van processen, werkwijzes en gedrag.

We zien ook effecten van de invoering van bijvoorbeeld de Wet open overheid (Woo) en andere wetgeving rond bekendmaking. Zowel de invoering, achterblijvende ICT-ondersteuning vanuit het Rijk als de uitvoering levert meer werk voor de organisatie op.

Waar vorig jaar de ambtelijke organisatie veel extra werkzaamheden heeft moeten uitvoeren voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne, heeft in het afgelopen jaar de opvang van 80 minderjarige asielzoekers in onze gemeente de gemoederen flink bezig gehouden en veel extra inspanning van onze medewerkers gevraagd. Met name de soms heftige negatieve reacties van een kleine groep inwoners had grote impact op de betrokken medewerkers. De opvanglocatie in Haastrecht is inmiddels gerealiseerd en de dagelijkse organisatie is overgedragen aan het COA. De toegenomen agressiviteit in de samenleving is ook merkbaar binnen onze gemeente. Toenemende agressie van inwoners en onheuse bejegening kan grote impact hebben op onze medewerkers. Daarom zijn we actief aan de slag gegaan met agressietrainingen en het ontwerpen van nieuw agressieprotocol.

Herijking functiehuis

Een belangrijk aspect in loopbaanontwikkeling is ook een goed functiehuis en functiewaarderingssysteem. In 2023 is gewerkt aan een actualisering en herijking van het huidige functiesysteem HR21 en deze is inmiddels afgerond. Bij circa 25% van de functies binnen onze organisatie is gebleken dat een herwaardering (bijstelling naar een hogere functieschaal) noodzakelijk is. Dit heeft de volgende gevolgen voor de totale loonsom: de herijking van de betreffende functies wordt vanaf 1 april 2023 met terugwerkende kracht ingevoerd; dit wordt verwerkt in de tussenrapportage. In de begroting 2024 zal de loonsom ten gevolge van de herijking structureel ca € 250.000 hoger zijn.

Integriteit

Als organisatie gaan we in het najaar van 2023 workshops volgen om ons integriteitsbewustzijn te bevorderen. Deze workshops zijn verplicht voor directie, teammanagers en medewerkers (inclusief inhuurkrachten). In de workshops gaan we aan de hand van praktijkvoorbeelden en dilemma's met elkaar in gesprek over integriteit. Vanaf januari 2024 gaan we de bewustwording en kennis rondom integriteit borgen aan de hand van een online module (e-learning). Deze online module wordt jaarlijks herhaald en geeft de organisatie een handvat om in gesprek te gaan (en blijven) over en aan de slag te gaan met bevindingen en aanknopingspunten met betrekking tot integriteit.

Huisvesting

De raad heeft op 14 maart 2023 ingestemd met het voorlopig ontwerp van het nieuwe gemeentehuis en ook het realisatiebudget beschikbaar gesteld. Inmiddels is ook het definitief ontwerp gereed en ligt het voorstel van het college bij de raad om het bestemmingsplan vast te stellen.
De planning is om in het eerste kwartaal van 2024 te starten met de bouw. Het plan van aanpak voor de participatie en communicatie staat centraal in de uitvoering van het ontwerptraject en de bouwfase. O.a. heeft met een groep bewoners in mei 2023 een bijeenkomst plaatsgevonden over het ontwerp en de onderdelen in het gebouw die voor de inwoners belangrijk zijn zoals de entree van het gebouw en de dienstverlening. In het definitief ontwerp zijn de uitgangspunten om met het gemeentehuis de dienstverlening te versterken en hierbij optimaal te samen te werken onder goede

arbeidsomstandigheden, op een goede wijze uitgewerkt.
Ook voor de nieuwe centrale huisvesting van de buitendienst is het ontwerp gereed gekomen. In de uitwerking is duidelijk geworden dat een aanvulling op het in december 2021 beschikbaar gestelde realisatiekrediet nodig is.
Oorzaken zijn o.a. de excessieve prijsstijgingen die vanaf 2022 hebben plaatsgevonden. Daarnaast voortschrijdend inzicht in de uitwerking van het schetsontwerp van oktober 2021 naar het definitief ontwerp dat medio 2023 gereed is gekomen. Ook is hierin begrepen het voorstel voor een hogere ambitie op het gebied van duurzaamheid, namelijk een energieneutraal gebouw/Nul-Op-de-Meter (25%).
In financiële zin is een belangrijke overweging om in te stemmen met de gevraagde aanvulling op het beschikbare krediet, dat dit niet leidt tot hogere jaarlasten ten opzichte van verbouw van de bestaande gebouwen van de buitendienst.
Een besluit van de raad over een bijstelling van het krediet in oktober 2023 zou betekenen dat begin 2024 kan worden gestart met de bouw.

Informatiemanagement & Automatisering

Ook in 2024 wordt doorgebouwd op de uitgangspunten uit het informatiebeleid en het daaraan gekoppelde Meerjaren OnderhoudsPlan (MJOP) en het informatiebeveiligingsbeleid. Het lopende traject voor verhoging van het bewustzijn van medewerkers op het gebied van informatieveiligheid en privacybescherming wordt voortgezet en uitgebreid met leertaken en phishing mail campagnes. Om de veiligheid van de ICT-infrastructuur te verhogen worden de mogelijkheden voor monitoring en response beter benut en uitgebreid. Op het gebied van wet- en regelgeving zal veel aandacht uitgaan naar de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni), waarin de NIS2-richtlijn (Network and Information Systems Directive) is opgenomen, en naar de nieuwe versie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO).
Alle hardware en software die ICT beheert wordt opgenomen in het MJOP en wordt volgens een vervangingsschema vervangen. Veruit het grootste onderdeel van de automatiseringskosten zijn de kosten van ‘aanschaf en onderhoud software’. Hier worden alle licenties, onderhoud en dienstverlening van de verschillende applicaties uit bekostigd.

Het komende jaar is er specifiek aandacht voor de implementatie van de Woo en de verdere implementatie van de Omgevingswet. Daarnaast implementeren we de nieuwe website van de gemeente, starten we met de implementatie van een nieuw financieel systeem en bereiden we de IT-inrichting van het nieuwe gemeentehuis voor. Met het Streekarchief Midden-Holland wordt samengewerkt om digitale informatie langdurig te bewaren in een e-depot.

Rechtmatigheidsverantwoording

In de jaarrekening 2023 zal het college voor het eerst verantwoording afleggen over de financiële rechtmatigheid. In juli 2023 heeft de gemeenteraad besloten om de Financiële verordening, de Controleverordening en het Controleprotocol aan te passen aan deze wijziging.

Onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid van bestuur

In juli 2023 heeft de gemeenteraad de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid bestuur Krimpenerwaard 2023 vastgesteld. Voor 2024 zal conform deze verordening een onderzoeksplan opgesteld worden met daarin twee onderwerpen. De onderwerpkeuze wordt afgestemd met de rekenkamer en de auditcommissie.

Hoe doen we het in cijfers (P&O)

	Rekening	Begroting	Begroting
	2022	2023	2024
Bevolkingsaantal	57.062	57.062	57.700
Formatie (aantal fte per 1.000 inw.)	7,46	7,4	8,2
Formatie (totaal) in fte	425,49	422,26	477,48
Bezetting (aantal fte per 1.000 inw.)	6,7	6,4	7,5
Bezetting (totaal) in fte	383,9	365,2	433,27
Externe inhuur* (% tot. loonsom + tot. Kosten inhuur)	21,38	3,73	5,17

Huisvestingskosten

Conform onze Financiële verordening 2023 informeren wij u over de huisvestingskosten die ten laste van de exploitatie worden gebracht. Dit betreft o.a. afschrijvings- en rentelasten, energiekosten, dagelijks en groot onderhoud, verzekering, beveiliging en schoonmaakkosten.

	Rekening	Begroting	Begroting
x € 1.000	**2022**	**2023**	**2024**
Gemeentekantoor	1.208	1.044	1.038
Gemeentewerf	262	266	285
Huisvestingslasten totaal	**1.470**	**1.311**	**1.323**

Informatie en Automatisering (I&A)

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de totale automatiseringskosten die ten laste van de exploitatie worden gebracht. Dit betreft o.a. de kosten voor aanschaf en onderhoud van hard- en software, huur/leasekosten van apparatuur, kosten voor mobiele telefonie en lasten als gevolg van rente en afschrijving. Deze kosten maken deel uit van de overhead.

	Rekening	Begroting	Begroting
x € 1.000	**2022**	**2023**	**2024**
Lasten automatisering	2.721	3.578	3.241
Totaal	**2.721**	**3.578**	**3.241**

Griffie & Gemeenteraad

Conform onze Financiële verordening 2023 informeren wij u over de begrote uitgaven voor de raad, de rekenkamer, griffie en de accountant. De begrote bedragen zijn aangepast op grond

	Rekening	Begroting	Begroting
x € 1.000	**2022**	**2023**	**2024**
Gemeenteraad (incl. commissie)	829	922	936
Rekenkamer	78	81	83
Griffie	516	565	579
Accountant	148	94	97
Totaal	**1.571**	**1.662**	**1.695**

F. Verbonden partijen

1. Algemeen

	Gemeenschappelijke regelingen
1	Gemeenschappelijke Regeling regio Midden-Holland
2	Hecht
3	Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH)
4	Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Hollands Midden
5	Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)
6	Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW)
7	Groenalliantie
8	Streekarchief Midden Holland
9	Werkvoorzieningschap Promen
	Vennootschappen en Stichtingen.
1	Cyclus NV
2	Oasen
3	Stedin NV
4	Bank Nederlandse Gemeenten
5	Veerdienst Schoonhoven
6	Waterbos Bergambacht BV

2. Waarom verbonden partijen
De gemeenten in Nederland hebben veel taken en verantwoordelijkheden op uiteenlopende terreinen die zij als lokale overheid dienen uit te voeren. Zo ook de gemeente Krimpenerwaard.

Voor de uitvoering van deze taken heeft de gemeente de keuze uit drie mogelijkheden:
1. de uitvoering van de taak wordt door de gemeente zelf opgepakt;
2. de uitvoering van de taak wordt door de gemeente uitbesteed aan een organisatie of bedrijf, die geheel los staat van de gemeente;
3. de uitvoering van de taak wordt door de gemeente onder gebracht bij een organisatie waarvan de gemeente bestuurlijk deel uitmaakt en waarmee een (financiële) verbintenis wordt aangegaan: de verbonden partij.
Het zelf uitvoeren van de taken dan wel opdracht verstrekken aan een los van de gemeente staande organisatie en bedrijf gebeurt vaak bij uitvoerende taken waarbij de gemeente als opdrachtgever opereert.

Wanneer het gaat om een (uitvoerings)taak onder te brengen bij een verbonden partij staan er voor de gemeenten meerdere keuzes tot haar beschikking. Er bestaat immers een grote variatie in de vormen van samenwerkingsverbanden binnen gemeenten waarbij ook de gebruikte terminologie nogal van elkaar verschilt. Zo wordt er gesproken over samenwerkingsverbanden, gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen. Om te komen tot een eenduidige terminologie voor samenwerkingsverbanden wordt veelal uitgegaan van de terminologie die wordt gebruikt in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten. Dit besluit gaat uit van de term verbonden partij en geeft daaraan de volgende definitie:
“Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft. Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht”.

Met andere woorden: er is sprake van een verbonden partij als een gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft in een derde rechtspersoon. Bij bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in de derde partij. Dit kan omdat de gemeente:
• zitting heeft in het dagelijks- of algemeen bestuur.
• aandelen bezit en daarom stemrecht heeft.

De gemeente Krimpenerwaard volgt deze definitie waarbij de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) het wettelijk kader vormt.
Verbonden partijen kunnen nog worden onderscheiden in de op het publiekrecht gebaseerde Gemeenschappelijke regelingen en het bezit van aandelen van bedrijven die zijn gebonden aan het privaatrecht, de zogeheten vennootschappen.

3. Belang voor de raad
De gemeenteraad heeft een kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende verantwoordelijkheid binnen het gemeentebestuur. Deze verantwoordelijkheid geldt ook ten aanzien van het toezicht op en de beheersing van verbonden partijen. Wanneer het toezicht op de verbonden partijen niet optimaal verloopt, loopt de gemeente een vergroot risico om geconfronteerd te worden met het niet realiseren van beoogde (beleids)doelstellingen en financiële nadelen, maar ook (politieke) imagoschade door activiteiten van de verbonden partijen. Hoewel niet alles kan worden voorkomen, is het van belang om voldoende checks & balances in te bouwen voor de beheersing.
Omdat de gemeente verantwoordelijk is voor de aansturing van de verbonden partijen, de controle daarop en de financiële consequenties voor de eigen organisatie, is inzicht in de verbonden partijen vanuit de raad van belang.
Een ander belang van de raad is de noodzaak dat inzicht bestaat in de kosten en de financiële risico's die de gemeente kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen. De gemeente is immers verplicht bij te dragen aan de exploitatietekorten die mogelijk ontstaan bij de gemeenschappelijke regelingen.
Bij de aanbieding van de rekening en begroting van de diverse verbonden partijen wordt daarom ook een factsheet gevoegd. Deze factsheets vergroten het inzicht in de (financiële) gang van zaken bij de verbonden partijen. Een onderdeel van de informatievoorziening per verbonden partij is voorts dat een verbinding is gelegd met de programma's in de begroting. Sinds kort worden de verbonden partijen periodiek specifiek besproken in de auditcommissie.
Hieronder volgt een overzicht van de Gemeenschappelijke Regelingen waarvan de gemeente Krimpenerwaard deel uitmaakt en een overzicht van de Vennootschappen waarvan de gemeente Krimpenerwaard aandeelhouder is.

In 2022 is de Wgr gewijzigd op 3 vlakken.
1. De positie van de gemeenteraad bij besluitvorming en functioneren in de gemeenschappelijke regeling is verbeterd. 2. Er zijn aanvullende controle-instrumenten toegevoegd waarvoor expliciete keuzes moeten worden gemaakt. 3. Het wordt verplicht om afspraken te maken over evaluatie van de regeling.
Voor het merendeel van de wijzigingen hebben de besturen tot 1 juli 2024 de tijd om deze, na akkoord van de gemeenteraden, in de regeling te verwerken.

4. Een uitgebreidere omschrijving van de verbonden partijen waarbij de gemeente Krimpenerwaard is aangesloten
In navolgend overzicht zijn de verbonden partijen opgenomen waarbij de gemeente Krimpenerwaard is aangesloten. Allereerst volgt een overzicht van de verbonden partijen op publiekrechtelijke basis, de zogenaamde Gemeenschappelijke regelingen met vermelding van de bestuurlijke inbreng, het aantal deelnemende gemeenten en de financiële bijdrage van de gemeente Krimpenerwaard aan die Gemeenschappelijke regeling. In het tweede overzicht zijn de verbonden partijen benoemd die het privaatrecht als basis hebben, de zogenaamde Vennootschappen en Stichtingen. Bij deze verbonden partijen wordt in het overzicht aangegeven waarop het bedrijf zich richt, het aantal aandelen dat de gemeente Krimpenerwaard bezit in het bedrijf en tenslotte de nominale waarde per aandeel.

Verbonden partijen op publiekrechtelijke gronden

Naam regeling	Bestuurlijke inbreng	Aantal deelnemers	Bijdrage 2024 Krimpenerwaard*
Regio Midden-Holland	1 zetel algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	5	111
Hecht (vh RDOG Hollands Midden)	1 zetel algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	19	4.019
Omgevingsdienst Midden Holland (ODHM)	2 zetels algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	7	2.413
Veiligheidsregio Hollands Midden	1 zetel algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	19	3.786
Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)	1 zetel algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	14	790
Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW)	1 zetel bestuur	2	0
Groenalliantie	2 zetels algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	5	452
Streekarchief Midden Holland	2 zetels algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	6	467
Werkvoorzieningsschap Promen	1 zetel algemeen bestuur 1 zetel dagelijks bestuur	7	3.047

(bedragen x € 1.000)

Verbonden partijen op privaatrechtelijke gronden

Naam Vennootschap	Corebusiness	Aantal aandelen Krimpenerwaard	Nominale waarde per aandeel
Cyclus NV	inzameling en verwerking huishoudelijk afval en beheer openbare ruimte	69.752	€7
Oasen NV	drinkwaterproductie en levering	56	€455
Stedin	aanleg, beheer en onderhoud gas- en elektriciteitsnetten en transport	32.641	€100
Bank Nederlandse gemeenten	financiële dienstverlening	50.700	€2,50
Veerdienst Schoonhoven BV	exploitatie veerdienst	1.390	€1.000
Waterbos Bergambacht BV	exploiteren zwembad Bergambacht	1	€9.076

5. Financiële risico's voor de gemeente

De afgelopen jaren is een tendens waarneembaar dat verbonden partijen een steeds groter deel uitmaken van de begroting van de gemeente. Daarmee nemen ook de risico's voor de gemeente toe.
De financiële risico's van de gemeenschappelijke regelingen hebben geen beperking. Bij een faillissement worden de deelnemers van de gemeenschappelijke regeling volgens de verdeelsleutel aangeslagen voor eventueel resterende schulden na verkoop van de bezittingen.
De financiële risico's van de vennootschappen zijn beperkt tot het aandelenbezit van de gemeente. Bij een faillissement van een vennootschap daalt de waarde van dit bezit tot nihil.
Gezien de aard van de werkzaamheden van de verbonden partijen is de kans op een faillissement van

zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen overigens zeer klein. Echter uitgesloten is het niet.
Het is daarom belangrijk dat de raad inzicht heeft en blijft houden in de verbonden partijen waarbij de gemeente Krimpenerwaard is aangesloten. Daarvoor kunnen twee redenen worden genoemd:
• De gemeente is en blijft verantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen uit de programma's, ook als de taak is belegd bij een verbonden partij. De doelstellingen van de verbonden partijen dienen dus blijvend overeen te stemmen met die van de gemeente. Controle op de realisatie van deze doelstellingen blijft dus altijd een vereiste.
• De budgettaire consequenties ten behoeve van de verbonden partijen dienen geautoriseerd te worden, waarbij tevens aandacht dient te zijn voor de financiële risico's in dat verband. De financiële risico's van de verbonden partijen kennen geen beperking. Dit betekent dat de deelnemende gemeenten van de gemeenschappelijke regeling volgens de verdeelsleutel worden aangeslagen voor de financiële gevolgen. Ter afdekking van de eventuele risico's wordt binnen de verschillende gemeenschappelijke regelingen altijd een weerstandsvermogen aangehouden. Is dat weerstandvermogen niet voldoende dan zijn de deelnemende gemeenten uiteindelijk verantwoordelijk om de ontstane tekorten aan te vullen. Bij de deelnemingen in vennootschappen en stichtingen is het risico voor de gemeente beperkt tot de nominale waarde van het aandelenkapitaal.
Voor het merendeel van de verbonden partijen gelden lage tot geen risico's voor de gemeente.
Voor Stedin geldt dat vanwege alle investeringen in het energienet en de energietransitie de Stedin Groep de kapitaalbehoefte voor de periode tot 2029 heeft vastgesteld op € 1,8 miljard. Ter invulling hiervan verkennen Stedin en de aandeelhouderscommissie in hoeverre de behoefte kan worden ingevuld door toetreding van nieuwe aandeelhouders, zijnde niet aandeelhoudende gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied, en het Rijk. De bestaande aandeelhouders zijn een "last resort" om een deel van de behoefte in te vullen als voornoemde traject gericht op nieuwe aandeelhouders niet tot voldoende versterking van het vermogen leidt.

G. Grondbeleid

Deze paragraaf omvat de volgens het BBV verplichte toelichting op de verwachte ontwikkelingen in het te voeren grondbeleid, in het bijzonder de ontwikkelingen rondom de actieve grondexploitaties.

1. Samenvatting

De parameters en de ramingen van de nog te verwachten inkomsten en uitgaven in de complexen van de actieve grondexploitaties zijn in het kader van de begroting 2024 geactualiseerd. We verwachten vanaf de begroting 2024 nog 2 actieve grondexploitaties te hebben(Hoflaan in Stolwijk en Tussen Dijk en Bakwetering in Lekkerkerk) . De winstprognose blijft voor de nog lopende grondexploitaties ten opzichte van de jaarrekening 2022 nagenoeg ongewijzigd. De risicowaardering stijgt ten opzichte van de jaarrekening 2022 en daarmee de afdekking in het weerstandvermogen, met 34 %. Dit komt door het project Hoflaan, daar speelt de stijgende kosten voor de bouw van woningen en het saneren van grond een belangrijk risico. De stijgende bouwkosten heeft een direct effect op de grondwaarde als de vrij-op-naam prijzen niet meestijgen.

2. Beleidskaders

De nota Grondbeleid die in oktober 2017 door de raad is vastgesteld, omvat het beleidskader (bestaande uit onder andere 22 beleidsregels) voor het te voeren grondbeleid bij maatschappelijke opgaven. Voor de inhoud van het gemeentelijk grondbeleid verwijzen wij kortheidshalve naar de nota. Als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en het coalitieakkoord zal de worden gewijzigd. Bij deze begroting wordt voorgesteld om een meerjarig investeringsfonds op te richten, van waaruit de ambtelijke kosten worden betaald en die gevoed wordt door de vergoedingen van de ontwikkelende partijen. Vanaf de jaarrekening 2023 wordt dit investeringsfonds opgenomen in deze paragraaf en hierover gerapporteerd.

3. Verwachte ontwikkelingen

3.1 Macro-economische ontwikkelingen

Het jaar 2022 kenmerkte zich door een aantal grote ingrijpende ontwikkelingen die macro-economisch hun impact hebben gehad. De oorlog in Oekraïne en de schaarste aan energie als gevolg van de boycots die hieruit voortkomen, hadden grote maatschappelijke gevolgen. Omdat energie een rol speelt in alle productiesectoren leidde dit over de hele linie tot forse inflatie. Ook in 2023 zijn de gevolgen daarvan nog steeds merkbaar en voelbaar. Met name in de bouw waren de gevolgen merkbaar hetgeen heeft geleid tot een forse stijging van de prijzen, lonen, materialen en grondstoffen. Inmiddels is de rust op de markt weer enigszins teruggekeerd.

3.2 Ontwikkelingen woningmarkt

De landelijke trend van een stijgende vraag naar woningen heeft zijn weerslag op de vraagprijs van woningen. Recente verhogingen van de rente maakt dat de prijzen enigszins worden gedrukt maar maakt het ook risicovoller te starten met woningbouwprojecten. Omdat in 2022 de woningbouw in de gebieden van de grote gemeentelijke grondexploitaties gereed zijn gekomen of in een afrondende fase zijn beland en alleen nog 2 kleine complexen resteren (Hoflaan in Stolwijk en Tussen Dijk en Bakwetering in de kern Lekkerkerk), zijn de risico's voor de gemeentelijke begroting beperkt. De planvorming voor ontwikkelingen waarin de gemeente ontwikkelende partijen faciliteert zoals De Kleine Betuwe in Haastrecht, Molenweide in Bergambacht en de Spoorzone in Schoonhoven) ondervinden geen vertraging en worden gecontinueerd. Mogelijke stagnaties in de verkoop van woningen kunnen overigens wel impact hebben op het tempo en de fasering van de woningbouw in totaliteit.

4. Actualisering begroting 2023

4.1 Gevolgde methodiek

De wettelijke regels over grondbeleid eisen dat we in deze begroting een actuele voorspelling van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitaties geven. We vergelijken de cijfers zoals vastgesteld bij de jaarrekening 2022 met de vorige gegeven voorspellingen bij de begroting 2023.

4.2 Parameters

Interne rekenrente

De interne rekenrente heeft betrekking op de interne toerekening van de rente op de boekwaarde. Conform onderstaande berekening (volgens de regels van de BBV) is de interne rekenrente voor de begroting 2024 e.v. berekend op 0,61%.

(bedragen x € 1.000)	Schuldrestant per 1 januari	Te verrekenen rente	Gewogen gemiddelde rentepercentage
Totaal leningsportefeuille	97.149	926	
Lening Schoonhoven (projectfinanciering Zevender-Tiendenland)	-	-	
Restant	**97.149**	**926**	0,95%
Eigen vermogen		87.147	35,62%
Vreemd vermogen		157.480	64,38%
Totaal		**244.627**	
Toe te rekenen rente		0,61%	

Index over geraamde uitgaven

De indexering van de prijzen (lasten) wordt gebaseerd op de Meicirculaire gemeentefonds 2023 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De gemiddelde index voor gemeente in 2023 is gesteld op 6,3 %. Voor 2024 - 3,0%, 2025 - 2,8%, 2026 - 2,7%.

Index over de grondopbrengsten

De CPI-index (Consumenten Prijs Index) wordt in de ontwikkelovereenkomsten van de complexen gehanteerd als indexering voor de gronduitgifteprijzen. Veel van de opbrengsten zijn al gerealiseerd. Voor de nog te realiseren grondopbrengsten wordt voorzichtigheidshalve uitgegaan van een index van 0,64 %.

Discontovoet

De disconteringsvoet is het rekenpercentage dat gebruikt wordt om toekomstige kasstromen contant te maken, om de contante waarde te bepalen.
Voor de hoogte van de te hanteren disconteringsvoet voor de contante waarde-berekening van de toekomstige baten en lasten van grondexploitaties heeft de Commissie BBV ervoor gekozen om de te hanteren disconteringsvoet op een vast percentage te bepalen. Dit percentage is enerzijds gebaseerd op het in de afgelopen jaren meerjarig gemiddelde inflatiepercentage en anderzijds op de toekomstverwachting, welke objectief is vertaald in het streven van de Europese Centrale Bank (ECB) naar een percentage van onder, maar dichtbij, de 2%. Wanneer het toekomstperspectief van de ECB wordt bijgesteld, dan zal dit aanleiding vormen voor de Commissie BBV om de hoogte van de disconteringsvoet bij te stellen. De Commissie BBV geeft aan dat dit betekent dat u vanaf 2016 voor de BBV een disconteringsvoet van 2% in aanmerking moet nemen in uw berekeningen van de omvang van verliesvoorzieningen voor negatieve grondexploitaties.

In de notitie “Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019)” van de commissie BBV is de disconteringsvoet vastgesteld op 2%. De commissie BBV werkt momenteel (augustus 2023) aan een actualisering van de Notitie grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019) in het kader van de Omgevingswet. De actualisatie wordt na de zomer pas gepubliceerd (medio september 2023).

Interne doorbelasting

De uurtarieven en het overheadpercentage zijn in het kader van de begroting 2024 geactualiseerd en doorgevoerd in de actieve grondexploitaties. Het berekende overheadpercentage voor 2024 wordt ingeschat 85% (2023: 88,97%).

4.3. Heffing vennootschapsbelasting

Eventuele mutaties vennootschapsbelasting in 2023 en verder worden verrekend met de Algemene Reserve Grondzaken

4.4 Grondprijzen

Onderstaande tabel is samengesteld op basis van vergelijking van grondprijzen in omliggende gemeenten en toetsing aan de residuele berekeningen in de eigen grondexploitaties.

Residuele grondwaardemethode.
De residuele grondwaardemethodiek kan worden verduidelijkt aan de hand van een voorbeeld. Stel dat de v.o.n.-prijs van een nieuw opgeleverde woning € 302.500 bedraagt. De verkoopwaarde exclusief btw bedraagt in dat geval € 250.000. Om de woning te kunnen bouwen dient € 130.000 exclusief btw aan bouwkosten te worden besteed en € 50.000 exclusief btw aan bijkomende kosten, zoals adviseurs- en verkoopkosten, rente, winst en risico van de ontwikkelaar. In dat geval bedraagt de residuele grondwaarde € 70.000 exclusief btw. De hieruit af te leiden grondprijs is 28% (€70.000/€ 250.000).

Woningtype	Grondprijs per kavel excl. BTW	Bandbreedte VON-prijs excl. BTW	Grondquote *)
Rijwoning koop	55.000 - 70.000	205.000 - 310.000	25% - 35%
Rijwoning sociale huur	20.000 - 25.000	huur tot maximaal de liberalisatiegrens (2018: 710,68 per maand	-
2-1 kap woning koop	90.000 - 111.000	345.000 - 380.000	30% - 40%
Vrijstaande woning koop	125.000 - 175.000	350.000 - 450.000	30% - 40%
Appartement sociale huur	20.000 - 25.000	huur tot maximaal de liberalisatiegrens (2020: 737 per maand	-
Appartement goedkoop	25.000 - 40.000	120.000 - 150.000	10% - 35%
Appartement middelduur	0 - 55.000	150.000 - 390.000	20% - 25%
Appartement duur koop	vanaf 55.000	v.a. 390.000	20% - 25%
Detailhandel	200 - 500 per m2	beleggingswaarde: 120.000 - 210.000 per bedrijfsruimte	-
Bouwkavels	117.000 - 135.000	300.000 - 400.000	30% - 40%

**) grondprijs als % van de VON-prijs ex. BTW*

4.5 Resultaten actualisering actieve grondexploitaties

De verwachting is dat er nog twee actieve grondexploitaties zijn bij de begroting 2024 (Hoflaan in Stolwijk en Tussen Dijk en Bakwetering in Lekkerkerk). In onderstaande tabel is het vergelijk te vinden met ramingen van de begroting 2023 ten opzichte van de begroting 2024. De basis van de ramingen van de begroting 2024 zijn de herziene grondexploitaties vastgesteld door de raad in 2023 met boekwaarde per 1 januari 2023.

Grondexploitaties (x € 1.000)	Geraamd eindresultaat (eindwaarde, cf jaarrekening 2022)	Geraamd eindresultaat (eindwaarde, cf begroting 2024)	Verschil geraamd eindresultaat
Tussendijk-Bakwetering	467	467	0
Hoflaan Stolwijk	584	584	0
	1.051	**1.051**	**0**

4.6 Risicomanagement

De totale risicowaardering van de actieve grondexploitaties bedroeg volgens de actualisering in het kader van de jaarrekening 2022 € 205.135. De totale risicowaardering bedraagt volgens de actualisering in het kader van de begroting 2024, € 310.061. Per saldo neemt de totale risicowaardering toe met € 79.441 ofwel een stijging van 34% ten opzichte van van de jongste actualisatie in het kader van de jaarrekening

2022. Het verschil wordt veroorzaakt bij het project Hoflaan, de kosten voor het bouw- en woonrijp maken staan onder druk, het appartementencomplex moet nog worden aanbesteed en Groen Wonen Vlist moet nog starten met de bouw van de huurwoningen. Deze risico's worden verder uitgewerkt bij de herziening bij de jaarrekening 2023.

*risico's *) = op basis van bestaande contracten*

Complex	mutatie risico's jaarrekening 2022 tov begroting 2024
Tussen Dijk en Bakwetering Lekkerkerk	
Hoflaan, Stolwijk	

Verklaring:

- waardering blijft gelijk
- daling <= € 10.000
- stijging <= € 10.000
- € 50.000 >= daling > € 10.000
- € 50.000 >= stijging > € 10.000
- € 100.000 >= daling > € 50.000
- € 100.000 >= stijging > € 50.000
- daling > € 100.000
- stijging > € 100.000

5. Ontwikkelingen binnen de complexen van de actieve grondexploitaties

5.1 Overzicht actuele grondexploitaties

In onderstaand overzicht is aangegeven het geraamde resultaat (eindwaarde en netto contante waarde). Uitgangspunt is de gerealiseerde boekwaarde per ultimo 2022 (jaarrekening 2022) en de nog resterende uitgaven en inkomsten. Beide grondexploitaties hebben een verwachte einddatum 2026.

Grondexploitatie (x € 1.000 (excl. BTW))	Boekwaarde	Begroting 2024		Eindwaarde	Contante waarde
	31-12-2022 cf jaarrekening 2022 (excl. winstuitname)	Lasten	Baten	Begroting 2024	1-1-2023
Tussendijk-Bakwetering	-77	0	0	467	431
Hoflaan Stolwijk, woningbouw	-357	-156	541	584	528
	-434	**-156**	**541**	**1.051**	**959**

Toelichting
Sprake is van een verdere afbouw van de negatieve boekwaarde naar een positieve, aangezien de te verwachte grondopbrengsten fors hoger zijn dan de nog te realiseren investeringen. Dit staat wel onder druk gezien de kosten stijgingen voor het bouw en woonrijp bij het project Hoflaan.

5.2. Toelichting per complex

Lekkerkerk, Tussendijk en Bakwetering
Het betreft hier een locatie die ligt ingeklemd tussen de bebouwing en het dijklichaam. De grondexploitatie gaat op dit moment uit van de verkoop van 7 vrije kavels. Wel wordt er op dit moment gekeken of hier nog de mogelijkheid is om meer invulling te geven aan de Woonvisie 2023, hiervoor lopen er gespreken met de woningbouwverenging.

Hoflaan, Stolwijk
De beroepszaak voor het bestemmingsplan is afgehandeld en het bestemmingsplan Hoflaan is onherroepelijk. De bouw van de brandweerkazerne door de Veiligheidsregio Hollands Midden is in 2022 afgerond. De oude brandweerkazerne is in 2023 gesloopt. De grond voor de vijf grondgebonden woningen is verkocht aan Groen Wonen Vlist. Zij verwachten in het vierde kwartaal 2023 te kunnen starten met de bouw. Met Groen Wonen Vlist is een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de

realisatie van de sociale- en midden huurwoningen. Groen Wonen Vlist verwacht vooralsnog in het eerste kwartaal van 2024 te kunnen starten met de bouw hiervan. Nabij het Kerspelpad is een nieuwe zendmast geplaatst. Zodra deze in gebruik kan worden genomen, kan de oude zendmast bij de Hoflaan worden gesloopt. De aanbesteding voor de verkoop van de grond van de 12 koopappartementen kan naar verwachting in het vierde kwartaal van 2023 starten. De actualisatie van de ramingen voor het bouw- en woonrijp maken van het gebied vallen mede door de lange looptijd van het project, de inmiddels gestegen kosten en tegenvallers op gebied van bodem- en asbestsanering aanzienlijk hoger uit dan tot nu toe was berekend. Hierdoor is nog niet zeker of deze grondexploitatie haar positieve stand zal behouden.

5.3. Algemene reserve grondzaken

Rekening houdend met de verwachte onttrekkingen en toevoegingen, is de stand van de Algemene Reserve Grondzaken in 2023 en verder als volgt geraamd:

Jaar	Saldo per 1 januari	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31 december
2022	5.367	117	440	5.043
2023	5.043	39	7	5.075
2024	5.075	22	4	5.092
2025	5.092	410	90	5.411
2026	5.411			5.411
2027	5.411			5.411

(bedragen x € 1.000)

5.4 Voorziening verlieslatende complexen

Het BBV stelt als verplichting dat het saldo van verlieslatende grondexploitaties direct dient te zijn afgedekt door middel van een voorziening. Er zijn geen verliesgevende grondexploitaties vanaf 2024, de reserve staat op nul.

5.5 Winstuitname

De verplichte tussentijdse winstuitname zal op een aparte regel worden verantwoord en niet als kostenpost in de betrokken grondexploitaties worden opgenomen. Aan de verplichte verantwoording en verwerking van de tussentijdse winstuitname is hiermee voldaan. Daarnaast blijft de berekening van het verwachte eindresultaat in de grondexploitaties zuiver. De grondexploitatie Dorpshart betreft een verliesgevend complex. De winstuitnamen van de overige grondexploitaties schetsen het volgende beeld:

5.6 Af te sluiten complexen

In 2023 worden de (deel)complexen Dorpshart Binnengebied (Molenweide) en Dorpshart Centrum afgesloten hierdoor blijven er 2 actieve grondexploitaties over.

Grondexploitatie (x € 1000)	Gerealiseerde winstuitname 2018-2022	Raming winstuitname 2023	Raming winstuitname 2024	Raming winstuitname 2025	Raming winstuitname 2026	Raming winstuitname 2027	Saldo actuele exploitatie berekening
Tussendijk-Bakwetering	9	0	0	0	458	0	467
Hoflaan Stolwijk	24	108	39	22	391	0	584
	33	**108**	**39**	**22**	**849**	**0**	**1051**

6. Krediet strategische grond- en vastgoedaankopen

6.1. Krediet Strategische Grond- en Vastgoedaankopen

Op 5 november 2019 heeft de raad besloten een krediet beschikbaar te stellen van € 7.500.000 voor het doen van strategische grond- en vastgoed verwervingen. Het college is bevoegd tot uitgaven uit het krediet voor de aankoop van gronden en opstallen die zijn gelegen in gebieden, waarop de raad een voorkeursrecht heeft gevestigd. Ook is het college bevoegd tot aankoop van gronden en opstallen die niet onder een voorkeursrecht vallen, maar die liggen in een gebied waarvoor de raad een ruimtelijke visie (structuurvisie, omgevingsplan of bestemmingsplan) heeft vastgesteld en waarvan men verwacht deze te realiseren binnen een termijn van 5 jaar. Daarnaast is besloten het krediet voor strategische aankopen als vast onderdeel op te nemen in de paragraaf Grondbeleid. Het college informeert de raad over de gerealiseerde aankopen en de stand van zaken van het krediet via de jaarrekening. Het beschikbare bedrag voor strategische grond- en vastgoedaankopen bedraagt per medio augustus 2023 € 4.330.000.

6.2.Bestemmingsreserve Strategische Verwervingen

De raad heeft op 5 november 2019 besloten een bestemmingsreserve Strategische Verwervingen vast te stellen. Deze is bedoeld voor het dekken van de kosten gemoeid met de aankoop van strategisch grond- en vastgoed en de verwachte inkomsten en uitgaven die met de tijdelijke exploitatie van deze aankopen zijn gemoeid. Besloten is ook om het college de bevoegdheid te verlenen te beschikken over de bestemmingsreserve, met dien verstande dat in de tussentijdse rapportages de mutaties worden opgenomen. De stand van deze bestemmingsreserve bedroeg per 1 januari 2023 € 145.000 bij de eerste tussentijdse rapportage 2023 is er € 200.000 toegevoegd vanuit de algemene reserve grondzaken.

7. Uitvoering faciliterend grondbeleid

In 2020 is voor de uitvoering van het faciliterend grondbeleid een begrotingspost ingericht. Onder faciliterend grondbeleid wordt verstaan de gemeentelijke inzet in ruimtelijke initiatieven waarin derde marktpartijen opdracht gevend en risicodragend zijn. De rol van de gemeente beperkt zich bij faciliterend grondbeleid hoofdzakelijk tot begeleiding, coördinatie en facilitering van gemeentelijke besluitvormingsprocessen. De gemeentelijke kosten die hiermee zijn gemoeid worden volgens het kostenverhaalsrecht zoals bedoeld in artikel 8.4 (Wet ruimtelijke ontwikkeling (WRO) verhaald op de initiatiefnemer, meestal in de vorm van een exploitatiebijdrage. Hiertegen over staan kosten die de gemeente moet maken in de vorm van uren van projectmanagement en -ondersteuning en de hiermee gemoeide kosten van de inzet van vast en ingehuurd personeel, advisering door verbonden diensten zoals IBKW en ODMH. De begrotingspost ondersteunt de centrale sturing op de inspanningen en de uitgaven en inkomsten die zijn gemoeid met de uitvoering van het faciliterend grondbeleid. Financiële verantwoording vindt plaats via de jaarrekening en de tussenrapportage. In de paragraaf Grondbeleid worden de belangrijkste projecten op het gebied van faciliterend grondbeleid toegelicht. Hieronder een overzicht van enkele ontwikkelingen.

Herontwikkeling Aviaterrein Ouderkerk aan den IJssel (project Bolderkade)
Initiatiefnemer: Lambrane Ontwikkeling
Het betreft hier de ontwikkeling en bouw van 42 appartementen. De raad heeft ingestemd met deze ontwikkeling en de verkoop is gestart.

Herontwikkeling Dikaterrein, Schoonhoven
Initiatiefnemer: Slangen & Koenis
Dit project omvat de ontwikkeling en bouw van 81 appartementen. De raad heeft positief geadviseerd over deze ontwikkeling. De omgevingsvergunning is aangevraagd, verleend en onherroepelijk. Inmiddels is er bijna 70% verkocht.

8. Overige ontwikkelingen

Herontwikkeling Galgoord, Haastrecht
De zienswijzen die tegen het ontwerp-bestemmingsplan De Kleine Betuwe zijn ingediend zijn beoordeeld en verwerkt. De raad beslist in 2023 over de vaststelling van het bestemmingsplan. In juli 2023 is de anterieure overeenkomst met Adriaan van Erk Ontwikkeling ondertekend. De planning voorziet in de start

van de realisatiefase eind 2023 met het saneren en bouwrijp maken. De eerste fase van de woningbouw start in 2025.

Herontwikkeling bedrijfsterrein Schoonhoven-Noord
In 2023 richt de aandacht in dit complex zich onder andere op de realisatie van de nieuwe school met gymzaal. De tijdelijk gymzaal is in gebruik genomen. Onderzocht wordt wat de stedenbouwkundige visie is op de omliggende percelen.

Ontwikkeling Gouderak Oost
Dit gebied is geplaatst op de 3 ha kaart van de Gedeputeerde Staten.

IJsbaan Noord Lekkerkerk
Deze locatie is ingericht voor de tijdelijke opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. De verdere planvorming voor woningbouw in dit gebied start daarom later.

Spoorzone Schoonhoven
Planning is om in 2024 te starten met de bouw van de eerste fase: 29 grondgebonden woningen en fase 2 bestaat uit 60 appartementen waarvan een deel in het sociale segment valt.

Bedrijventerrein Bergambacht
Dit project omvat de ontwikkeling van een kleine 5 hectare nieuw bedrijventerrein als uitbreiding op het bestaande bedrijventerrein. Het voorontwerp- en ontwerpbestemmingsplan heeft ter inzage gelegen en het definitieve bestemmingsplan wordt eind september 2023 ter vaststelling voorgelegd aan de raad.

H. Openbaarheidsparagraaf

Algemeen

In artikel 3.5 van de Wet Open overheid (Woo) wordt voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Deze paragraaf geeft invulling aan dit voorschrift, en beschrijft de stappen die de gemeente Krimpenerwaard in 2023 heeft gezet met betrekking tot (de invoering van) de Woo.

Invoering WOO

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 inwerking getreden. Het doel van de Woo is een transparante overheid die actief informatie openbaar maakt. Er is een verplichting om elf informatiecategorieën actief openbaar te maken. De fasering en planning van de actief openbaar te maken informatiecategorieën zijn op dit moment nog niet bekend. De voorbereiding inzake de documenten die in aanmerking komen voor actieve openbaarmaking is gestart.
In de eerste fase worden categorieën die relatief eenvoudig te realiseren zijn of reeds (deels) gerealiseerd zijn op de volgende wijze actief openbaar gemaakt (1 mei 2022 t/m 31 mei 2023):

- Wet- en regelgeving: 2.707 documenten zijn gepubliceerd in het Gemeenteblad via officielebekendmakingen.nl. Het betreft omgevingsvergunningen (1.219), andere vergunningen (489), evenementenvergunningen (460), andere beschikkingen (252), ander besluit van algemene strekking (61), ruimtelijke plannen of omgevingsdocument (42), algemeen verbindend voorschrift (verordening) (41), uitschrijvingen basisregistratie personen (30), verkeersbesluit of -mededeling (31), andere voorlichtingsinformatie (26), beleidsregels (12) en delegatie- of mandaatbesluiten (6).
- Raads- en commissiestukken: vergaderstukken en verslagen worden gepubliceerd via de website van Krimpenerwaard
- Bestuursstukken: de besluitenlijst van het college B&W wordt gepubliceerd via de website van de gemeente Krimpenerwaard.
- De bestemmingsplannen zijn inzichtelijk via de landelijke website van Ruimtelijkeplannen.nl, daarnaast staan op www.overheid.nl diverse plansoorten (41 plannen, visies of besluiten).
- De organisatiegegevens geven inzicht in de organisatie en haar werkwijze en worden gepubliceerd via de website van de gemeente Krimpenerwaard. Het betreft o.a.: de taken en bevoegdheden van de organisatieonderdelen, hoe de organisatie en haar onderdelen te bereiken zijn en hoe een Woo-informatieverzoek kan worden ingediend.
- De Woo-informatieverzoeken (23 ontvangen in 2022 en 19 stuks tot medio juli 2023) worden nog niet actief openbaar gemaakt. Dit zou aanvankelijk op het Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) worden gepubliceerd, maar de ontwikkelingen van het platform zijn vanuit het Rijk gewijzigd. Er wordt nu intern gewerkt om de Woo verzoeken te publiceren op de gemeentelijke pagina. En er is recent een brief vanuit het Rijk gekomen over de Woo-index. De Woo-index verwijst naar documentcollecties die al elders door bestuursorganen op internet zijn gepubliceerd en de zoekfunctie maakt de documenten in deze collecties centraal doorzoekbaar. Er wordt onderzocht of we hierbij aansluiten.

Naar aanleiding van de Woo zijn de volgende zaken ook gewijzigd:

- Interne procesbeschrijvingen en voorbeeldbrieven zijn van een update voorzien;
- Openstellen digitale weg voor verzoeken op grond van de Wet open overheid en aanwijzing van de Woo-contactpersoon, behandeld in de raadsvergadering van 5 juli 2022;
- Er is een interne werkgroep Wet open overheid van start gegaan om de volgende fases van de wet te implementeren in de organisatie. Deze werkgroep bestaat uit diverse disciplines;
- Er zijn intern diverse trainingen gegeven over de wetswijziging voor collega's en bestuurders.

Beleidsvoornemens 2024

In aanvulling op de bovenstaande zaken zullen er in 2024 ook Woo trainingen gegeven worden. Dit gaat onder meer over een stukje bewustwording, het proces en de weigeringsgronden.
Ook is er medio 2023 gestart met een Woo overleg. Het doel daarvan is om de statussen van elk verzoek wekelijks te bespreken. Vermoedelijk loopt dit overleg in 2024 door.
Zoals aangegeven worden er steeds meer zaken actief openbaar gemaakt. Inmiddels is er een sub-website aangemaakt waar op termijn alle Woo categorieën kenbaar gemaakt zullen worden (Categorieën |

Woo Krimpenerwaard). Deze sub-website zal verder gecommuniceerd moeten worden. Daarnaast zullen ook de ontwikkelingen van de genoemde Woo-index gevolgd moeten worden.
Een aantal Woo categorieën zijn al ingevuld en inmiddels is het eerste Woo besluit ook gepubliceerd. De Woo besluiten zullen hier structureel op gepubliceerd worden en er worden voorbereidingen genomen om de overige categorieën stapsgewijs te voorzien van de juiste informatie.

I. Opvang vluchtelingen

Algemeen

Nog altijd staat de opvang van asielzoekers en specifiek de opvang van vluchtelingen wegens de oorlog in Oekraine onder grote druk. Als gemeente Krimpenerwaard dragen we naar vermogen bij aan het opvangen van deze kwetsbare doelgroepen. Dit doen we enerzijds door te voldoen aan de (verhoogde) taakstellingen huisvesting statushouders, we hebben een deel van de huidige opgave opvang asielzoekers ingevuld door het verlenen van medewerking aan de opvang van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMV) in Haastrecht en we voldoen aan de opgaaf opvang Oekraïense vluchtelingen door de realisatie en exploitatie van opvanglocaties voor vluchtelingen uit Oekraïne. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat er op korte termijn een landelijke oplossing gevonden zal worden voor deze problematiek en dus zal er ook in 2024 een inspanning vereist zijn van ons als gemeente. De inzet van de organisatie op deze onderwerpen is nog steeds heel groot en een compliment waard, maar deze inzet trekt ook een wissel op de reguliere werkzaamheden.

Wat gaan we doen in 2024?

We geven vanaf 2024 meer structureel en houdbaar vorm aan de opgave met betrekking tot de (Oekraïense) vluchtelingencrisis door ook onze ambtelijke organisatie hier beter op in te richten. Zo gaan we werken met een algemeen projectleider vluchtelingen en integratie en zal er ook binnen het sociaal domein formatieruimte opgevuld worden voor een efficiëntere begeleiding van de inburgering en integratie vraagstukken. Beide rollen werden tot op heden ingevuld door collega's die dit naast hun reguliere werk deden of ingehuurd werden. Gezien het steeds structurele karakter is dit niet langer houdbaar. Daarnaast zijn er nog altijd collega's die naast hun reguliere werk betrokken zijn bij dit project. Dit maakt ook dat reguliere werkzaamheden vertraging oplopen.

De opvang van de AMV'ers in Haastrecht loopt ook in 2024 door. De dagelijkse exploitatie van deze opvang locatie is in handen van het COA. De gemeente is hierbij echter nauw betrokken en draagt ook de verantwoordelijkheid voor het organiseren van onderwijs en zorg voor de vluchtelingen in de opvang locatie. Voor wat betreft onderwijs worden we gecompenseerd voor de realisatie van onderwijslocaties, maar niet voor het daadwerkelijke onderwijs indien daar sprake is van bijvoorbeeld extra docenten. Voor jeugdzorg wordt gemeente slechts ten dele gecompenseerd via de toename van de maatstaf jeugdigen in de uitkering van het Gemeentefonds en een separate uitkering die jaarlijks in de septembercirculaire bekend gemaakt wordt voor alle gemeenten die opvanglocaties gerealiseerd hebben. De hoogte daarvan is nog onbekend en ook afhankelijk van het aantal gemeenten dat opvang gerealiseerd heeft. Er is dus nog veel onduidelijk over de werkelijke kosten en de compensatie die we daarvoor ontvangen. Wel duidelijk is de inzet van de ambtelijke organisatie op dit traject en de beperkte compensatie per opgevangen AMV'er per maand. In de begroting 2024 zijn deze effecten in beeld gebracht en onderstaand uitgelicht. Daarbij prognosticeren we de personele kosten qua inzet op € 0,4 miljoen per jaar.

Ook de opvang van de Oekraïense vluchtelingen zal naar verwachting in 2024 doorlopen. De opvang van vluchtelingen in Amicitia te Lekkerkerk wordt per eind september 2023 beëindigd. De aldaar opgevangen vluchtelingen gaan, in goed overleg en met inachtneming van verbondenheid aan de kernen qua werk en onderwijs, verhuizen naar ofwel een andere opvang locatie binnen onze gemeente ofwel naar de opvang locatie in Bodegraven-Reeuwijk. De eerste mensen zijn al verhuisd.

Vanaf medio 2023 realiseert Bodegraven-Reeuwijk opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen voor haar eigen taakstelling, die van de gemeente Zuidplas en voor onze taakstelling. Naast de opvanglocaties in Krimpen aan de Lek en Lekkerkerk zal dus een deel van de vluchtelingen die wij, conform onze taakstelling, moeten opvangen gehuisvest worden in Bodegraven-Reeuwijk. Door deze regionale samenwerking kunnen we efficiënter, duurzamer en waardiger opvang leveren aan de vluchtelingen uit het oorlogsgebied in Oekraïne.

Voor wat betreft de financiële effecten van de opvang van de Oekraïense vluchtelingen kunnen we er vanuit gaan dat dit nog steeds op een budget neutrale wijze verloopt. De rijksoverheid is in 2023 wel een onderzoek gestart naar de hoogte van het normbedrag per dag dat aan gemeenten uitgekeerd wordt voor

de opvang van de Oekraïense vluchtelingen maar er is geen reden te veronderstellen dat dit tot een neerwaartse bijstelling zal leiden waardoor gemeenten niet langer kostenneutraal de opvang kunnen vormgeven. De huidige financiële compensatie lijkt tot op heden meer dan kostendekkend voor ons als gemeente en het surplus wordt voorgesteld toe te voegen aan de algemene reserve met als label Opvang Oekraïense vluchtelingen. In 2024 zullen we komen met een meerjarig perspectief gericht op het toekomstperspectief van deze groep vluchtelingen en de financiële gevolgen die dit met zich mee zal brengen om van daaruit ook te bepalen of hetgeen tot nu gereserveerd is afdoende is.

Onderstaand de budgetten die voor 2024 opgenomen zijn in de begroting voor wat betreft de opvang van de Oekraïense vluchtelingen en de opvang van de AMV'ers.

Effecten opvang Oekraïense vluchtelingen

Begroting lasten 2024

Budgetten opvang Oekraiense vluchtelingen (x € 1.000)	Budget 2024
Realisatie en exploitatie langdurige opvanglocaties	2.000
Leefgeld gemeentelijke opvang	300
Leefgeld particuliere opvang	400
Bijzondere kostenregeling	25
Leerlingenvervoer	50
Inhuur ambtelijke organisatie	525
Taalles ontheemden Oekraïne	53
Totaal	**3.353**

Begroting compensatie 2024

Compensatie opvang Oekraiense vluchtelingen (x € 1.000)	Budget 2024
Compensatie gemeentelijke opvang	5.438
Compensatie leefgeld particuliere opvang	400
Compensatie uitvoeringskosten particuliere opvang	100
Compensatie taalles ontheemden Oekraïne	53
Compensatie leerlingenvervoer	50
Totaal compensatie	**6.041**

Compensatie versus prognose 2024

Compensatie vs budget GOO (x € 1.000)	Budget 2024
Totaal compensatie	**€6.041**
Totaal prognose kosten opvang Oekraiense vluchtelingen	**€3.353**
Compensatie versus realisatie	**€2.688**
Bestemmen in reserve Oekraine	**€2.688**

Compensatie per opvangplek in 2024

Opvanglocatie	Gerealiseerde plekken	Aantal dagen open 2024	Vergoeding per dag	Totale vergoeding
Dorpsstraat Krimpen a/d Lek	71	366	€83	€ 2.156.838
Ijsbaan Noord Lekkerkerk	108	366	€83	€ 3.280.824
Totaal langdurige plekken	**179**			**€ 5.437.662**

Effecten opvang AMV'ers

Begroting lasten 2024

Budgetten opvang AMV'ers (x € 1.000)	Budget 2024
Inzet ambtelijke organisatie	400
Jeugdzorg AMV'ers	PM
Realisatie onderwijslocaties	PM
Totaal	**400**

Begroting compensatie 2024

Compensatie opvang Oekraiense vluchtelingen (x € 1.000)	Budget 2024
Compensatie AMV'ers per jaar	17
Compensatie opvanglocatie via gemeentefonds	PM
Totaal compensatie	**17**

J. Claim op het Rijk

Onderstaand treft u een overzicht van de diverse dossiers waarmee gemeenten de afgelopen jaren geconfronteerd zijn waarbij de taken niet matchen met de beschikbaar gestelde middelen. Voor ieder dossier is een berekening gemaakt van de extra kosten die dit voor onze gemeente met zich mee heeft gebracht voor de jaren tot 2024 en nog met zich meebrengt voor de jaren vanaf 2024. Onder de tabel is per dossier een beknopte toelichting opgenomen.

	Tekorten x € 1 miljoen					
Dossier (incl. looptijd)	**tot 2024**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal**
Financieringssystematiek GF (vanaf 2026)	-	-	-	5,0	5,0	10,0
Kosten jeugdzorg (2015 t/m 2027)	21,0	-	2,6	3,8	4,0	31,4
WMO abonnementstarief (vanaf 2019 t/m 2025)	0,4	0,4	0,4	-	-	1,2
Energietoeslag (2022 en 2023)	0,6	-	-	-	-	0,6
Asielcrisis (vanaf 2023)	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	1,8
Omgevingswet (vanaf 2017)	2,6	0,4	0,4	0,4	0,4	4,2
Totaal	**24,8**	**1,2**	**3,8**	**9,6**	**9,8**	**49,2**

Financieringssystematiek gemeentefonds
Het meest recente dossier waar gemeenten in de meerjarenbegroting tegenaan lopen is de wijziging van de financieringssystematiek via het gemeentefonds. De wijziging is technisch van aard met als doel om een meer stabiele financiering van gemeenten en provincies te organiseren en de huidige schommelingen, waarop het lastig beleid maken is, te voorkomen. Echter, gepaard gaande met de systematiek is een korting van 3 miljard vanaf 2026 opgenomen op het gemeentefonds. Hiervan is vanaf 2026 1 miljard inmiddels gerepareerd, maar 2 miljard staat nog. Dit leidt voor Krimpenerwaard vanaf 2026 tot een korting van ongeveer € 5 miljoen op jaarbasis.

Kosten Jeugdzorg
In het sociaal domein zijn er met en sinds de decentralisatie in 2015 vanuit de Rijksoverheid verschillende keuzes gemaakt die grote financiële impact hebben gehad op gemeenten en nog steeds hebben. Al lange tijd is er tussen het Rijk en de gemeenten discussie over de financiële houdbaarheid van het jeugdzorgstelsel. Inmiddels is er een financiële overeenstemming bereikt tussen Rijk en VNG op de zogeheten Hervormingsagenda Jeugd, maar ook hierin zitten nog volop financiële onzekerheden. Zo zijn de aanvullende middelen op basis van het advies van de commissie van wijzen nog niet structureel verwerkt in het gemeentefonds en wachten we nog op een richtlijn over hoe we hiermee om moeten gaan. Het tekort dat de commissie van wijzen berekende van € 1,8 miljard is voor onze gemeente ongeveer € 3,5 miljoen. In de jaren neemt dit bedrag af door hervormingsmaatregelen die een besparing moeten opleveren. Hierover is ook brede consensus. Maar naast deze oorspronkelijke maatregelen is in de hervormingsagenda ook een additionele besparing vanuit het coalitieakkoord Rutte IV in stand gebleven. Weliswaar neemt het Rijk verantwoordelijkheid voor het risico op het behalen van de besparing, maar de rekening is primair al wel bij gemeenten neergelegd door een korting op het gemeentefonds. Hierbij gaat het over € 1,2 miljoen voor onze gemeente.
Wmo abonnementstarief:Een ander goed voorbeeld van een keuze met enorme impact op zowel de financiën als ook de uitvoering is het invoeren van het abonnementstarief Wmo voor huishoudelijke hulp per 2019. Niet alleen heeft dit ervoor gezorgd dat gemeenten voor veel minder geld gelijke taken dienden uit te voeren, maar daarnaast heeft de enorme toestroom aan aanvragen die dit met zich meebracht ook geleid tot hoge werkdruk en wachtlijsten bij zorgaanbieders waar we heden ten dage nog steeds last van hebben. Inmiddels is ook bij de Rijksoverheid wel duidelijk dat het idee om dit type zorg voor iedereen betaalbaar te maken zijn doel voorbijgeschoten is en ligt er nu een voorstel om per 2026 een herintrede van de eigen bijdrage op de Wmo plaats te laten vinden. In de begroting 2019 is uitgegaan van een daling van de inkomsten van € 200.000 per jaar. Maar gezien de aanzuigende werking van dit abonnementstarief en de toenemende vergrijzing zijn de inkomsten t.o.v. stijgende kosten nog veel verder gedaald. Vanaf 2019 tot en met 2022 hebben we een stijging in de aantal cliënten gezien van 27% van 1100 naar 1400 cliënten en een stijging in de kosten van 38% van 2,6 miljoen naar 3,6 miljoen. Het is niet

onrealistisch op basis van de stijging in aantallen en kosten de daadwerkelijke gemiste inkomsten en gestegen kosten op € 0,4 miljoen te ramen.

Energietoeslag
Al voor de oorlog in Oekraïne, maar zeker sinds de oorlog in Oekraïne is er sprake van een energiecrisis. Veel huishoudens bleken niet meer in staat de almaar stijgende energieprijzen te kunnen betalen en ingrijpen was nodig om de meest getroffen doelgroep te ondersteunen. De overheid heeft daartoe de energietoeslag in het leven geroepen. Een maatregelen die door de gemeenten uitgevoerd diende te worden en waarbij inwoners met een inkomen tot 120% een toeslag konden ontvangen om de energierekening te voldoen. Voor de regeling zijn gemeenten gecompenseerd via een macro toebedeling van een totaal budget. Voor onze gemeente betekent dit een tekort van € 0,3 miljoen. Daarbij moet dan nog aangetekend worden dat dit exclusief de enorme personele inzet is die op dit dossier gepleegd diende te worden. Aangezien de regeling voor 2 jaar geldt is dat dus een minimaal tekort van € 0,6 miljoen.

Asielcrisis
Een ander dossier dat in de afgelopen jaren steeds vooruit geschoven is en waarvoor nu gemeenten de rekening gepresenteerd krijgen is de opvang van asielzoekers en statushouders. Het lukt de rijksoverheid niet om structureel oplossingen te vinden voor de opvang van asielzoekers en gezien de stagnerende woningbouw stroopt ook de plaatsing van statushouders verder op. Als gemeente Krimpenerwaard hebben we afgelopen jaar een bijdrage willen leveren om met name voor de meest kwetsbare groep onderdak te verzorgen. Per 2023 is er dan ook een opvanglocatie voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen geopend. Deze opvanglocatie wordt weliswaar beheerd door het COA, maar dit neemt niet weg dat er vanuit de organisatie veel inzet nog was en blijft om het reilen en zeilen rondom de opvanglocatie en ook het contact daarin met de inwoners in goede banen te leiden. In de begroting 2023 is een bedrag van € 150.000 opgenomen voor een opgave manager om de opvang te begeleiden en in de begroting 2024 hebben we opgenomen dat wij verwachten dat dit ons € 400.000 aan ambtelijke inzet zal kosten, nog los van eventuele kosten aan Jeugdzorg, waarvoor wij niet direct gecompenseerd zullen worden.

Omgevingswet
Een ander in het oog springend dossier is dat van de omgevingswet/Wkb. Dit dossier loopt al vanaf 2017 en de daadwerkelijke invoering van de omgevingswet is keer op keer uitgesteld. Dit maakt dat gemeenten keer op keer moesten anticiperen op andere invoeringsdata en nieuwe ontwikkelingen. Inmiddels is er een definitieve invoeringsdatum en kijkende naar het implementatietraject is duidelijk dat dit ons als gemeente vele malen meer geld heeft gekost dan waarvoor we gecompenseerd zijn. Het totale gat tot 2024 is € 2,6 miljoen. Vanaf 2024 zien we verschillende risico’s op ons afkomen m.b.t. de omgevingswet die we nu inschatten op zo’n € 400.000. De insteek van de wet is dat deze binnen 10 jaar budgetneutraal zou moeten zijn, maar recente inschattingen temperen deze verwachting al behoorlijk en spreken over minimaal het dubbele aantal jaren.

Claim op het Rijk
Om de claim op het Rijk kracht bij te zetten hebben wij deze onderstaand geadresseerd aan het ministerie van Algemene Zaken.

gemeente
Krimpenerwaard

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. de Minister-President
Dhr. drs. M. Rutte
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

CLAIM

Boekjaar	Claimnummer	Datum
2024	2024000001	7-11-2023

Omschrijving	Aantal	Stuksprijs		Totaal
Betreft:				
Nakoming meerjarige financiële verplichting jegens onze gemeente op een aantal grote dossiers.				
Financieringssystematiek Gemeentefonds (vanaf 2026)	2,00	5.000.000,00	€	10.000.000,00
Kosten Jeugdzorg				
-tot en met 2023	1,00	21.000.000,00	€	21.000.000,00
-vanaf 2024	1,00	10.400.000,00	€	10.400.000,00
Wmo abonnementstarief	3,00	400.000,00	€	1.200.000,00
Energietoeslag	1,00	600.000,00	€	600.000,00
Asielcrisis	4,50	400.000,00	€	1.800.000,00
Omgevingswet				
-tot en met 2023	1,00	2.600.000,00	€	2.600.000,00
-vanaf 2024	4,00	400.000,00	€	1.600.000,00
Totale claim			€	**49.200.000,00**

Betaling op IBAN **NL75BNGH028.51.64.260** ten name van de gemeente Krimpenerwaard

Bezoekadres : Dorpsplein 8
Postadres : Postbus 51 2820 AB Stolwijk
E-mail : facturen@krimpenerwaard.nl

Telefoon : 140182
K.v.K. : 62251686
Website : www.krimpenerwaard.nl

Bank : NL75BNGH028.51.64.260
BIC : BNGHNL2G
BTW : NL8239.53.026.B01

Financiële begroting en meerjarenraming

gemeente Krimpenerwaard

FINANCIËLE BEGROTING EN MEERJARENRAMING

Model 1: (Meerjarig) overzicht van de baten en lasten

Meerjarig overzicht van baten en lasten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Bestuur en ondersteuning						
Lasten	-27.366	-31.375	-31.870	-33.393	-35.844	-36.014
Baten	115.185	114.550	125.137	126.638	118.466	117.905
Totaal Bestuur en ondersteuning	**87.818**	**83.175**	**93.267**	**93.245**	**82.622**	**81.891**
Veiligheid						
Lasten	-4.971	-5.616	-5.740	-5.740	-5.740	-5.730
Baten	282	142	156	156	156	156
Totaal Veiligheid	**-4.688**	**-5.473**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.584**	**-5.574**
Verkeer vervoer en waterstaat						
Lasten	-10.557	-11.209	-11.658	-12.266	-12.062	-11.623
Baten	1.051	886	1.597	797	797	797
Totaal Verkeer vervoer en waterstaat	**-9.507**	**-10.324**	**-10.062**	**-11.470**	**-11.265**	**-10.826**
Economie						
Lasten	-1.095	-2.192	-1.401	-1.298	-1.298	-1.298
Baten	756	672	410	410	410	410
Totaal Economie	**-339**	**-1.520**	**-991**	**-888**	**-888**	**-888**
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie						
Lasten	-18.016	-21.060	-19.144	-19.590	-19.937	-21.106
Baten	3.979	3.343	2.965	2.965	2.904	2.904
Totaal Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	**-14.037**	**-17.717**	**-16.179**	**-16.625**	**-17.033**	**-18.202**
Sociaal domein						
Lasten	-65.892	-70.538	-68.789	-67.520	-66.833	-66.697
Baten	18.122	17.728	12.723	13.036	13.131	13.296
Totaal Sociaal domein	**-47.771**	**-52.810**	**-56.066**	**-54.484**	**-53.702**	**-53.401**
Volksgezondheid en milieu						
Lasten	-18.562	-20.159	-20.675	-20.683	-20.079	-20.079
Baten	15.526	16.058	17.158	17.167	16.113	16.113
Totaal Volksgezondheid en milieu	**-3.036**	**-4.101**	**-3.517**	**-3.517**	**-3.966**	**-3.967**

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing						
Lasten	-8.220	-13.895	-7.332	-5.698	-5.398	-5.455
Baten	6.919	11.133	4.497	3.068	3.456	2.958
Totaal Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	**-1.301**	**-2.762**	**-2.835**	**-2.630**	**-1.942**	**-2.497**
Saldo van baten en lasten	**7.139**	**-11.032**	**-1.967**	**-1.953**	**-11.758**	**-13.464**
Bestuur en ondersteuning						
Stortingen	-14.349	-10.132	-8.500	-757	-734	-710
Onttrekkingen	8.093	15.692	9.592	1.383	1.373	1.290
Totaal Bestuur en ondersteuning	**-6.256**	**5.560**	**1.093**	**626**	**639**	**580**
Veiligheid						
Onttrekkingen	0	182	0	0	0	0
Totaal Veiligheid	**0**	**182**	**0**	**0**	**0**	**0**
Verkeer vervoer en waterstaat						
Stortingen	0	0	-800	0	0	0
Onttrekkingen	241	424	899	835	579	139
Totaal Verkeer vervoer en waterstaat	**241**	**424**	**99**	**835**	**579**	**139**
Economie						
Stortingen	-189	-801	0	0	0	0
Onttrekkingen	287	1.497	300	200	200	0
Totaal Economie	**98**	**696**	**300**	**200**	**200**	**0**
Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie						
Stortingen	-874	-976	-1.043	-889	-788	-451
Onttrekkingen	1.958	2.565	1.076	979	1.084	1.188
Totaal Onderwijs Sport Cultuur & Recreatie	**1.084**	**1.589**	**33**	**90**	**296**	**737**
Sociaal domein						
Stortingen	-2.029	-1.094	0	0	0	0
Onttrekkingen	1.202	2.235	85	0	0	0
Totaal Sociaal domein	**-827**	**1.141**	**85**	**0**	**0**	**0**
Volksgezondheid en milieu						
Stortingen	-683	-268	-271	-271	-271	-271
Onttrekkingen	640	754	347	310	284	239
Totaal Volksgezondheid en milieu	**-43**	**487**	**76**	**39**	**14**	**-32**

Exploitatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjaren 2025	Meerjaren 2026	Meerjaren 2027
Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing						
Stortingen	-1.835	-447	-89	-72	-460	-50
Onttrekkingen	399	1.899	599	16	102	12
Totaal Volkshuisv.leefomg. & sted vernieuwing	**-1.436**	**1.452**	**510**	**-56**	**-357**	**-38**
Mutaties reserves	**-7.139**	**11.532**	**2.197**	**1.736**	**1.371**	**1.387**
Geraamd resultaat	**0**	**0**	**230**	**-217**	**-10.387**	**-12.078**

Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Financiële en algemene dekkingsmiddelen (x €1.000)	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lokale heffingen	12.070	12.159	12.865	12.953	13.077	13.163
Gemeentefonds (algemene uitkering)	98.961	98.916	108.186	109.383	100.616	99.582
Dividenden	331	189	189	189	189	189
Saldo financieringsfunctie	166	620	318	-1.401	-2.063	-1.934
Heffing VPB	-5	-22	-8	-4	-93	-93
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Overhead	-19.600	-21.529	-21.546	-20.899	-22.012	-21.999
Onderdeel van programma Bestuur en ondersteuning	**91.923**	**90.333**	**100.004**	**100.221**	**89.714**	**88.908**

-/- is nadeel/lasten

Model 2: Gronden waarop de meerjarenramingen zijn gebaseerd

Inleiding

leiding

In dit model zijn de uitgangspunten voor de meerjarenbegroting 2024-2027 weergegeven.

Uitgangspunten

1. De programmabegroting is gebaseerd op de volgende programma-indeling:

   Bestuur en ondersteuning
   Veiligheid
   Verkeer, vervoer en waterstaat
   Economie
   Onderwijs, sport, cultuur en recreatie
   Sociaal domein
   Volksgezondheid en milieu
   Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing

2. Paragrafen:

   Voor de begroting zijn de volgende paragrafen opgesteld.

   A: Lokale heffingen
   B: Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
   C: Kapitaalgoederen
   D: Financiering
   E: Bedrijfsvoering
   F: Verbonden partijen
   G: Grondbeleid
   H: Openbaarheidsparagraaf
   I : Opvang vluchtelingen
   J : Claim op het Rijk

3. De algemene uitkering in de begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2023.

4. De begroting is in meerjarig opzicht opgesteld in constante prijzen.

5. Indexering op lonen en prijzen voor 2024.

   Voor 2024 is een inflatiecorrectie voor prijzen toegepast van 3%.

   Loonontwikkeling
   De personeelslasten worden binnen het meerjarenperspectief geraamd op basis van de geldende CAO afspraken. In april 2023 is het huidige principe akkoord voor de CAO Gemeenten 2023 vastgesteld. De CAO heeft een relatief korte looptijd tot en met 1 januari 2024. De salarisontwikkelingen voor 2024 zijn dan ook nog niet bekend. Wel wordt op basis van ervaringscijfers van de afgelopen jaren én op basis van ontwikkelingen van andere sectorale cao's die aanzienlijke stijgingen over 2023 én 2024 laten zien, rekening gehouden met een stijging van 4% over 2024. Op basis van dit gegeven wordt in deze meerjarenbegroting rekening gehouden met deze trend in de personeelslasten. Daarnaast in in de paragraaf Weerstandsvermogen rekening gehouden met de mogelijk

   Pensioenpremies
   In 2020 kwam het ABP-bestuur tot het besluit om de premie in 3 jaar stapsgewijs te verhogen. Hierbij is op verzoek van sociale partners van de overheids- en onderwijssectoren gekeken naar manieren om de premie zo stabiel mogelijk te houden in deze jaren. Daarvoor was een verschuiving nodig van 0,9%-punt uit 2022 naar 2023. Deze 0,9%-punt vervalt per 2024 waardoor een daling van het premiepercentage voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen wordt verwacht in 2024. Het

definitieve percentage van de pensioenpremie voor 2024 wordt eind november door het ABP-bestuur vastgesteld.

6. Aantal inwoners / woonruimten

   Voor de begroting is het aantal inwoners en woonruimten op 1 januari 2023 (bron: CBS) als uitgangspunt genomen.
   Aantal inwoners: 57.700
   Aantal woonruimten: 24.450

7. De omslagrente is berekend op 0,90%. De berekening is opgenomen in de paragraaf Financiering.

8. Besluitvorming tot en met 4 juli 2023 is verwerkt in de cijfers voor de begroting 2024. Ook zijn de structurele financiële gevolgen van de 2e Tussentijdse rapportage 2023, die eveneens in de gemeenteraadsvergadering van 7 november 2023 ter besluitvorming voor ligt, verwerkt.

9. De bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen zijn opgenomen conform de begrotingen 2024 van deze gemeenschappelijke regelingen.

10. De opbrengsten uit belastingen zijn ten opzichte van 2023 geïndexeerd met 6,2% .

11. De mutaties in de reserves en voorzieningen in de begroting 2024 zijn gebaseerd op de nota reserves en voorzieningen 2024. Deze nota ligt eveneens ter besluitvorming voor in de gemeenteraadsvergadering van 7 november 2023.

    Voorzieningen
    Bij het opstellen van de nieuwe beheerplannen wordt nader ingezoomd op de vraag of in de specifieke situatie sprake dient te zijn van een reserve of voorziening, rekening houdend met de geldende wettelijke bepalingen.

    Om te anticiperen op toekomstige areaaluitbreidingen en prijsstijgingen ten opzichte van de huidige beheerplannen zijn hiervoor in de begroting lasten opgenomen ter grootte van respectievelijk 1% en 3% van de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening.

    Reserves
    Reserves waar een bestedingsplan onder ligt of die dienen ter dekking van kapitaallasten blijven in stand, tenzij de reserve wordt omgezet naar een voorziening. Overige reserves worden toegevoegd aan de algemene reserve.

    Rentetoevoeging aan reserves vindt alleen plaats als dit noodzakelijk is gelet op het onderliggende bestedingsplan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een kapitaaldekkingsreserve.

Model 3: Verschillen ten opzichte van vorig begrotingsjaar

Programma	Verschil	L/B	Voor-/Nadeel	Toelichting
Bestuur en ondersteuning	**3.971**			
Bestuurlijke samenwerking	-220	L	Nadeel	Incidentele meer lasten in 2024 budget versterking uitvoeringskracht regio
S&O algemene kosten	148	L	Voordeel	Incidentele budgetten in 2023 waaronder verandering ruimtelijk domein
Frictiekosten herindeling	97	L	Voordeel	Incidenteel budget in 2023 project knelpuntenbudget
Verkiezingen	197	L	Voordeel	Extra verkiezingen in 2023
Beheer overige gebouwen en gronden	-106	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten
Overhead	545	L/B	Voordeel	Verschuiving salarislasten en incidentele lasten in 2022
Treasury	-213	L/B	Nadeel	Renteresultaat
OZB en belastingen	743	L/B	Voordeel	indexering inflatie
Algemene uitkering	5.897	B	Voordeel	Hogere uitkering gemeentefonds
Overige baten en lasten	879	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten
Overige mutaties	75	L/B	Voordeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-4.071	L/B	Nadeel	Incidentele stortingen en onttrekkingen
Veiligheid	**-322**			
Crisisbeheer en brandweer	-209	L	Nadeel	Verhoging bijdrage veiligheidsregio
Openbare orde en veiligheid	73	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten en project maatwerk wonen in 2023
Overige mutaties	-4	L/B	Nadeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-182	B	Nadeel	Incidentele onttrekkingen in 2023
Verkeer, vervoer en waterstaat	**283**			
Verkeer en vervoer	-1.236	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten en incidentele lasten 2024 degeneratievergoeding
Openbare verlichting	177	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten
Verkeer	155	L	Voordeel	Incidentele projecten in 2023 verkeersprojecten
Veren	-81	L	Nadeel	Kapitaallasten
Overige mutaties	-30	L/B	Nadeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	1.298	B	Voordeel	Incidentele onttrekkingen in 2023 (voornamelijk storting inkomsten degeneratievergoeding in 2023
Economie	**134**			
Economische ontwikkeling	353	L	Voordeel	Incidenteel project in 2023 MKB deal en leerwerkbedrijf
Fykieke bedrijfsinfrastructuur	51	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	90	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten en incidenteel budget 2023 electriciteitkasten
Overige mutaties	41	L	Voordeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-401	B	Nadeel	Incidentele onttrekkingen in 2023

Onderwijs, Sport, cultuur en recreatie	**-517**			
Onderwijshuisvesting	-190	L	Nadeel	Kapitaallasten
Sporbeleid en activering	64	L	Voordeel	Verschuiving salarislasten en incidenteel project duurzaamheidslening
Sportaccommodaties	-357	L	Nadeel	Kapitaallasten
Cultuur	-222	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten
Kunst	268	L	Voordeel	Verschuiving subsidiebijdrage
Erfgoed	-94	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten
Monumenten	126	L	Voordeel	Incidenteel monumentenbudget 2023
Openbaar groen	-233	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten
Overige openlucht recreatie	481	L	Voordeel	Incidenteel project in 2023 samenwerkingsovereenkomst NNN
Overige mutaties	-33	L/B	Nadeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-327	L/B	Nadeel	Incidentele stortingen en onttrekkingen
Sociaal domein	**-4.636**			
Samenkracht en burgerparticipatie	-3.763	B/L	Nadeel	Verschuiving subsidiebudgetten en incidenteel budget in 2023 Oekraine
Samenkracht en burgerparticipatie	674	L	Voordeel	Incidenteel project in 2023 transformatieplan
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	339	L	Voordeel	Incidenteel porject in 2023 integrale ingang
Inkomensregelingen	-1.026	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten en indexering
Inkomensregelingen	1.651	L	Voordeel	Incidenteel project in 2023 energietoeslag
WSW en beschutwerk	-169	L	Nadeel	Verhoging bijdrage promen
Arbeidsparticipatie	132	L	Voordeel	Incidenteel budget in 2023 kindplaatsen
WMO	-1.418	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten en indexering
Jeugdhulp	-734	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten en indexering
Beschermd wonen	-1.605	L	Nadeel	Verschuiving salarislasten en indexering
Overige mutaties	9	L/B	Voordeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	1.274	L/B	Voordeel	Incidentele stortingen en onttrekkingen
Volksgezondheid en milieu	**150**			
Volksgezondheid	-176	L	Nadeel	Verhoging bijdrage Hecht (indexering)
Riolering	50	L/B	Voordeel	Indexering lasten en kapitaallasten
Milieu	534	L	Voordeel	Incidentele lasten in 2023 duurzaamheid
Begraven	95	L	Voordeel	Incidenteel project in 2023 snoeien groot onderhoud
Overige mutaties	26	L/B	Voordeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-379	L/B	Nadeel	Incidentele stortingen en onttrekkingen
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	**-970**			
Ruimte en leefomgeving	439	L	Voordeel	Incidentele projecten in 2023 (IJsbaan Noord, Verandering Ruimtelijk Domein en omgevingswet)
Overige mutaties	13	L/B	Voordeel	Overige kleine afwijkingen
Mutaties reserves	-1.422	L/B	Nadeel	Incidentele stortingen en onttrekkingen
Totaal	**-1.907**			

Bedragen x € 1.000

Model 4: Overzicht van de geraamde incidentele lasten en baten

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
Bestuur en ondersteuning	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
Vennootschapsbelasting (ivm winsten grondexploitatie)	7		4		90			
Storting reserves	9.371		657		920		150	
Onttrekking reserves		10.185		1.118		829		71
Verkeer, vervoer en waterstaat								
Degeneratievergoeding ivm aanleg glasvezelnetwerk	700	800	700		440			
Actualiseren Algemene verordening Ondergrondse Infrastructuur	50							
Aanpak Algeracorridor	50							
Extra schade steinsedijk	40							
Economie								
Gebiedsprocessen	200		200		200			
Onderwijs, sport, cultuur en recreatie								
Eenmalig project (verstrekken bomen aan derden)	28		28		28		28	
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing								
Grondexploitatie (winstuitname)		39		22		410		
Extra inhuur implementatie omgevingswet	470							
Totaal	**10.916**	**11.024**	**1.589**	**1.140**	**1.678**	**1.239**	**178**	**71**
Incidenteel saldo baten en lasten	108		-449		-439		-107	
Totaal begrotingssaldo	230		-217		-10.387		-12.078	
Begrotingssaldo structureel	**122**		**232**		**-9.948**		**-11.971**	

Toelichting incidentele baten en lasten

Hieronder volgt een tekstuele toelichting per onderdeel voor zover de incidentele baten en of lasten de € 50.000 in de jaarschijf 2023 overschrijden.

Programma Bestuur en ondersteuning

Lasten

Vennootschapsbelasting (ivm winsten grondexploitatie)
Af te dragen vennootschapsbelasting over de winsten grondexploitatie

Reserve mutaties:

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Winstuitname grondexploitaties	39.151	21.507	409.625	
Traineeprogramma revolverend karakter	70.000	46.665	23.335	
Omgevingsplannen	50.000	50.000	50.000	50.000
WGA claims	100.000	100.000	100.000	100.000
Degeneratie vergoeding (glasvezelnetwerk)	1.500.000			
Overheveling middelen weerstandsvermogen	3.719.500			
Overheveling middelen Algeracorridor	4.000.000			
Storting vrijval kapitaallasten onderwijshuisvesting	591.695	438.144	336.961	
	10.070.346	**656.316**	**919.921**	**150.000**

baten

Reserve mutaties:

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Implementatie digitaal platvorm participatie	25.000			
Opstellen plan van aanpak gebruik gemeentegrond	35.000			
Bijdrage zilvermuseum	190.000			
Inhuur incidentele extra formatie (steinsedijk)	95.000			
Extra inhuur implementatie omgevingswet	480.000			
Vrijval reserve legaten	85.227			
Degeneratievergoeding	700.000	700.000	440.000	
Wachtgeld gewezen wethouders	66.400	66.400	22.150	
Afkoopregeling knelpuntenbudget	7.874			
Winstuitname grondexploitaties				
Bijdrage Servicepunt Verenigingen Nederlek	22.000	16.000	10.000	4.000
Bijdrage tennisvereniging	38.500	38.500	38.500	38.500
Projectplan bomen (ter beschikking stellen)	28.125	28.125	28.125	28.125
Budget strategisch regio-onderzoek	50.000			
Buitengebied opstellen plan	100.000			
Uitvoeringsprogramma woonvisie	50.000			
Strategische koers	50.000			
Regionale bewustwordingscampagnes	35.000			
Inzet afvalcoach (werkervaringsplek)	25.000	25.000		
Gebiedsprocessen	200.230	200.230	200.230	
Project verlichting onderhoud sportveld	24.774	40.656		

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Extra ondersteuning rondom datagedreven werken	35.000			
Actualisatie vennootschapsbelasting	7.077	3.836	90.406	
Overheveling weerstandsvermogen	3.719.500			
Overheveling algeracorridor	4.000.000			
Preventief medisch onderzoek	50.000			
Algeracorridor voorbereiding	50.000			
Mystery guest onderzoek	15.000			
	10.184.707	**1.118.747**	**829.411**	**70.625**

Verkeer, vervoer en waterstaat

Lasten

Degeneratievergoeding
Met Deltafiber is een overeenkomst afgesloten dat zij in de zuidelijke kernen van de Krimpenerwaard glasvezel aanleggen. Hiervoor ontvangen wij een degeneratievergoeding die wij weer gebruiken voor wegdekherstel.

Actualiseren Algemene verordening Ondergrondse Infrastructuur (AVOI)
Met invoering van de omgevingswet moet de Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur (AVOI) geactualiseerd worden. Dit geschiedt door een externe partij.

Extra schade Steinsedijk
In 2023 is op de Steinsedijk schade ontstaan aan de asfaltverharding als gevolg van werkzaamheden. De schade kan niet verhaald worden aan de veroorzaker. In 2024 wordt deze schade hersteld.

Programma Economie

Lasten

Gebiedsprocessen
We hebben een faciliterende rol in de gebiedsprocessen voor de planvorming NPLG (klimaat, stikstof, natuur). We verbinden onze lokale ambities aan de doelstellingen van het Rijk en Provincie door onderzoek en inzet van medewerkers. We brengen ‘Mijn Koers’ (programma uit de Proeftuin) in bij de gebiedsprocessen.

Programma Onderwijs, sport, cultuur en recreatie

Lasten

Project bomenplan
Het ter beschikking stellen van een incidenteel bedrag voor het aanplanten van bomen in tuinen en op schoolpleinen.

Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing

Lasten

Baten en lasten grondexploitaties
Saldi grondexploitaties. Worden verrekend met reserve grondzaken.

Extra inhuur implementatie omgevingswet
Afgelopen jaren hebben we ons voorbereid op de komst van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb). Vanwege de omvang en complexiteit van de implementatie van de wetten heeft de VNG minimale acties opgesteld die gemeenten, waterschappen, uitvoeringsdiensten, etc. moeten hebben om voorbereid te zijn voor de implementatie. We hebben die minimale acties voorbereid en afgezet tegen andere gemeenten zitten wij op een landelijk gemiddelde. Voor bepaalde acties moeten we nog een eindsprint trekken tot en met het eerste kwartaal van 2024. Vanaf 1 januari 2024 gaan we de wettelijke transitiefase in.

Baten

Baten en lasten grondexploitaties
Saldi grondexploitaties. Worden verrekend met reserve grondzaken.

Model 5: Nieuw beleid

Op 4 juli jl .heeft uw gemeenteraad de kadernota 2024 vastgesteld. Hierin zijn aanvragen voor de jaarschijven 2024 en verder opgenomen. Deze zijn hieronder per programma nogmaals weergegeven, inclusief de toelichtingen. De betreffende bedragen zijn in deze begroting binnen de programma's verwerkt in het onderdeel "Financieel overzicht". De investeringswensen voortkomend uit de kadernota 2024 zijn uitgewerkt in model 6 van deze begroting. De exploitatielasten die hieruit voortvloeien zijn eveneens verwerkt in de betreffende programma's.

Daarnaast is ook sprake van nieuwe aanvragen die nog geen onderdeel uitmaakten van de kaders 2024. Dit betreft een aantal overige noodzakelijke aanpassingen. Voor investeringsaanvragen die nog niet waren opgenomen in de kadernota geldt dat deze zijn meegenomen en worden toegelicht in model 6 – Meerjarig investeringsprogramma. Ook voor de uit deze investeringen voortkomende rente- en afschrijvingslasten geldt dat ze in deze begroting zijn verwerkt in de betreffende programma's.

Bestuur en dienstverlening

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Kadernota	**-934**	**-934**	**-904**	**-904**
Overig	**-934**	**-934**	**-904**	**-904**
Informatiebeleid en -veiligheid	-154	-154	-154	-154
Inventaris werkplekken	-150	-150	-150	-150
Opslag overhead	-630	-630	-600	-600
Nieuwe aanvragen	**-439**	**-144**	**-149**	**-151**
CP	**-205**	**-**	**-**	**-**
Versterking uitvoeringskracht regio	-205	-	-	-
Overig	**-234**	**-144**	**-149**	**-151**
E-diensten	-20	-15	-15	-15
Verhoging bezorgkosten	-24	-29	-34	-36
Verbeteren secundaire arbeidsvoorwaarden	-100	-100	-100	-100
Systeemkosten Motion	-40			
PMO	-50			
Overheveling Enecogelden	-4.000			
Overheveling Enecogelden (onttrekking reserve Enecogelden)	4.000			
Totaal programma	**-1.373**	**-1.078**	**-1.053**	**-1.055**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

Informatiebeleid en -veiligheid
In het kader van informatiebeleid en -veiligheid is het noodzakelijk dat een organisatie beschikt over onafhankelijke functionarissen:
-Chief Information Security Officer (CISO)
-Functionaris Gegevensbescherming (FG) en een
-Privacy Officer (PO).
Deze functionarissen hebben een eigen takenpakket en werken nauw samen op het terrein persoonsgegevens en gegevensverwerking.
PO heeft een uitvoerende rol en is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en bewaken van privacy beleid

van de gemeentelijke organisatie en het ondersteunen van de uitvoering.
FG heeft onder andere als taak om de gemeentelijke organisatie te informeren en te adviseren over de verplichtingen op grond van de AVG, de Uitvoeringswet AVG en andere privacywetgeving en toetsing werkzaamheden PO
CISO heeft onder andere als taak om te adviseren over technologie en beveiliging over gegevensverwerking en informatiebeleid. Is een onafhankelijk adviseur van de Directie.
Op dit moment is hiervoor 1,2 fte beschikbaar. Om de uitvoering van taken goed te kunnen borgen is het nodig om dit uit te breiden met in totaal 1,4 fte.

Inventaris werkplekken
De lasten voor aanschaf van nieuw meubilair bij de herindeling zijn destijds gedekt vanuit de bijdrage voor de frictiekosten die we als gemeente ontvingen. Dit meubilair is op termijn aan vervanging toe. Om de lasten die hieruit volgen jaarlijks gelijkmatig over de exploitatie te verdelen wordt voorgesteld om vanaf 2024 structureel € 150.000 toe te voegen aan de reserve Dekking kapitaallasten. Voorafgaand aan het opstellen van de begroting wordt het vervangingsschema nog geactualiseerd op basis van aantallen, vervangingsjaren en verwachte prijsontwikkeling. Indien dit leidt tot bijstelling van het te storten bedrag, passen we dit aan in de begroting.

Opslag overhead
Om te voorkomen dat er bij iedere aanvraag voor uitbreiding van formatie of inhuur ook direct budget moet worden aangevraagd voor ondersteunende formatie en budgetten, werken we met een opslag bij aanvragen voor extra capaciteit. Per extra fte formatie en inhuur bedraagt deze opslag respectievelijk € 25.000 en € 10.000 de opslag wordt centraal geraamd op het taakveld overhead binnen het programma Bestuur en ondersteuning. Vanuit deze opslag kunnen de extra kosten aan ondersteuning worden gedekt. Hiermee kan ca. 5 fte aan ondersteunende formatie, inclusief bijkomende budgetten worden gedekt.

NIEUWE AANVRAGEN

Versterking uitvoeringskracht regio
Voor een aantal taakgebieden waar regionaal voorbereidingen voor zijn of worden gepleegd is het nodig om extra te investeren in de uitvoeringskracht. Gezien de huidige vorm van samenwerking (een netwerksamenwerking zonder eigen personeel) wordt uitvoeringscapaciteit daarbij verwacht van de samenwerkende gemeenten. Dat kan lokaal of regionaal door extra capaciteit in te huren. We verwachten overigens dat dit het meest efficiënt regionaal georganiseerd kan worden.

E-diensten
De gemeente maakt reeds gebruik van verschillende e-diensten. In 2024 willen we dit uitbreiden met 5 e-diensten ter verbetering van de dienstverlening. De jaarlijkse kosten bedragen circa € 14.500. De éénmalige kosten bedragen circa € 5.500.

Verhoging bezorgkosten
Vanwege de toename van aanvragen reisdocumenten, zullen de bezorging van de reisdocumenten bij de aanvrager de komende 5 jaar ook toenemen.

Verbeteren secundaire arbeidsvoorwaarden
Om een aantrekkelijke werkgever te zijn en te blijven is het moderniseren van onze arbeidsvoorwaarden van belang. Mede met het oog op vitaliteit van ons personeel en het leveren van een brede bijdrage aan duurzaamheid onder meer door te kijken naar fietsvoorzieningen worden er in 2024 nieuwe (secundaire) arbeidsvoorwaarden onderzocht en ontwikkeld voor onze medewerkers. Vooralsnog wordt hiervoor een structureel budget van € 100.000 gereserveerd.

Systeemkosten Motion
Verwacht wordt dat er of doorontwikkeld gaat worden, of een nieuwe aanbesteding voor het systeem van P&O.

PMO
Voor het (verplicht) preventief medisch onderzoek dient ook de begroting worden aangepast. Dit onderzoek vindt minimaal 1 keer per vijf jaar plaats. De lasten worden gedekt uit de reserve personeelsbeleid.

Overheveling Enecogelden
Bij motie M22-066 is het college verzocht om de reserve Enecogelden formeel te bestemmen voor duurzaamheid uitgaven. Het college heeft deze motie overgenomen en dit verwerkt in de nota reserves & voorzieningen 2023.
Op basis van eerdere afstemming met uw raad is er binnen de reserve Enecogelden € 4 miljoen geclaimd ten behoeve van garantstelling voor de aanpak van de Algeracorridor. Voorgesteld wordt om de betreffende € 4 miljoen over te hevelen naar de Algemene reserve vrij vermogen.
Op deze manier zijn alle resterende middelen binnen de reserve Enecogelden bestemd voor uitgaven duurzaamheid en is geen sprake meer van vermenging.

Veiligheid

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Nieuwe aanvragen	-15	-15	-15	-15
Overig	**-15**	**-15**	**-15**	**-15**
Correctie budget dierenwelzijn	-15	-15	-15	-15
Totaal programma	**-15**	**-15**	**-15**	**-15**

Bedragen x € 1.000

NIEUWE AANVRAGEN

Correctie budget dierenwelzijn
"De gemeente verzorgt het vervoer en de opvang van dieren in nood. Dit is onze wettelijke taak die door derden wordt uitgevoerd. Zij rekenen jaarlijks een vast bedrag per inwoner inclusief een correctie op basis van de consumentenprijsindex.
De kosten nemen jaarlijks o.a. toe door de groei van inwoneraantallen maar de begroting blijft hierbij achter. Het budget dient m.i.v. 2024 structureel met €15.000 te worden verhoogd."

Verkeer, vervoer en waterstaat

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Nieuwe aanvragen	-98	-8	-8	-8
Overig	**-98**	**-8**	**-8**	**-8**
Onderhoud bewegwijzeringsborden	-15	-15	-15	-15
Actualiseren AVOI en verlegregeling	-50	-	-	-
Extra schade Steinsedijk	-40	-	-	-
Zendmast Lekdijk-Oost Bergambacht	7	7	7	7
Totaal programma	**-98**	**-8**	**-8**	**-8**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

Verkeersveiligheidsmaatregelen Veerweg Bergambacht (afschrijving)
De N-208, lokaal bekend als de Veerweg in Bergambacht heeft in belangrijke mate betekenis als ontsluiting van de woonwijken aan de westzijde Bergambacht. De lokale functie zal door meerdere ontwikkelingen zoals de komst van maatschappelijke functies naar het gebied ten westen van de Veerweg (w.o. het gemeentehuis) gaan toenemen en daarmee ook de behoefte om deze weg veilig te maken voor alle verkeersdeelnemers o.a. door het doorvoeren van een snelheidsbeperking. Om dit laatste prioriteit te kunnen geven is de Provincie gevraagd mee te werken aan een beheersoverdracht van de weg aan de

gemeente die in 2023 moet leiden tot besluiten.

Vervanging verouderde en vervuilende voertuigen (afschrijving)
Dit betreft de afschrijving van de vervanging van verouderde en vervuilende voertuigen.

NIEUWE AANVRAGEN

Actualiseren AVOI en verlegregeling
Met invoering van de omgevingswet moet de Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur (AVOI) geactualiseerd worden. Dit geschiedt door een externe partij.

Onderhoud bewegwijzeringsborden
Binnen onze gemeente staan veel bewegwijzeringsborden. Deze borden maken in zijn algemeenheid een onverzorgde indruk. Om het onderhoudsniveau te verbeteren (schoonmaken, rechtzetten maar ook deels vervangen) is voor de komende vier jaar een budget nodig van in totaal € 60.000. Dit bedrag is gebaseerd op een uitgevoerde inventarisatie.

Extra schade Steinsedijk
In 2023 is op de Steinsedijk schade ontstaan aan de asfaltverharding als gevolg van werkzaamheden. De schade kan niet verhaald worden aan de veroorzaker. In 2024 wordt deze schade hersteld. De kosten worden begroot op € 40.000.

Zendmast Lekdijk-Oost Bergambacht
Dit betreft een vergoeding voor een recht van opstal dat de gemeente vestigt voor een zendmast aan de Lekdijk-Oost in Bergambacht.

Onderwijs, sport, cultuur en recreatie

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Kadernota	-88	-88	-88	-69
CP	**-50**	**-50**	**-50**	**-50**
Toevoegen recreatieve voorzieningen buitengebied	-50	-50	-50	-50
Overig	**-38**	**-38**	**-38**	**-19**
Tijdelijke locatie bibliotheek Bergambacht	-38	-38	-38	-19
Totaal programma	**-88**	**-88**	**-88**	**-69**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

Toevoegen recreatieve voorzieningen buitengebied
Om toeristisch en recreatief bezoek en verblijf te stimuleren is het van belang om het buitengebied beter beleefbaar en toegankelijk te maken. Hiervoor wordt structureel budget gevraagd, voor bijvoorbeeld de aanleg van wandelpaden, uitkijkschermen en bebording.

Tijdelijke locatie bibliotheek Bergambacht
De bibliotheek in Bergambacht is na de verhuizing van de Meidoornstraat naar de Pleinstraat meer huur en servicekosten gaan betalen voor de locatie. Deze (tijdelijke) verhoogde kosten worden door de gemeente gecompenseerd.
Het gaat hierbij om een kwartaalbedrag van € 9.391,79. Tot eind 2023 zijn hiervoor middelen gereserveerd. Omdat de bibliotheek nog even op deze tijdelijke locatie moet blijven zitten, tot zeker half 2027, moet deze kwartaalbijdrage verlengd worden tot half 2027.

Sociaal domein

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Kadernota	**-1.687**	**-1.966**	**-1.779**	**-1.614**
CP	**-171**	**-171**	**-171**	**-171**
Herijking minimabeleid	-171	-171	-171	-171
Overig	**-1.516**	**-1.795**	**-1.608**	**-1.443**
Indexering subsidieplafonds	-	-205	-205	-205
Toegang Sociaal Domein	-1.069	-1.143	-978	-813
Aanpassen subsidiejaarplan 2024	-85	-85	-63	-63
Formatie statushouders	-92	-92	-92	-92
Verstevigen regionale werkorganisatie (RWO)	-270	-270	-270	-270
Nieuwe aanvragen	**-664**	**-664**	**-281**	**-281**
CP	**-171**	**-171**	**-171**	**-171**
Herijking minimabeleid	-171	-171	-171	-171
Overig	**-493**	**-493**	**-110**	**-110**
Opvang AMV-ers	-383	-383		
Indexering en loonstijgingen CAO SPT	-110	-110	-110	-110
Totaal programma	**-2.351**	**-2.630**	**-2.060**	**-1.895**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

Herijking minimabeleid
Het raadsvoorstel herijking minimabeleid 2024 wordt in november in de gemeenteraad behandeld. Voorgesteld wordt om scenario 1 en de doelgroep van de regeling ‘Gratis openbaar vervoer’ te verruimen naar alle inwoners met een inkomen tot 120% van het wettelijk sociaal minimum vast te stellen. Om in 2024 een herijking van het minimabeleid, in een variant, uit te kunnen voeren is het budget met € 171.000 verhoogd.

Indexering subsidieplafonds
Conform door de gemeenteraad vastgesteld beleid wordt de indexering voor het totaal van de subsidieplafonds voor 2025 meegenomen in de begroting 2024. Op basis van de septembercirculaire 2022 is gerekend met een indexering van 2,5% ten opzichte van de voor 2024 begrote bedragen.
(Let op: nu nog geen rekening gehouden met structurele aanpassingen vanaf 2023)

Toegang Sociaal Domein
Via een RIB bent u geïnformeerd over de verschillende ontwikkelingen in de toekomstbestendige toegang van het sociaal domein.
In totaliteit vragen we vanaf 2024 € 1 miljoen aan oplopend tot € 1,4 miljoen in 2025 (17,5 FTE). Genoemde bedragen wijken iets af van de RIB, omdat ze zijn gecorrigeerd voor Cao-gevolgen. Vanaf 2027 is de eerste inschatting dat we daarvan circa € 600.000 terug zullen verdienen. Voor de cijfers die nu vanaf 2025 zijn opgenomen geldt dat we deze richting de kadernota 2025 zullen actualiseren en indien nodig bijstellen.

Aanpassen subsidiejaarplan 2024
Investeren in preventie is een van de belangrijkste pijlers van het sociaal domein. De subsidies die we willen verlenen binnen deze regelingen preventief domein dragen daar in grote mate aan bij. Door de

verhogingen binnen de CAO's in het welzijnsveld, welke hoger zijn dan de toegepaste indexaties leiden bij het handhaven van de plafonds direct tot een verschraling van het preventief aanbod.

Formatie statushouders
De landelijke vluchtelingencrisis raakt ook ons. Naast onze wettelijk taken op grond van de recent ingevoerde nieuwe Wet inburgering (gericht op inburgering en huisvesting van statushouders), hebben we ook moeten handelen in de noodopvang van Oekraïners. Maar daarmee is het nog niet af. Met de komst van de Spreidingswet moeten er meer opvangplakken voor vluchtelingen en asielzoekers worden gecreëerd ter aanvulling op de huidige asielzoekerscentra in ons land. Op dit moment worden de taken die uit voornoemde ontwikkelingen voortvloeien grotendeels op incidentele basis uitgevoerd. Echter deze problematiek is niet (meer) van tijdelijke aard, maar vraagt structurele capaciteit vanuit de gemeente. Hiertoe is structurele uitbreiding van de formatie met 1 fte in het Sociaal Domein noodzakelijk. Mogelijk dat we (een deel van) de kosten kunnen dekken uit vergoedingen die we hiervoor krijgen vanuit het Rijk. Op dit moment is daar echt nog onvoldoende zekerheid over om de dekking al in te kunnen boeken.

Verstevigen regionale werkorganisatie (RWO)
De vijf gemeenten in de regio Midden-Holland kennen een goede samenwerking rondom het sociaal domein. De afgelopen periode is gewerkt aan het verstevigen van deze samenwerking, zowel op bestuurlijk als ambtelijk vlak. Ook inhoudelijk zijn er veel ontwikkelingen en wordt er toegewerkt naar een nieuwe meerjarige inkoopperiode voor de inkoop van zorg voor onze inwoners.

NIEUWE AANVRAGEN

Opvang AMV-ers
Voor een toelichting op deze aanvraag verwijzen wij u naar paragraaf I. Opvang vluchtelingen.

Indexering en loonstijgingen CAO Sociaal Preventie Team
De partners van het SPT, maar ook een aantal andere organisaties binnen het preventief domein (Kwintes, Kernkracht, Groei & Bloei), worden geconfronteerd met een nieuwe CAO en daarmee stijgende loonkosten. Dit betreft een totaal van 15% over 2023 en 2024. Als gemeente hanteren we over deze jaren een indexpercentage van 9,2% gecumuleerd. Dit betekent alsnog een verschil van ruim 5%. De partners hebben aangegeven dat dit van invloed is op de uitvoering van hun diensten. Zonder (volledige) compensatie kunnen de partners minder FTE inzetten en daardoor minder activiteiten/diensten aanbieden, wat dus ten koste gaat van onze inwoners.

Volksgezondheid en milieu

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Kadernota	-165	-165	-165	-165
Overig	**-165**	**-165**	**-165**	**-165**
2 FTE Programma Riolering en Klimaatadaptatie	-165	-165	-165	-165
Totaal programma	**-165**	**-165**	**-165**	**-165**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

2 FTE Programma Riolering en Klimaatadaptatie
Uitbreiding 2 fte formatie ten behoeve van het uitvoeren van het Programma Riolering & Klimaatadaptatie. Het betreft 1 fte klimaatadviseur (50% kostentoerekening aan Riolering en 50% Algemene Middelen) en 1 fte medewerker riolering (100% kostentoerekening aan Riolering).

Volkshuisvesting, leefomgeving & stedelijke vernieuwing

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Kadernota	-423	-423	-123	-123
CP	**-300**	**-300**	**-**	**-**
Inhuur tbv realisatie wonen en bedrijventerreinen	-300	-300	-	-
Overig	**-123**	**-123**	**-123**	**-123**
VTH administratieve ondersteuning	-123	-123	-123	-123
	-423	**-423**	**-123**	**-123**

Bedragen x € 1.000

KADERNOTA

Inhuur tbv realisatie wonen en bedrijventerreinen
In de begroting van 2023 heeft u de ambitie uitgesproken om initiatieven vanuit de kernen die aansluiten bij de behoefte en identiteit van de eigen kern te stimuleren en dat de gemeente hierbij faciliteert. Daarbij heeft u aangegeven aan de randen van onze kernen ruimte te maken voor wonen en werken. Om daar uitvoering aan te geven vindt in 2023 besluitvorming plaats over het strategisch toekomstperspectief, de woonvisie en de lokale bedrijventerreinenstrategie. Deze worden uitgewerkt in een uitvoeringsagenda en uiteindelijk in concrete projecten. Deze volgende fase vergt specifieke inzet en capaciteit. Wanneer we overgaan tot uitvoering van concrete projecten kunnen we de inzet van extra capaciteit dekken uit o.a. bijdragen van ontwikkelaars en grondexploitaties.

VTH administratieve ondersteuning
Afgelopen anderhalf jaar hebben we onze processen en werkzaamheden ingericht op de komst van de Omgevingswet en Wkb. Daaruit blijkt dat wij meer administratieve taken erbij krijgen zowel op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving. Daarnaast zijn de laatste anderhalf jaar meer taken en werkzaamheden op ons afgekomen zoals op het gebied van BAG, ondermijning, etc.. Voor de administratieve taken wordt nu structureel 2 fte aangevraagd onder meer om de handhavers te ontlasten. In hoeverre we deze lasten kunnen dekken uit de opbrengsten van de betreffende tarieven onderzoeken we bij het opstellen van de begroting.

Model 6: Meerjarig investeringsprogramma

A B 1		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	Totaal Invest. t/m 2027	Dekking: - Afschr.
	Investeringen gevoteerd t/m 2023*							
	Nieuwbouw gemeentehuis	32.521					32.521	40
	Huisvesting buitendienst	5.156					5.156	40
	Voorbereiding Milieustraat	380					380	40
	Nieuwbouw Schoonhovens College en Sporthal de Meent	38.235					38.235	40
	Tijdelijke school Bergambacht (november raad)	4.200					4.200	
	Voorbereiding Kiezel en Kei	650					650	
	Voorbereiding De Kromme Draai + Gymzaal	160					160	40
	Bouw De Ark (november raad)	11.978					11.978	40
		93.280	**-**	**-**	**-**	**-**	**93.280**	
	Investeringen vanuit kadernota 2024							
A	MJOP I&A 2024		263				263	div.
B	MJOP I&A 2025-2027		-	884	553	223	1.660	div.
A	IBOR 2024		2.792				2.792	-
B	IBOR 2025-2027			6.034	6.034	6.034	18.102	-
A	MJOP riolering (vGRP) 2024		730				730	div.
B	MJOP riolering (vGRP) 2025-2027			6.821	6.821	6.821	20.463	div.
A	Onderhoud gebouwen 2024		1.425				1.425	-
B	Onderhoud gebouwen 2025-2027			900	1.476	1.058	3.434	-
B	Vervanging wagenpark				2.000		2.000	7
A	Inrichting nieuw gemeentehuis		200	250	250		700	10
B	Verkeersveiligheidsmaatregelen Veerweg Bergambacht		200	800			1.000	40
A	Huisvestingsprogramma 2024		50				50	25
			5.660	**15.689**	**17.134**	**14.136**	**52.619**	
	Overige							
A	Vervanging materieel UOR 2024		50				50	10
B	Vervanging materieel UOR 2025-2027			75	150	35	260	10
A	Renovatie sportvelden					443	443	10
A	Algeracorridor		50				50	-
B	Investeringsfonds		P.M.				-	-
B	Milieustraat*		6.857				6.857	div.
B	Transformatie Dienstencentrum Schoonhoven		2.979				2.979	25
A	Actualisatie IHP		50				50	40
B	Bouw Kiezel en Kei*			12.541			12.541	40
B	Bouw De Kromme Draai + Gymzaal*		5.760				5.760	40
B	IHP 2.0	-				P.M.	P.M.	40
		-	**15.746**	**12.616**	**150**	**478**	**28.990**	
	Totaal	**93.280**	**21.406**	**28.305**	**17.284**	**14.614**	**174.889**	

1) A = Investering 2024 wordt direct beschikbaar gesteld bij de vaststelling van deze begroting.
B = Voor investering volgt nog een apart raadsvoorstel of investering wordt opgenomen begroting 2025-2028.
2) Kapitaallasten en mutaties in reserves en voorzieningen zijn volledig verwerkt in de meerjarenbegroting

Algemeen

Op 7 december is de raad geïnformeerd over de grote projecten die de komende jaren door de gemeente uitgevoerd gaan worden. In de kadernota 2024 aangegeven dat er de komende jaren flinke investeringen op de agenda staan die vragen om een goed afwegingskader en een goed inzicht in de financiële gevolgen hiervan, zowel voor de exploitatie als voor onze vermogenspositie. Hiertoe gaan werken met een Meerjaren Investeringsprogramma (MIP). Met dit MIP houden wij inzicht in de toekomstige investeringsbehoefte(n) van de gemeente en de financiële consequenties daarvan. Hierbij houden wij rekening met de wettelijke verplichtingen, de ambities in het collegeprogramma en (actuele) ontwikkelingen.

De eerste jaarschijven uit het MIP zijn op basis van huidige inzichten met betrekking tot prijspeil en fasering in bovenstaand overzicht opgenomen. In de verdere invulling, uitwerking en financiële vertaling van het MIP nemen wij u op een later moment mee.

Voor uw inzicht zijn in bovenstaand overzicht, van de op 7 december 2022 gepresenteerde projecten, ook de investeringen opgenomen waarvoor geldt dat u het budget in de loop van 2023 of eerder inmiddels heeft gevoteerd of het voorstel hiertoe heeft ontvangen. Alle investeringsaanvragen die onderdeel zijn van de betreffende grote projecten zijn aangegeven met een “*”.

Investeringen/kredieten aangekondigd in Kadernota 2024

MJOP ICT 2023-2026
Dit betreft de investeringen zoals aangegeven in het MJOP ICT 2021-2024. In 2023 staat er een aantal grotere vervangingen gepland (hiervan is de afschrijvingstermijn van 3, 5 of 7 jaar bereikt). Dit is onder andere op het gebied van techniek-/serverruimte, apparatuur werkplekken, mobiele telefonie. De jaren 2025 en 2026 betreffen vooralsnog een inschatting.

Investeringen IBOR 2024
Met de investeringen op IBOR-gebied wordt de openbare ruimte gereconstrueerd of heringericht. Deze projecten zijn door het college vastgesteld in het Projectenboek 2022-2023.
De investeringen worden verspreid over enkele jaren uitgegeven, gelijk aan de doorlooptijd van een project. Dit bedraagt gemiddeld 3 tot 5 jaar, afhankelijk van de omvang en impact van een project.
Onderdeel van de genoemde bedragen zijn ook investeringsbedragen voor vervanging van kunstwerken en openbare verlichting. Deze zijn wel onderdeel van het IBOR, maar worden niet gedekt ten laste van de voorziening, maar geactiveerd op de balans.

Investeringen vGRP 2024
Met de investeringen op vGRP-gebied wordt de riolering tegelijk met de openbare ruimte gereconstrueerd. Deze projecten zijn door het college vastgesteld in het Projectenboek 2022-2023.
De investeringen worden verspreid over enkele jaren uitgegeven, gelijk aan de doorlooptijd van een project. Dit bedraagt gemiddeld 3 tot 5 jaar, afhankelijk van de omvang en impact van een project.
Dekking loopt via de rioolheffing.

Groot onderhoud gemeentelijk vastgoed in 2024
De gemeente beschikt over diverse, openbare en niet-openbare, gebouwen. In de begroting wordt voor deze gebouwen rekening gehouden met groot onderhoud. In het kort komt het er op neer dat er geen achterstallig onderhoud mag ontstaan. In 2022 heeft de raad het ‘Beheerplan gemeentelijk vastgoed 2022’ vastgesteld. Dit vormt het beleidskader voor het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed voor de komende jaren.

Vervanging wagenpark
In 2026 is het huidige wagenpark voor het onderhoud in de buitenruimte afgeschreven. Uitgangspunt voor deze aanvraag is een soortgelijke vervanging van 20 bedrijfswagens met emissienorm EURO 6 en 6 elektrische voertuigen.

Inrichting nieuw gemeentehuis
Voor de inrichting van het nieuwe gemeentehuis wordt een bedrag van €700.000 gevraagd. Basis hiervoor is de kostenraming die gemaakt is op basis van zoveel mogelijk hergebruik van het bestaande meubilair. Hierbij is rekening gehouden met reparatiekosten, refurbishment en nieuw aan te schaffen meubilair.

Verkeersveiligheidsmaatregelen Veerweg Bergambacht
De N478, lokaal bekend als de Veerweg in Bergambacht, is een belangrijke ontsluiting van de woonwijken aan de oostzijde van Bergambacht. De geplande ontwikkelingen aan de westzijde van de Veerweg, zullen het lokale belang van de Veerweg nog groter maken. Het is gewenst dat daarom de verkeersveiligheid verbeterd wordt. Mede hierom is contact geweest met de wegbeheerder, de Provincie Zuid-Holland, waarbij o.a. is gesproken over de mogelijkheden de verkeersveiligheid te verbeteren en dit te combineren met de overname van de N478. De huidige stand van zaken is dat de Provincie Zuid-Holland ambtelijk de intentie heeft uitgesproken om te investeren in aanpassingen ten behoeve van verkeersveiligheid. De overname van de N478 is op dit moment minder actueel omdat het onderhoud van deze weg nog vijf jaar is ondergebracht bij een aannemer.

Huisvestingsprogramma 2024
Op basis van de verordening onderwijshuisvesting hebben scholen aanvragen ingediend voor het huisvestingsprogramma (HVP) 2024, betreft herstel constructiefout.

Investeringen nog niet opgenomen in Kadernota 2024

MJOP Materieel UOR
Conform MJOP vervanging materieel.

Renovatie voetbalvelden
Renovatie voetbalvelden conform MJOP

Algeracorridor
In oktober 2020 heeft de raad ingestemd met de garantstelling van € 4 miljoen voor de aanpak Algeracorridor. Daarnaast is besloten de dekking van de kosten de komende jaren op te nemen in de reguliere P&C-cyclus. In de Kadernota voor 2022 is opgenomen dat voor de bekostiging van de aanpak Algeracorridor 4 miljoen wordt gelabeld uit de reserve Enecogelden. De raad heeft de Kadernota 2022 op dit punt op 13 juli 2021 ongewijzigd vastgesteld. In de begrotingen voor 2022 en 2023 zijn deze gelden feitelijk niet terug te zien, aangezien ze niet in 2022 maar pas later aangewend zouden worden (maar de bekostiging Algeracorridor is wel weer benoemd).
Inmiddels is de Bestuursovereenkomst Algeracorridor bijna gereed en wordt door een kwartiermaker gewerkt aan het nader uitwerken van de voorkeursvariant. Dit is dan ook de reden dat in 2024 gebruik gemaakt gaat worden van de toegezegde gelden van de verschillende partijen. Wij daarom voor in de begroting 2024 € 50.000 beschikbaar uit de voor de Algeracorridor gelabelde Enecogelden beschikbaar te stellen voor deze kosten. Nadere afspraken over de kosten van de uiteindelijke uitwerking en realisatie van de maatregelen vinden later plaats.

Investeringsfonds
Vanuit de omgevingsvisie Krimpenerwaard en in de juli vastgestelde woonvisie 2023-2028 blijkt een ruimtelijke opgave voor de Krimpenerwaard. Er ligt een bouwopgave van 4.000 woningen tot 2040 en als vervolg op de regionale bedrijventerreinvisie is duidelijk dat er een uitbreiding van het areaal nodig is om de lokale bedrijven economisch en duurzaam verder te ontwikkelen, teneinde de economische vitaliteit te behouden en te versterken in de Krimpenerwaard. De ambities uit de omgevingsvisie en de opgaven vanuit de woonvisie en bedrijventereinstrategie vraagt om planologische processen en procedures en daarmee ambtelijke inzet en advieskosten. In de kadernota is aangekondigd dat er een voorstel in de begroting wordt opgenomen voor een meerjarig investeringsfonds. Dit fonds dient als dekking van de ambtelijke kosten. Deze kosten worden uiteindelijk vergoed wordt door de ontwikkelende partijen. Voorafgaand aan deze vergoedingen zal eerst voorfinanciering vanuit eigen middelen nodig zijn, om het fonds op te kunnen starten. Een dergelijk investeringsfonds kan ook breder worden gezien en dat onderzoek vraagt meer tijd. We hebben er daarom voor gekozen nu een PM-post op te nemen en in de loop van 2024 met een gericht voorstel naar de raad te komen. Voor 2024 en 2025 hebben we al wel een bedrag van € 300.000 opgenomen om de benodigde versnelling mogelijk te maken.

Milieustraat*
Met het realiseren van één milieustraat voor alle inwoners van gemeente Krimpenerwaard geven we invulling aan het collegeprogramma wat betreft de harmonisatie van het afvalbeleid. In december 2021 heeft de raad reeds een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor de voorbereidingsfase van de

nieuwe milieustraat. Vervolgens zijn de mogelijkheden en alternatieven onderzocht. Op het moment van schrijven van deze begroting is het nog niet mogelijk om een totaalbeeld van de investering te presenteren door de lopende onderhandeling voor de grondverwerving. Het hier genoemde bedrag is op basis van het prijspeil van eind 2022 en op basis van een grove schatting. De verwachting is dus dat dit bedrag niet toereikend is. Een voorstel voor het realiseren van de milieustraat wordt naar verwachting begin 2024 aan u aangeboden. Dekking van de kosten van de milieustraat verloopt via de afvalstoffenheffing.

Transformatie Dienstencentrum Schoonhoven
Voor het project Spoorzone in Schoonhoven is het noodzakelijk dat de aldaar gevestigde bibliotheek en het jongerencentrum verhuizen naar een andere locatie. De huidige bibliotheek en de Bastille maken onderdeel uit van deze herstructurering. Het investeringsbudget is nodig voor de verbouw en inrichting van de herbestemming (transformatie) van het rijksmonument gelegen aan het Doelenplein 12 tot bibliotheek. Het gepresenteerde bedrag is voorlopig en nog gebaseerd op een oudere raming. Bij een raadsvoorstel komen wij met een geactualiseerd bedrag. Tevens zullen we dan nader ingaan op dekking van de hiermee gemoeide jaarlijkse lasten.

Actualisatie IHP
Het geactualiseerde IHP wordt eind 2023 aan de raad voorgelegd voor vaststelling. Dan is voor 2024 voor twee middelbare scholen elk € 25.000 nodig (dus totaal € 50.000) voor voorbereidingskosten renovatie en verduurzaming. In het raadsvoorstel wordt ook ingegaan op de dekking. Nu advies om dit alvast in de begroting 2024 incidenteel op te nemen.

Bouw Kiezel en Kei*
Voor Kiezel en Kei wordt gewerkt aan nieuwe huisvesting samen met kinderopvang en bibliotheek. Realisatie van dit project start pas nadat de nieuwbouw van De Ark gereed is. De ontwerpfase start wel. Daarom wordt een voorbereidingskrediet aangevraagd in 2023. Het daadwerkelijke investeringskrediet is vanaf eind 2025 nodig. Het nu opgenomen bedrag is prijspeil 2023. Dit kan afwijken van het investeringskrediet wat te zijner tijd via een raadsvoorstel aangevraagd wordt.

Bouw De Kromme Draai + Gymzaal*
Voor De Kromme Draai wordt gewerkt aan nieuwe huisvesting samen met kinderopvang, bibliotheek en gymzaal. Na besluitvorming start vanaf 2024 de ontwerpfase. Vanaf begin 2026 is het investeringskrediet voor de bouw zelf nodig. Het nu opgenomen bedrag is prijspeil 2022. Dit kan afwijken van het investeringskrediet wat te zijner tijd via een raadsvoorstel aangevraagd wordt.

IHP 2.0
Het in 2018 vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) is geactualiseerd. Dit wordt op een later moment aan de gemeenteraad voorgelegd. De meerjarenplanning die hierin is opgenomen is gebaseerd op het huidige prijspeil en dient om met de meerjarenbegroting op deze uitgaven te anticiperen. Niet alle projecten worden tegelijkertijd uitgevoerd. Binnen de projecten en bij de definitieve aanvraag voor een investeringskrediet worden de kostenramingen steeds geactualiseerd naar het dan geldende prijspeil.

Model 7: Geprognosticeerde balans

Omschrijving	Begroting				
X € 1.000	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*	*2027*
Vaste activa					
- Materiële vaste activa	141.545	163.090	168.484	171.008	182.025
- Immateriële vaste activa	3.381	3.135	2.936	2.745	2.557
- Financiële activa	10.942	10.942	10.942	10.942	10.942
Vlottende activa					
- Voorraden	1.694	1.859	1.948	1.948	1.948
- Uitzettingen < één jaar	52.020	69.573	100.399	102.161	74.655
- Liquide middelen	4.659	4.659	4.659	4.659	4.659
- Overlopende activa	9.831	9.831	9.831	9.831	9.831
Totaal activa (31 dec.)	**224.072**	**263.089**	**299.199**	**303.294**	**286.617**

Omschrijving	Begroting				
	2023	2024	2025	2026	2027
Vaste passiva					
- Reserves	76.072	74.336	72.624	71.296	69.955
- (Nog te bestemmen) resultaat	0	230	-217	-10.387	-12.078
- Voorzieningen	33.486	30.734	26.478	21.896	19.576
- Langlopende schulden	89.925	133.200	175.725	195.900	184.575
- Waarborgsommen	38	38	38	38	38
Vlottende passiva					
- Schuld < één jaar	11.693	11.693	11.693	11.693	11.693
- Overlopende passiva	12.858	12.858	12.858	12.858	12.858
Totaal passiva (31 dec.)	**224.072**	**263.089**	**299.199**	**303.294**	**286.617**

Model 8: Reserves en voorzieningen

OVERZICHT RESERVES	2023					2024					2025					2026					2027					
	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het einde van het jaar
(Bedragen x € 1.000)																										
Algemene reserves	**21.388**	**0**		**12.774**	**9.870**	**24.292**	**0**		**7.759**	**5.001**	**27.049**	**0**		**22**	**95**	**26.975**	**0**		**410**	**113**	**27.272**	**0**		**0**	**0**	**27.272**
AR vrij vermogen	12.764	0		12.195	9.430	15.529	0		7.720	1.274	21.974	0		0	91	21.883	0		0	22	21.861	0		0	0	21.861
AR weerstandsvermogen*	3.258	0		462	0	3.720	0		0	3.720	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
AR grondzaken	5.367	0		117	440	5.043	0		39	7	5.075	0		22	4	5.092	0		410	90	5.411	0		0	0	5.411
Rekeningresultaat/begrotingsresultaat	**8.642**	**0**		**0**	**8.642**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**
Bestemmingsreserves	**57.117**	**232**		**7.496**	**8.108**	**56.737**	**0**		**2.943**	**7.898**	**51.783**	**0**		**1.967**	**3.629**	**50.121**	**0**		**1.842**	**3.510**	**48.452**	**0**		**1.482**	**2.868**	**47.066**
Begraafplaatsen	1.812	0		268	285	1.795	0		271	147	1.919	0		271	146	2.044	0		271	145	2.170	0		271	144	2.297
Egalisatie begroting	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
Frictiekosten herindeling	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
Huisvesting herindeling	3.792	0		0	217	3.575	0		0	255	3.321	0		0	253	3.068	0		0	250	2.818	0		0	248	2.569
Legaten	85	4	5,00	0	4	85	0	0,00	0	85	0	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0	0	0
Ontwikkeling kernen	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
WMO	0	0		0	0	0			0	0	0			0	0	0			0	0	0			0	0	0
WWB	0	0		0	0	0			0	0	0			0	0	0			0	0	0			0	0	0
Omgevingsplannen	555	0		50	184	421	0		50	0	471	0		50	0	521	0		50	0	571	0		50	0	621
Verkoop gemeentelijk vastgoed	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
Proeftuin	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0
Egalisatie bedrijfsvoering	704	0		0	411	293	0		70	0	363	0		47	0	409	0		23	0	433	0		0	0	433
Strategische verwerving	207	0		280	232	255	0		0	12	243	0		0	12	231	0		0	12	220	0		0	12	208
Eneco gelden	12.372	0		1.386	1.658	12.100	0		0	4.028	8.072	0		0	28	8.044	0		0	28	8.016	0		0	28	7.988
Tijdelijke verplaatsing bibliotheek Bergambacht	171	0		0	42	129	0		0	0	129	0		0	0	129	0		0	0	129	0		0	0	129
COVID-19	392	0		0	75	317	0		0	0	317	0		0	0	317	0		0	0	317	0		0	0	317
'Overrente" oversluiten leningen	4.380	0		0	603	3.776	0		0	537	3.239	0		0	484	2.755	0		0	434	2.321	0		0	384	1.938
'WGA-claims"	200	0		100	0	300	0		100	0	400	0		100	0	500	0		100	0	600	0		100	0	700
Onderwijshuisvesting	0	0		525	0	525	0		592	0	1.117	0		438	0	1.555	0		337	0	1.892	0		0	0	1.892
'Gebiedsprocessen"	0	0		801	200	601	0		0	200	400	0		0	200	200	0		0	200	0	0		0	0	0
Degeneratievergoeding	0	0		1.200	160	1.040	0		800	700	1.140	0		0	700	440	0		0	440	0	0		0	0	0
Begrotingstekorten	0	0		2.700	0	2.700	0		0	0	2.700	0		0	0	2.700	0		0	0	2.700	0		0	0	2.700
Totaal reserves	**87.147**	**232**	**0**	**22.970**	**26.620**	**83.729**	**0**	**0**	**10.702**	**12.899**	**81.532**	**0**	**0**	**1.988**	**3.724**	**79.796**	**0**	**0**	**2.252**	**3.623**	**78.425**	**0**	**0**	**1.482**	**2.868**	**77.038**

*Per ultimo 2024 onderdeel van de algemene reserve vrij vermogen.

OVERZICHT VOORZIENINGEN	2023					2024					2025					2026					2027					
	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het begin van het jaar	toerekening rente	%	overige toe-voe-gingen	onttrek-kingen	Saldo aan het einde van het jaar
(Bedragen x € 1.000)																										
Afkoop grafrechten	1.558			313	237	1.634			317	254	1.696			317	254	1.758			317	254	1.821			317	254	1.883
Afvalstoffenheffing	616			44	72	588			0	30	558			0	45	514			0	271	243			0	243	0
IBOR	14.968			4.503	5.282	14.190			4.503	7.146	11.547			4.503	7.874	8.177			4.503	7.269	5.411			4.503	5.109	4.806
Onderhoud gebouwen	2.122			1.380	2.927	575			1.380	1.425	531			1.380	900	1.011			1.380	1.476	915			1.380	1.058	1.238
Pensioenen wethouders	3.411			108	41	3.479			108	25	3.562			108	25	3.645			108	25	3.729			108	25	3.812
vGRP	11.600			540	776	11.364			0	659	10.706			0	1.136	9.569			0	1.266	8.303			0	1.612	6.692
Reparatie uitkering WW	84			19	0	103			19	0	122			19	0	141			19	0	160			19	0	179
Egalisatie bouwleges	500			174	0	674			373	0	1.047			0	350	697			0	350	347			0	347	0
Verlofsparen	881			0	0	881			0	0	881			0	0	881			0	0	881			0	0	881
Legaten	0			0	0				85	0	85			0	0	85			0	0	85			0	0	85
Totaal voorzieningen	**35.740**			**7.082**	**9.336**	**33.486**	**0**		**6.785**	**9.538**	**30.734**	**0**	**0**	**6.328**	**10.584**	**26.478**	**0**	**0**	**6.328**	**10.910**	**21.895**	**0**	**0**	**6.328**	**8.647**	**19.576**

Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

	2024		2025		2026		2027	
	toe-voe-gingen	onttrek-kingen	toe-voe-gingen	onttrek-kingen	toe-voe-gingen	onttrek-kingen	toe-voe-gingen	onttrek-kingen
Begraafplaatsen	271	147	271	146	271	145	271	144
Dekking kapitaallasten	150	850	150	814	150	796	150	735
Huisvesting herindeling	0	255	0	253	0	250		248
Strategische verwerving	0	12	0	12	0	12	0	12
Egalisatiereserve ICT	460	583	460	476	460	584	460	575
Overrente	0	537	0	484	0	434	0	384
Sport	451	331	451	421	451	573	451	699
Totaal	**1.332**	**2.715**	**1.332**	**2.606**	**1.332**	**2.794**	**1.332**	**2.797**

(Bedragen x € 1.000)

Overzicht mutaties reserves per programma

Mutatie reserves per programma (x € 1.000)

	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Bestuur en ondersteuning	-5.707	-11.980	-8.500	-757	-734	-710
Veiligheid						
Verkeer, vervoer en waterstaat		-1.700	-800			
Economie	-189	-801				
Onderwijs, Sport, cultuur en recreatie	-874	-1.858	-1.042	-889	-788	-451
Sociaal domein	-2.029	-3.274				
Volksgezondheid en milieu	-683	-268	-271	-271	-271	-271
Volkshuisvesting, leefomgeving & sv	-1.835	-447	-89	-72	-460	-50
Totaal toevoegingen	-11.317	-20.328	-10.702	-1.989	-2.253	-1.482
Bestuur en ondersteuning	8.093	17.626	9.592	1.383	1.373	1.290
Veiligheid	0	182				
Verkeer, vervoer en waterstaat	241	499	899	835	579	139
Economie	287	1.497	300	200	200	0
Onderwijs, Sport, cultuur en recreatie	1.958	2.219	1.076	979	1.084	1.188
Sociaal domein	1.202	2.085	85			
Volksgezondheid en milieu	640	723	347	310	284	239
Volkshuisvesting, leefomgeving & sv	399	1.903	599	16	102	12
Totaal onttrekkingen	12.820	26.734	12.898	3.723	3.622	2.868
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**1.503**	**6.406**	**2.196**	**1.734**	**1.369**	**1.386**

Programma Bestuur en ondersteuning

Lasten

We voegen structureel een bedrag van € 460.000 toe aan de egalisatie reserve ICT conform het vastgestelde meerjarenonderhoudsplan ICT voor de dekking van rente en afschrijving. Daarnaast reserveren we jaarlijks een bedrag van € 100.000 voor toekomstige claims in het kader van de Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA). We voegen een bedrag van € 150.000 toe de reserve dekking kapitaallasten voor aanschaf van nieuw meubilair. We voegen de algemene reserve weerstandsvermogen samen met de algemene reserve vrij vermogen voor een bedrag van € 3.720.000. Daarnaast hevelen we 4.000.000 over van de reserve Enecogelden naar de algemene reserve vrij vermogen voor de algeracorridor.

Baten

We onttrekken structureel € 1.537.000 ter dekking van kapitaallasten voortkomend uit (onderhouds)investeringen. In de jaren 2024 tot en met 2027 onttrekken we middelen uit de reserve ‘’overrente’’. Dit is ten behoeve van het realiseren van structureel rentevoordeel in de exploitatie. Daarnaast voegen we de algemene reserve weerstandsvermogen samen met de algemene reserve vrij vermogen voor een bedrag van € 3.720.000. We hevelen € 4.000.000 over van de reserve eneco gelden naar de algemene reserve vrij vermogen. We onttrekken incidenteel een bedrag van € 270.000 uit de algemene reserve vrij vermogen. Dit is voor inhuur extra formatie, Wachtgelden wethouders, strategisch regio onderzoek en een paramedisch onderzoek.

Programma Verkeer, vervoer en waterstaat

Lasten

We voegen incidenteel in 2024 een bedrag van € 800.000 toe aan de reserve degeneratievergoeding. Dit betreft de inkomsten die ontvangen worden voor de overeenkomst met Deltafiber aanleg glasvezel.

Baten

We onttrekken structureel € 150.000 ter dekking van kapitaallasten voorkomend uit (onderhouds)investeringen. Verder onttrekken we incidenteel in 2024 € 700.000, 2025 € 700.000 en in 2026 € 440.000 uit de reserve degeneratievergoeding. Dit is voor het wegdekherstel wegens aanleg van glasvezel. Daarnaast nog € 50.000 incidenteel uit de algemene reserve vrij vermogen voor dekking van een voorbereidingskrediet algeracorridor.

Programma Economie

Baten

We onttrekken incidenteel in 2024 bedrag van € 300.000, 2025 en 2026 een bedrag van € 200.000 aan de algemene reserve vrij vermogen en nieuw te vormen bestemmingsreserve “gebiedsprocessen’’ voor de uitvoering van het project gebiedsprocessen en voor uitvoering van het project ‘Mijn Koers’ (programma uit de Proeftuin).

Programma Onderwijs, sport, cultuur en recreatie

Lasten

We voegen structureel € 451.000 toe aan de reserve sport ten behoeve van (onderhouds)investeringen van sportvelden. Vanaf 2023 wordt de financiële ruimte die ontstaat doordat scholen in een later stadium gerealiseerd worden gestort in de bestemmingsreserve onderwijshuisvesting in 2024 is dat € 591.000. Dit is voor dekking van de IHP-investeringen.

Programma Sociaal Domein

Baten

In 2024 valt de reserve legaten vrij voor € 85.000. Hiervan vormen we een nieuwe voorziening legaten.

Programma Volksgezondheid en Milieu

Lasten

We voegen structureel € 271.000 toe aan de reserve begraafplaatsen ter dekking van de lasten in verband met (onderhouds)investeringen.

Baten

We onttrekken structureel € 190.000 aan de reserve kapitaallasten en begraafplaatsen ter dekking van de lasten in verband met (onderhouds)investeringen op het gebied van riolering, milieu en begraafplaatsen. In 2024 onttrekken we incidenteel € 160.000 uit de algemene reserve vrij vermogen voor de dekking van uitvoering gebiedsprocessen bodemdaling, klimaatadaptatie en uitvoering collegeprogramma.

Programma Volkshuisvesting, leefomgeving & stedelijke vernieuwing

Lasten

In 2024 voegen we incidenteel € 50.000 toe aan de reserve omgevingsplannen. In 2024 tot en met 2026 wordt de winstuitname uit de grondexploitaties toegevoegd aan de algemene reserve grondzaken.

Baten

In 2023 onttrekken we structureel € 12.000 aan reserve strategische verwervingen ter dekking van de lasten in verband met strategische vastgoed en grond aankopen. In 2024 onttrekken we incidenteel € 587.000 uit de algemene reserves vrij vermogen. Dit voor dekking van het uitvoeringsprogramma woonvisie, strategische koers en omgevingswet

Model 9: Berekening EMU-saldo

De wet schrijft voor om de berekening van het EMU-saldo aan de begroting toe te voegen. Het overzicht is conform het door het CBS voorgeschreven invulmodel. Het EMU-saldo is het verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid. Een negatief saldo geeft aan dat de overheid een tekort heeft: de uitgaven zijn groter dan de inkomsten. Het EMU-saldo van de lokale overheden telt mee voor het saldo van de totale Nederlandse overheid.

Voor de gemeente Krimpenerwaard wordt de berekening in het onderstaande overzicht weergegeven. Uit dit overzicht blijkt dat de gemeente vanaf 2023 jaarlijks een negatief EMU-saldo heeft als gevolg van een fors investeringsprogramma. Dit programma omvat met name investeringen in de bouw van het Schoonhovens College, bouw van sporthal De Meent, bouw scholen Bergambacht, bouw nieuw gemeentehuis, investeringen in IBOR, MJOP riolering en milieustraat.

		Begroting (x € 1.000)				
		2023	2024	2025	2026	2027
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-11.532	-1.967	-1.943	-11.758	-13.464
+2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	6.981	6.871	7.939	9.490	10.725
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	5.719	5.818	4.518	4.162	3.847
-4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	36.109	44.438	32.350	11.793	21.435
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-	-	-	-	-
+6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-
-7	Aankoop van grond en de uitgaven van bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	171	164	88	88	-
+8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op de exploitatie verantwoord	1.078	-	-	-	-
-9	Lasten op de balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	9.699	9.538	10.584	10.910	8.647
-10	Lasten in verband met transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserve (incl. fondsen en dergelijke) worden gebracht en die niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-
-11	Verkoop van effecten:					
	a. Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
	b. Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst op de exploitatie	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		**-43.733**	**-43.418**	**-32.508**	**-20.897**	**-28.974**

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Lijst verbonden partijen

1. OVERZICHT GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN

1. Gemeenschappelijke regeling regio Midden-Holland	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De regionale samenwerking in de regio Midden-Holland gaat uit van een netwerksamenwerking. Daarbij is het uitgangspunt een versterking van de belangenbehartiging vanuit de regio.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur vertegenwoordigd door burgemeester P.J. Bouvy-Koene
Omvang van financieel belang	De bijdrage is berekend op basis van het inwoneraantal per deelnemende gemeente.
Deelnemende partijen	Deelnemers aan de Gemeenschappelijke regeling regio Midden-Holland zijn de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Waddinxveen, Zuidplas en Krimpenerwaard.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning
Actuele opgaven van de verbonden partij	De regio werkt samen in een netwerksamenwerking. Midden Holland voert een strategische lobby vanuit de volgende kernboodschap (positioneringsdocument Regio Midden-Holland): "Midden-Holland is uniek door de centrale ligging: de regio midden in de Randstad. Midden-Holland is stad en platteland, natuur en cultuurhistorie, Randstad en ruimte, vakmanschap en high-tech, handel en industrie. Midden-Holland biedt ruimte. Aan wonen, ondernemen en genieten. Voor iedereen. En zien we uitdagingen of kansen? Dan zetten we samen onze schouders eronder en maken we het mogelijk. Dat doen we al eeuwenlang en dit blijven we doen." Dit document wordt ingezet bij lobby-activiteiten, om zo bij te dragen aan de realisatie van de belangrijkste opgaven van de regio. Deze opgaven zijn verdeeld over 3 kernthema's: groeigebied, bereikbaarheid en economische vitaliteit. Naar aanleiding van het in 2023 uitgevoerde BRE-onderzoek en het voornemen om met een regio-deal aan de slag te gaan is het wenselijk afspraken te maken over de capaciteit verbonden aan de opgaven die we in 2024 en verder regionaal willen uitvoeren. Een van de vormen hiervoor is het organiseren van meer capaciteit in de regio zelf. Daar is in de huidige begroting van de regio nog geen rekening mee gehouden.
Financieel risico	De regio Midden Holland kent een eigen weerstandsvermogen van € 100.000. Het financiële risico voor de gemeente is beperkt

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€621 €540
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€437 €586
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*59%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*48%*
Financieel resultaat 2022		€78
Omvang weerstandsvermogen		€100
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€111

.

2. Hecht (vh. RDOG)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Leiden
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Hecht, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft als doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg. Hecht bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisisomstandigheden.
Vertegenwoordiging in de partij	Het Algemeen Bestuur van Hecht bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de 18 deelnemende gemeenten. Namens de gemeente Krimpenerwaard heeft wethouder I. Bultman zitting in het Algemeen Bestuur van Hecht.
Omvang van financieel belang	De bijdrage is opgebouwd uit een bijdrage per inwoner en een bijdrage per kind. De kosten voor aanvullende taken, zoals logopedie en huisvesting worden apart in rekening gebracht door Hecht.
Deelnemende partijen	18 gemeenten in de regio Hollands Midden.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Veiligheid Onderwijs, sport, cultuur en recreatie Sociaal domein Volksgezondheid en Milieu.
Actuele opgaven van de verbonden partij	De programmabegroting van Hecht kent vier programma's: I. Het programma Geneeskundige Hulpverlening voor de sector GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio). II. Het programma Ambulancezorg, dat wordt uitgevoerd door de sector Regionale Ambulancevoorziening (RAV). III. Het programma Openbare gezondheidszorg omvat de werkzaamheden van de GGD Hollands Midden. IV. Het programma Zorg- en Veiligheidshuis Hollands Midden. Inhoudelijke thema's van de RDOG HM beslaan een breed terrein en richten zich met name op: - de Jeugdgezondheidszorg zoals het Rijksvaccinatieprogramma extra zorg voor risicokinderen, zorgcoördinatie, stevig ouderschap. - het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling. - CJG dienstverlening. - Maatschappelijke Zorg zoals de opvang verwarde personen en de basiszorg Kwetsbare Kinderen.
Financieel risico	Hecht kent een eigen weerstandsvermogen van € 100.000. Het financiële risico voor de gemeente is beperkt

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€10.012 €5.539
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€33.931 €45.292
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*23%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*11%*
Financieel resultaat 2022		€ -731
Omvang weerstandsvermogen		€2.974
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€4.019

.

3. Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De Omgevingsdienst Midden Holland streeft er naar een bijdrage te leveren aan een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving. De omgevingsdienst is uitvoerder van de wettelijke milieutaken, vergunningverlening en handhaving van bedrijven en ook belast met de controle en toetsing van specialistische milieu- en veiligheidsaspecten. Zo ook ten aanzien van ruimtelijke projecten. Hoewel ODMH ook taken op het gebied van bouw- en woningtoezicht uitvoert, maakt onze gemeente daar geen gebruik van.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door wethouders R. Boere en W. Pannekoek. Lid van het dagelijks bestuur is wethouder R. Boere.
Omvang van financieel belang	De bijdrage is opgebouwd uit het aantal en soort diensten dat wordt afgenomen.
Deelnemende partijen	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten: Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard, Waddinxveen en Zuidplas.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Volksgezondheid en Milieu
Actuele opgaven van de verbonden partij	De ODMH is een regionale uitvoeringsdienst, die de wettelijke milieutaken uitvoert voor de gemeente Krimpenerwaard. De ODMH doet dit aan de hand van een door het AB ODMH goedgekeurd productenboek en een door het college goedgekeurd jaarprogramma. Jaarlijks legt de ODMH met een productierapportage verantwoording af aan de gemeente over de taakuitvoering in het voorgaande jaar. Vanaf 2024 is de Omgevingswet van kracht, wat invloed heeft op veel processen binnen het ODMH. Bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt het bevoegd gezag voor een substantieel deel van de huidige provinciale bodemtaken naar de gemeenten omgezet. Voor de gemeente Krimpenerwaard gaat het om 1372 extra uren voor deze bodemtaken. In de financiële bijdrage 2024 is rekening gehouden met de laatste begrotingswijziging zoals vastgesteld in DB van de ODMH (augustus). Het Rijk onderzoekt landelijk of Omgevingsdiensten wel voldoende robuust zijn, dat kan opnieuw leiden tot discussies over de omvang van de dienst.
Financieel risico	De risico's zijn in beeld gebracht. De aanwezige weerstandscapaciteit is niet toereikend. In het weerstandsvermogen van de gemeente is hier - voor haar aandeel in het risico - rekening mee gehouden.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€2.647
begrotingsjaar	31/12/2022	€2.281
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€5.129
begrotingsjaar	31/12/2022	€6.101
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*22%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*19%*
Financieel resultaat 2022		€87
Omvang weerstandsvermogen		€1.402
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€2.413

.

4. Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Hollands Midden	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Leiden
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de VRHM zijn vastgesteld in de Wet Veiligheidsregio's en in de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Hollands Midden. Het gaat hierbij om de volgende taken, die namens de achttien deelnemende gemeenten worden uitgevoerd: meldkamerfunctie voor brandweer, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening; risicobeheersing; rampenbestrijding en crisisbeheersing; GHOR; coördinatie gemeentelijke crisisbeheersing (bevolkingszorg); brandweerzorg. De VRHM is hiermee in feite een uitvoeringsorganisatie voor deze taken van de gemeenten. Deze taken voert zij uit voor de veiligheid en continuïteit van de samenleving in de regio en haar 814.000 inwoners.
Vertegenwoordiging in de partij	Burgemeester P.J. Bouvy-Koene is lid van het Algemeen Bestuur VRHM
Omvang van financieel belang	Bijdrage is gebaseerd op de zogenaamde “Cebeonnorm”. Deze norm is opgebouwd vanuit een aantal onderdelen waaronder inwoneraantal, aantal huishoudens etc.
Deelnemende partijen	Er zijn 18 deelnemende gemeenten.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Veiligheid
Actuele opgaven van de verbonden partij	Q3/4 2023 zal het Regionaal Beleidsplan 2024-2027 aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Door ontwikkeling rondom kosten van personeel en uitvoering wordt een hogere bijdrage van de gemeente verwacht.
Financieel risico	Het weerstandsvermogen is toereikend om risico’s af te dekken.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€6.823
begrotingsjaar	31/12/2022	€5.659
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€41.692
begrotingsjaar	31/12/2022	€67.394
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*14%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*8%*
Financieel resultaat 2022		€ -406
Omvang weerstandsvermogen		€920
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€3.786

.

5. Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Klaaswaal
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Het SVHW verzorgt voor de deelnemers de volgende werkzaamheden: · de heffing en invordering van lokale belastingen; · de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken; · de administratie van vastgoedgegevens; · het verstrekken van de vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden. Tevens verzorgt het SVHW de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) en de uitvoering van de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB).
Vertegenwoordiging in de partij	Elke deelnemende gemeente heeft 1 stem en het waterschap heeft 2 stemmen. De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur vertegenwoordigd door wethouder P. van der Hek.
Omvang van financieel belang	De bijdrage is gebaseerd op het aantal objecten (vastgoedinformatie & woz-administratie), aantal aanslagen (heffing belastingen) en aantal biljetten (invordering).
Deelnemende partijen	De deelnemers zijn: 13 gemeenten en 1 waterschap.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing
Actuele opgaven van de verbonden partij	SVHW heeft de ambitie om zijn deelnemers te blijven interesseren en te binden door: de basis verder te versterken en de dienstverlening verder te optimaliseren; de deelnemers verder te ontzorgen door het breder aanbieden van het huidige takenpakket en meerwaarde te bieden door het ter beschikking stellen van de aanwezige informatie voor beleidsbepaling en sturing op de uitvoering. Aantal bezwaarschriften zijn dit jaar weer toegenomen, ondermeer door agressieve reclame van no-cure no-pay bureaus.
Financieel risico	De risico's zijn in beeld gebracht en afgedekt met een toereikende weerstandscapaciteit.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€848
begrotingsjaar	31/12/2022	€849
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€6.159
begrotingsjaar	31/12/2022	€6.597
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*12%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*11%*
Financieel resultaat 2022		€122
Omvang weerstandsvermogen		€700
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€790

.

6. Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Krimpen aan den IJssel
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Het IBKW verleent civiel technische adviezen en ingenieursdiensten waar het gaat om de aanleg, onderhoud en beheer van de openbare ruimte, met name wegen en riolering.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Dagelijks Bestuur vertegenwoordigd door wethouder L. Barth. (voorzitter).
Omvang van financieel belang	De bijdrage wordt berekend op basis van een uurtarief en het aantal af te nemen uren. Voor 2022 is het uurtarief € 89,02.
Deelnemende partijen	De deelnemers zijn de gemeente Krimpen aan den IJssel en de gemeente Krimpenerwaard.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Verkeer, vervoer en waterstaat Volksgezondheid en Milieu
Actuele opgaven van de verbonden partij	Het IBKW is vanaf 2022 gehuisvest in het voormalige Rabobank kantoor. Dit pand wordt gehuurd van de gemeente Krimpen a.d. IJssel voor een periode van 12 maanden met een optie tot een verlenging. Door het IBKW is inmiddels opdracht verstrekt te kijken naar een nieuwe permanente huisvesting die voldoet aan het opgestelde Programma van Eisen. In 2024 zal hierover een besluit moeten worden genomen.
Financieel risico	Het IBKW heeft geen weerstandsvermogen. In het weerstandsvermogen van de gemeente is hier - voor haar aandeel - rekening mee gehouden.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€1.172
begrotingsjaar	31/12/2022	€1.162
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€701
begrotingsjaar	31/12/2022	€430
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*63%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*73%*
Financieel resultaat 2022		€0
Omvang weerstandsvermogen		€0
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€0

.

7. Groenalliantie	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Schiedam
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De Groenalliantie is in de Krimpenerwaard eigenaar van de recreatiegebieden Krimpenerhout, Loetbos, speelpolders en nog wat andere kleine gebieden (totaal 455HA). Zij ontwikkelt en beheert deze gebieden. Ook verzorgt zij het beheer en onderhoud van de routenetwerken. Totaal is de Groenalliantie eigenaar van 775 HA natuur en recreatiegrond.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het dagelijks bestuur vertegenwoordigd door wethouder W. Pannekoek en in het algemeen bestuur door wethouder L. Barth en W. Pannekoek
Omvang van financieel belang	De deelnemersbijdrage voor 2024 is € 452.000 dit is 13% van de begroting. Voor de komende jaren wordt naast de gebruikelijke indexering geen aanpassing verwacht.
Deelnemende partijen	Deelnemers aan de Groenalliantie zijn de gemeenten Bodegraven- Reeuwijk, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Krimpenerwaard en Waddinxveen.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Sport, cultuur en recreatie
Actuele opgaven van de verbonden partij	In 2021 is door participatie met gebruikers, gebiedspartners, stakeholders en bestuurders het onwikkelplan 2030 vastgesteld en een investeringsagenda tot en met 2025. Als vervolg hierop is in 2022 het uitvoeringsprogramma " Groen voor iedereen" opgesteld. Dit is een uitvoeringsprogramma tot 2025. Na 2025 wordt de bijdrage vanuit de provincie opnieuw bezien.
Financieel risico	De Groenalliantie beschikt over voldoende weerstandsvermogen. Naar de toekomst toe zijn er financiële risico's als gevolg van het aflopen eind 2025 van de begrotingssubsidie van de provincie. Dit is 43 % van de begroting. Eind 2023 komt hier duidelijkheid over.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€10.694
begrotingsjaar	31/12/2022	€10.722
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€1.906
begrotingsjaar	31/12/2022	€2.375
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*85%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*82%*
Financieel resultaat 2022		€200
Omvang weerstandsvermogen		€2.500
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€452

.

8. Streekarchief Midden Holland	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Het Streekarchief is belast met de uitvoering van de gemeentelijke taken in het kader van de archiefwet. Dit houdt in het beheer van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van de nog niet naar de archiefbewaarplaatsen overgebrachte archiefbescheiden die nog bij de deelnemende gemeenten berusten. Daarnaast nazorg van de laatstgenoemde bescheiden, de dienstverlening in de studiezaal en het bevorderen van de plaatselijke en regionale geschiedbeoefening.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door wethouder P. van der Hek. De plaatsvervanger is burgemeester P.J. Bouvy-Koene. Het aantal stemmen staat in relatie tot het inwoneraantal.
Omvang van financieel belang	De bijdrage is opgebouwd uit een bedrag per inwoner en een bedrag per strekkende meter in gebruik zijnde archief .
Deelnemende partijen	Deelnemers aan het Streekarchief zijn de gemeenten Gouda, Krimpen a/d IJssel, Krimpenerwaard, Waddinxveen en Zuidplas en de regio Midden Holland.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning
Actuele opgaven van de verbonden partij	Het streekarchief zal zich de komende tijd richten op de overgang van het beheer van een analoog archief naar een digitale beheervorm. De eerste stappen zijn gezet in het ontwikkelen van een digitale archiefbewaarplaats een "e-depot". Vanuit de aangesloten deelnemers wordt samengewerkt voor het opzetten van een noodzakelijke e-depotvoorzieing. Met de inwerkingtreding van de nieuwe archiefwet medio 2023 wordt de overbrengingstermijn teruggebracht van 20 naar 10 jaar. Gevolg hiervan is dat de digitale overheidsinformatie eerder moet worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats om van daaruit openbaar toegankelijk te zijn. Voor de gemeente betekent dit dat uiterlijk 2032 er een voorziening moet zijn waarin deze overheidsinformatie beheerd kan worden. De gemeente beschikt al over digitale informatie die op termijn openbaar dient te worden gemaakt. Omdat kennis en ervaring nodig is voor de overdracht van digitale overheidsinfomatie is daarom al een aanvang gemaakt met het opzetten van een e-depotvoorziening.
Financieel risico	Uitgaande van een zekerheidspercentage van 90% is het gewenste weerstandvermogen voor 2023 vastgesteld op € 180.000,00. Het aanwezige weerstandsvermogen is naar verwachting € 94.462,00. Op het moment dat zich dus een calamiteit/risico voordoet dat groter is dan € 94.462,00, zal aan de deelnemers een aanvullende bijdrage gevraagd worden. In het weerstandsvermogen van de gemeente is hier - voor haar aandeel - in voorzien.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€290
begrotingsjaar	31/12/2022	€295
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het	01/01/2022	€294
begrotingsjaar	31/12/2022	€275
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*50%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*52%*
Financieel resultaat 2022		€10
Omvang weerstandsvermogen		€102
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€467

.

9. Werkvoorzieningschap Promen	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De doelstelling van Promen is het bieden van zinvol werk met maximale ontwikkelmogelijkheden aan mensen met een indicatie Wet Sociale Werkvoorziening. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk van de ca. 1.200 medewerkers extern bij reguliere werkgevers gaan werken in functies die aansluiten bij hun capaciteiten, ervaring en ambities. Daarnaast biedt Promen dienstverlening in het kader van de Participatiewet.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door wethouder W. Pannekoek.
Omvang van financieel belang	Het gehele WSW budget wordt overgedragen aan Promen en eventuele tekorten worden verdeeld naar rato van het aandeel van de gemeente (voor de Krimpenerwaard geldt een aandeel van 12,4%). Daarnaast wordt via inbesteding dienstverlening in het kader van de Participatiewet ingekocht.
Deelnemende partijen	Deelnemers van Promen zijn de gemeenten Alphen aan de Rijn, Capelle aan den IJssel, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Waddinxveen, Zuidplas en Krimpenerwaard.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Sociaal Domein
Actuele opgaven van de verbonden partij	Promen heeft in 2018 een financiële en juridische scheiding aangebracht in de dienstverlening Sociale Werkvoorziening (SW) en dienstverlening Participatiewet (PW). De deelnemende gemeenten continueren de gezamenlijke SW-dienstverlening onder de gemeenschappelijke regeling. Voor de PW-dienstverlening is Prowork opgericht. Met Prowork kunnen gemeenten via een één-op-één relatie vraaggerichte re-integratieactiviteiten (inclusief nieuw beschut werk) inkopen. Deze bedrijfsvoering wordt uitgevoerd tot en met 2025. In 2024 wordt het hoofdlijnenbesluit met Promen tegen het licht gehouden. Daarbij wordt ook het verwachte nieuwe rijkskader (najaar 2023) voor ontwikkelbedrijven meegenomen.
Financieel risico	De beschikbare weerstandscapaciteit is toereikend om de in beeld gebrachte risico's af te dekken.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€3.766 €3.266
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€11.942 €11.930
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*24%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*21%*
Financieel resultaat 2022		€ -461
Omvang weerstandsvermogen		€2.400
Omvang garantstellingen		*n.v.t.*
Omvang taakstelling verbonden partij		*n.v.t.*
Financiële bijdrage 2024		€3.047

2. VENNOOTSCHAPPEN/STICHTINGEN

1. Cyclus NV	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda (postadres) / Moordrecht (bezoekadres).
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Cyclus is belast met de inzameling en (aanbesteding van) verwerking van huishoudelijke grondstoffen en afval en het beheer van inzamelmiddelen voor 9 gemeenten in de regio Midden Holland en Rijnstreek. Vanaf 2019 zijn 3 niet-aandeelhoudende gemeenten aan het dienstverleningsgebied toegevoegd.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door de wethouders W. Pannekoek (GrondstoffenPlatform-Bestuurlijk) en P. Van der Hek (Algemene Vergadering Aandeelhouders).
Omvang van financieel belang	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één aandeel voor één stem. De gemeente Krimpenerwaard heeft 69.752 aandelen (14,4%) in haar bezit met een nominale waarde van € 488.264, gebaseerd op € 7 per aandeel, nominaal.
Deelnemende partijen	Cyclus is een overheids- N.V. Een 9-tal gemeenten in de Regio's Midden-Holland en Rijnstreek is aandeelhouder. De onderneming wordt geleid door een directeur. Deze directeur staat onder toezicht van een uit vier leden bestaande Raad van Commissarissen.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Volksgezondheid en Milieu
Actuele opgaven van de verbonden partij	Cyclus heeft drie hoofdtaken: · Inzameling van huishoudelijke grondstoffen en afval; · Aanbesteding van de verwerking van ingezamelde grondstof- en afvalstromen; · Onderhoud en beheer van inzamelmiddelen. Gemeente Krimpenerwaard heeft voor bovenstaande taken een vijfjarige dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Cyclus (2018-2022), stilzwijgend verlengd, met een opzegtermijn van 2 jaar. In 2020 is de DVO collectief voor en door de deelnemende gemeenten aangepast. In 2024 wordt de DVO opnieuw collectief door de aandeelhoudende gemeenten beoordeeld.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€10.342 €10.568
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€22.406 €22.916
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*32%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*32%*
Financieel resultaat 2022		*€225*

.

2. Oasen NV	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Gouda
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Oasen is een drinkwaterbedrijf met als kernactiviteiten de winning, productie en levering van kwalitatief goed drinkwater aan particulieren en bedrijven. De voorzieningsgebieden liggen in het oostelijke deel van Zuid-Holland
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder P. van der Hek.
Omvang van financieel belang	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één aandeel voor één stem. De gemeente Krimpenerwaard heeft 56 aandelen van een totaal aan aandelen van 2500. De nominale waarde van deze 56 aandelen bedraag € 455 per aandeel wat neerkomt op een bedrag van € 25.480. De afgelopen jaren heeft er geen winstuitkering plaats gevonden.
Deelnemende partijen	24 Gemeenten in de regio's Midden-Holland, Rijnstreek en Drechtsteden zijn aandeelhouder.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning
Actuele opgaven van de verbonden partij	Oasen is op zoek naar uitbreiding van haar waterwin-locaties.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€122.426 €125.600
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€188.121 €221.955
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*39%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*36%*
Financieel resultaat 2022		*€3.174*

.

4. Stedin NV	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De aanleg, het beheer en onderhoud van gas- en elektriciteitsnetten en het transport van gas en elektriciteit naar ca. 2 miljoen klanten.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder P.J.S. van der Hek. In de algemene vergadering van aandeelhouders staat het stemrecht gelijk aan het aandelenpercentage.
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard bezit 28.131 en 4.510 cumulatief preferente aandelen met een nominale waarde van € 100 per aandeel.
Deelnemende partijen	44 gemeenten zijn aandeelhouder.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning
Actuele opgaven van de verbonden partij	De komende jaren staat Stedin voor grote investeringen in het energienetwerk om de klimaatdoelstellingen te behalen en de ambities in de Regionale Energiestrategieën te verwezenlijken. Hiervoor heeft Stedin de komende jaren extra kapitaal nodig.

.

Financiële informatie (x € 1.000.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€3.270 €3.342
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€4.912 €5.178
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*40%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*39%*
Financieel resultaat 2022		*€ 44*

.

5. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De BNG Bank N.V. is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG Bank N.V. bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, evenals het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder R. Boere.
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard bezit 50.700 aandelen. De nominale waarde per aandeel is € 2,50.
Deelnemende partijen	De Staat (50%), 11 provincies, 1 hoogheemraadschap en bijna alle gemeenten.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Bestuur en Ondersteuning
Actuele opgaven van de verbonden partij	geen bijzonderheden

.

Financiële informatie (x € 1.000.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€5.062 €4.615
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€143.995 €107.459
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*3,4%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*4,1%*
Financieel resultaat 2022		*€300*

.

6. Veerdienst Schoonhoven BV	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Schoonhoven
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De veerdienst is voor de instandhouding, beheer en exploitatie van de veerdienst over de Lek tussen Schoonhoven en Gelkenes en de veerdienst tussen Gouderak en Moordrecht. Per 1 januari 2018 exploiteert de veerdienst ook het veer Lekkerkerk-Nieuw Lekkerland.
Vertegenwoordiging in de partij	De leden van de raad zijn vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard bezit alle aandelen van deze BV en heeft daarmee 100% stemrecht.
Deelnemende partijen	De gemeente Krimpenerwaard
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Verkeer, vervoer en waterstaat
Actuele opgaven van de verbonden partij	Het weerstandsvermogen is toereikend om financiële risico's af te dekken. De veerdienst oriënteert zich op de mogelijkheden van verduurzaming van de vloot. De veerdienst Schoonhoven functioneert goed. In de lijn van de verenvisie/BMC-rapport wordt gezocht naar de mogelijkheden voor integratie en samenwerking met de verschillende veerdiensten.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€2.813 €2.793
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022 31/12/2022	€2.519 €2.436
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*53%*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*53%*
Financieel resultaat 2022		*€ -20*

.

7. Waterbos Bergambacht BV	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Bergambacht
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Het voor eigen rekening en onder eigen naam exploiteren van het zwembad in Bergambacht.
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard neemt deel aan de aandeelhoudersvergadering en wordt vertegenwoordigd door wethouder H.C. Bultman.
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard heeft 1 aandeel in de BV ter grootte van € 9.076. Jaarlijks wordt een bijdrage in de exploitatie betaald.
Deelnemende partijen	De gemeente Krimpenerwaard is voor 50% aandeelhouder en Optisport Exploitaties BV eveneens voor 50%.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	Sport, cultuur en recreatie
Actuele opgaven van de verbonden partij	Door onzekerheden uit financiële noodsteunregelingen van het Rijk voor de coronacrisis (afwikkelingen specifieke uitkeringen ijsbanen en zwembaden) en de energiecrisis (specifieke uitkeringen meerkosten energie openbare zwembaden) loopt de partij achter met de afronding van haar jaarrekeningen. Een duurzaamheidsplan wordt momenteel opgesteld (door de gemeente) en uitkomsten/gevolgen hiervan verwacht begin 2024.

.

Financiële informatie (x € 1.000)		
Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022	n.n.b.
	31/12/2022	n.n.b.
Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2022	n.n.b.
	31/12/2022	n.n.b.
Solvabiliteit organisatie per 01/01/2022		*n.n.b.*
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2022		*n.n.b.*
Financieel resultaat 2022		*n.n.b.*

Bijlage 2 - Lijst met gebruikte afkortingen

A	
ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AP	Autoriteit persoonsgegevens
ALV	Algemene ledenvergadering
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
B	
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BIO	Baseline informatiebeveiliging overheid
BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
Boa	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG	Budgetten Gebundelde Uitkeringen
BV	Besloten Vennootschap
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties
C	
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CP	Collegeprogramma
CPI	Consumenten Prijs Index
D	
DSO	Digitaal stelsel omgevingswet
E	
ECB	Europese Centrale Bank
ER-doel	Doel met daarin kwalificaties zoals betER, VeiligER, LagER etc.
EMU	Economische en Monetaire Unie
F	
Fte	Fulltime-equivalent
G	
GALA	Gezond actief leven akkoord
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie

I	
I&A	Informatisering & Automatisering
IBKW	Ingenieursbureau Krimpenerwaard
IBOR	Integraal Beheerplan Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
K	
KCC	Klanten Contact Centrum
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
M	
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
M-H	Midden-Holland
mjb	Meerjarenbegroting
MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
N	
NV	Naamloze Vennootschap
O	
ODMH	Omgevingsdienst Midden-Holland
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OZB	Onroerende Zaakbelasting
P	
PFK	Portefeuilleroutekaart
PR&K	Programma riolering en klimaatadaptatie
PLOOI	Platform Open Overheidsinformatie
R	
RAV	Regionale Ambulancevoorziening
RDOG	Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg
RIB	Raadsinformatiebrief
RMP	Regionaal mobiliteitsplan
R&T	Recreatie en Toerisme
S	
SEZ	Spoedeisende zorg
SPUK	Specifieke uitkering
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting
SVHW	Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling
SPV 2030	Strategisch Plan verkeersveiligheid 2030
T	
TOZO	Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers
TWU	Tussentijdse Winst Uitname
V	
VHROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VON-prijs	Vrij op naamprijs
VPB	Vennootschapsbelasting
VRHM	Veiligheidsregio Hollands Midden

W	
Wet Fido	Wet financiering decentrale overheden
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wkb	Wet kwaliteitsborging voor bouwen
WKPB	Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
Woo	Wet open overheid
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
Wpg	Wet politiegegevens
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WW	Werkloosheidswet